

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**UWE JOHNSON'UN "ZWEI ANSICHTEN" ROMANI
ÖRNEĞİ İLE ALMAN EDEBİYATINDA İKİ ALMANYA
GERÇEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilge GÜLMEZ

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Arif ÜNAL

HAZİRAN - 2015

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

UWE JOHNSON'UN "ZWEI ANSICHTEN" ROMANI
ÖRNEĞİ İLE ALMAN EDEBİYATINDA İKİ ALMANYA
GERÇEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilge GÜLMEZ

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Bu tez 11/06/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Arif ÜNAL	Başarılı	Arif Ünal
Doç. Dr. Recep AKAY	Başarılı	Recep Akay
Doç. Dr. Hüseyin ERSOY	Başarılı	Hüseyin Ersoy

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Bilge GÜLMEZ

11/06/2015

ÖNSÖZ

20. yüzyılda insanlığı ve bir çok ülkeyi derinden etkileyen dönüm noktaları yaşanırken, Almanya tarihinde bir ilk olur: Fransa, Amerika ve İngiltere Federal Almanya Cumhuriyetini, Sovyetler Birliği ise Demokratik Almanya Cumhuriyetini kurarak ülke ikiye bölünür. İkinci Dünya Savaşı sonrası savaşın yıkıntıları içindeki Almanya ekonomik, siyasi, teknik, sosyal, sanatsal ve kültürel alanlarda çalkantılı bir dönem yaşamaktaydı. Böyle bir dönemde özellikle edebiyat yaşanan bu durumdan kendisine fazlasıyla çalışma alanı bulmuş ve savaşın sonucunda yaşanan toplumsal yıkıntılarında beslenen Savaş Sonrası Edebiyatı yani *'Trümmerliteratur'* (enkaz,yıkım edebiyatı) olarak adlandırılan yeni bir dönem ortaya çıkmıştır. Ülkeyi siyasi olarak ikiye bölmekle kalmayan ülkeler sınırlardan kaçışları önlemek için 1961 yılında Berlin Duvarını inşa etmişlerdir. Çalışmamızda dönemin öne çıkan yazarlarından Uwe Johnson ve iki Almanya gerçeğini açıkça irdeleyip, keşfedebileceğimiz romanı *'Zwei Ansichten,* üzerinde duracağız.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde yardımını, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Arif ÜNAL'a teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans eğitim sürecinde ve bugünlere gelmemde emeği geçen Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümü hocalarına ve değerli hocalarım Doç Dr. Recep AKAY ile Doç. Dr. Hüseyin ERSOY'a, ayrıca desteklerini benden esirgemeyip, her zaman yanımda olan anneme, babama, eşime ve kızım Elif Eylül GÜLMEZ'e teşekkür ederim.

Bilge GÜLMEZ

11/06/2015

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
GRAFİK LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SAVAŞ SONRASI ALMANYA	5
1.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Almanya'nın Genel Durumu	5
1.2. Berlin Duvarı Öncesindeki Gelişmeler	12
1.2.1. Yalta Konferansı	15
1.2.2. Potsdam Konferansı	16
1.2.3. Marshall Planı	17
1.3. Ulbricht Dönemi: Gül Operasyonu	18
1.4. Kültür Politikası	21
1.5. Sosyalizm- Komünizm-Kapitalizm İlişkisi	22
BÖLÜM 2: 1945-1990 YILLARINDA ALMAN EDEBİYATI	26
2.1. Sürgün Edebiyatının Etkileri	26
2.2. Savaş Sonrası Alman Edebiyatı (Nachkriegsliteratur)	27
2.3. Dönemin Özellikleri	29
2.3.1. I. Dönem: 1945-1950	29
2.3.2. II. Dönem: 1950'li Yıllar	30
2.3.3. III. Dönem: 1960'lı Yıllar	31
2.3.4. IV. Dönem: 1970'li Yıllar ve 1980'li yılların başlangıcı	32
2.3.5. Yazılan Türler ve Grup 47	32
2.4. İki Ülke İki Edebiyat	35
2.5. Almanya'da Yaşayan İki Türk Yazarın Eserlerindeki İki Almanya	38

BÖLÜM 3: UWE JOHNSON: HAYATI VE ESERLERİ	41
3.1. Uwe Johnson Hakkında.....	41
3.2. Uwe Johnson'ın Yapıtları	44
3.2.1 Mutmaßungen über Jakob.....	44
3.2.2. Jahrestage.....	46
3.2.3. Das dritte Buch über Achim	47
BÖLÜM 4: ZWEI ANSICHTEN	48
4.1. Romanın Konusu.....	48
4.1.1. Romandaki İsimsiz Kahramanlar.....	53
4.1.2. Romeo-Juliet Teması	55
4.2. Romanda Öne Çıkan İki Almanya Olgusu	57
4.2.1. Roman Işığında Almanya'nın Bölünmesinin Hayata Yansımaları.....	70
4.3. Yazarın Üslubu.....	72
4.3.1. Yabancılaştırılmış Dil.....	75
4.4. Romanda Almanya'nın Bölünmesinin Sosyolojik ve Psikolojik Etkileri.....	77
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA	83
ÖZGEÇMİŞ.....	88

KISALTMALAR

DDR : Deutsche Demokratische Republik-Demokratik Alman Cumhuriyeti (DAC)

BRD : Bundesrepublik Deutschland-Federal Alman Cumhuriyeti (FAC)

ZA : Zwei Ansichten

RAF : Rote Armee Fraktion, Kızıl Ordu Fraksiyonu.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: Demokratik Almanya Cumhuriyetinden Batı'ya Kaçışlar 1949-1961.....	10
Tablo 2	: Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Kaçışlar 1961-1989	11
Tablo 3	: Batı Alman Edebiyatında Öne Çıkan Yazar ve Konusu İki Almanya Olan Eserleri.....	37
Tablo 4	: Batı Alman Edebiyatında Öne Çıkan Yazar ve Konusu İki Almanya Olan Eserleri.....	37
Tablo 5	: Romanın Şematik Akışı.....	51

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1** : Berlin Duvarı Haritası 13
- Şekil 2** : Berlin Duvarı: “Doğu’ya Göre Faşizme Karşı Korunma, Batı’ya Göre
Utanç Duvarı” 21
- Şekil 3** : Berlin Duvarı Yıkılırken Çekilen Bir Fotoğraf: Duvarın Diğer Tarafında
Binlerce kişi Birleşme Hazırlığında. 25

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Berlin Duvarından Kaçarken Ölenlerin Yıllara Göre Oranı 12

Tezin Başlığı: Uwe Johnson'un "Zwei Ansichten" Romanı Örneği İle Alman Edebiyatında İki Almanya Gerçeği

Tezin Yazarı: Bilge GÜLMEZ

Danışman: Prof. Dr. Arif ÜNAL

Kabul Tarihi: 11 Haziran 2015

Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 88 (tez)

Anabilimdalı: Alman Dili ve Edebiyatı **Bilimdalı:** Alman Dili ve Edebiyatı

Alman tarihinde ülkenin kaderinin bir anda değiştiği, tek bir ülke iken iki ülke olarak 1949 yılından 1989 yılına kadar devam eden süreç ele alınmıştır. Ülkenin bölünmesinde dönüm noktası olan 1961 yılında inşa edilen Berlin Duvarının toplumsal açıdan etkilerinden bahsedilmiştir. İnsanlar kendilerini her zaman yaşadıkları evlerinde, dolaştıkları sokaklarında, yani vatanlarında hapis durumunda hissetmektedirler. Sevgililer, kardeşler, arkadaşlar, akrabalar arasında artık kocaman bir duvar vardır. İnsanlar bu duvarın yıkılma ihtimalinin bile olmadığını düşünerek birleşmek için türlü yollar denerken bu uğurdu ölenlerin sayısı hiç de az değildir. Ülke böyle bir tarihi değişim yaşarken edebiyatta elbette bundan etkilenmiş ve iki Alman edebiyatı ortaya çıkmıştır. Dönemin yazarları bir yandan politik eleştiriler yaparken bir yandan da kimi yazarlar devletin isteği üzerine onların politikasını destekleyen eserler vermişlerdir. Uwe Johnson böyle bir dönemde Doğu Almanya'da iken 1959 yılında Batı Almanya'ya kaçmış, oradan da önce İngiltere'ye sonra New York'a yerleşmiştir. Bu yüzden Uwe Johnson için ne Doğu ne de Batı Almanya yazarı değil her iki ülkenin yazarı ifadesi daha doğrudur.

Çalışmamızda yazarın 1965 yılında yayınladığı *Zwei Ansichten* adlı eseri Alman edebiyatında iki Almanya gerçeğini anlatan eserlerinden bir örnek olarak incelenmiştir. Yazar içinde bulunduğu dönemi iyi gözlemlemiş ve incelediğimiz bu romanında iki farklı açı olarak Doğu ve Batı Almanya'daki yaşamdan ipuçları vermiştir. Çalışmamızda romanda geçen karakterlerden, mekânlardan ve yaşantılarından sunulan kesitlerle, sosyolojik ve tarihsel gerçekliğe ışık tutmaya çalışacağız. Romanın ana karakterlerinden Bay B.nin Batı Almanya'yı, Bayan D.nin ise Doğu Almanya'yı temsil etmesiyle iki Almanya olgusu romanın ana konusudur.

Anahtar Kelimeler: Doğu-Batı Alman Edebiyatı, Uwe Johnson, Zwei Ansichten.

Title of the Thesis: The reality of two Germanies in German Literature by “Zwei Ansichten” example written by Uwe Johnson	
Author: Bilge GÜLMEZ	Supervisor: Professor. Dr. Arif ÜNAL
Date: 11 June 2015	Nu. of pages: viii (pre text) + 88 (main body)
Department: German Language and Literature Subfield: German Language and Literature	
<p>The process of two Germanies continued from 1949 until 1989 in German history, where Germany was divided into two different states while it was one and suddenly the fate of the country changed. The turning point in the division of the state was the construction of the Berlin Wall and its sociological effect on the people. People at that time felt deeply the stress of staying in their houses, walking on the street and living in their homeland as if in prison. Now rises a giant wall between lovers, brothers and sisters, friends and relatives and parents. People strive to find ways to reunify thinking of the impossibility of the Wall's tear-down while so many died for this purpose. While the country was passing through such a change, the literature was not less effected by the process and so came out two German literatures. Most authors of the period were politically criticizing the states while some others were producing literary works supporting two Germanies upon the request of the state. Uwe Johnson was one of those authors in that period. He fled to West Germany in 1959 while living in the East and then to England and finally to New York. Therefore, it would be more suitable to state that Uwe Johnson was the author of neither East Germany nor the West but both.</p> <p>In the present study, the author's work “<i>Zwei Ansichten</i>” published in 1965 in German literature was studied as a literary work that shed light on two Germanies reality. The author observed the period from two different perspectives and gave clues of life in the East and West Germany. We will shed light on the sociological and historical reality by giving examples of characters, localities and livings in the novel. Mr B. representing West Germany and Ms D. representing the East Germany were the protagonists of the novel and the phenomenon of two Germanies.</p>	
Keywords: East-West German Literature, Uwe Johnson, Zwei Ansichten	

GİRİŞ

Günümüzde Avrupa Birliği'nin kurucularından olan Almanya 1961'de Berlin duvarı yapılıncaya kadar birçok açıdan ilgi çekici bir ülke olmuştur. Hatta bu ülkeye olan ilgi Berlin Duvarı'nın inşasından yıkılışına kadar süre gelmiştir. Almanya'nın bu kadar odak noktası haline gelmesinin sebebi Naziler ve İkinci Dünya Savaşı'dır. Almanya, Nazilerin ideolojisi sebebiyle toplumsal açıdan incelenmesi gereken bir konu haline almıştır. Tarih, siyaset, coğrafya, fen gibi birçok alanda olduğu gibi edebiyat alanında da incelenmesi gereken bir konudur.

Alman yazarlar, Almanya'yı etkileyen her tür siyasi ve sosyal olaylar gibi, Almanya'nın II. Dünya Savaşı sonrası bölünmesi ve birleşmesi sürecini edebiyat alanında değerlendirilmesi gereken bir konu olarak görmüş ve bu önemli dönemi gelecek kuşaklara aktarma hususunda kendilerine pay biçmişlerdir. Edebiyat alanında bu konuyla ilgili şu ana kadar çok sayıda eser verilmiş, ancak iki Almanya'nın ortaya çıktığı 1949-1989 yıllarına ait ve o yıllarda yaşamış yazarların eserleri ile ilgili çok az çalışma bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaşı yaşamış olan yazarların eserleri özellikle Türkiye'de nadiren incelenmiştir. Bu açıdan, bu çalışma "İki Almanya" olgusunu ele alan birçok yazardan biri olan Uwe Johnson'un "*Zwei Ansichten*"¹ adlı eserini incelemektedir. Eser, Almanya tarihindeki Doğu ve Batı Almanya gerçeğini, gerçek kişiler olup olmadığını bilmesekte toplumun içinden olabilecek düşsel kahramanlarıyla tarihsel romandır.

Berna Moran'ın tarihsel eleştirinin temel ilkesi olarak belirttiği gibi geçmiş yüzyıllarda yazılmış bir eseri tam anlamıyla anlayabilmek, ona doğru bir açıdan bakabilmek için eserin yazıldığı çağdaki koşulları, inançları, dünya görüşünü, sanat anlayışını ve gelenekleri bilmek ön şarttır.² Bu yüzden öncelikle romanın temel aldığı konu itibariyle dönemin önemli gelişmelerinden bahsetmek faydalı olacaktır.

Birçoğumuz için günlük hayatımızda ailelerimizle, arkadaşlarımızla veya tanıdıklarımızda bir arada zaman geçirmek onlarla iletişim içinde olmak gayet sıradandır. Berlinliler için bu sıradan durum 13 Ağustos 1961 tarihinde değişti. Onların

¹ Uwe Johnson, *Zwei Ansichten*, Berlin:Suhrkamp,1965.

² Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, 19. Basım, İstanbul:İletişim, 2009,s.78.

arasında büyük bir duvar yükseldi. John Fitzgerald Kennedy, Özgür Batı'nın simgesi ve kalesi Batı Berlin'de 23 Haziran 1963'teki “*Özgür insanlar, nerede yaşıyor olurlarsa olsunlar, Berlin vatandaşıdır, öyleyse ben de özgür bir adam olarak şu sözü söylemekten gurur duyuyorum: Ich bin ein Berliner (Ben Berlinliyim)*”. Konuşması boyunca Almanca dile getirdiği bu tek cümle Alman halkı tarafından büyük bir coşkuyla karşılanırken, soğuk savaş yıllarının da en unutulmaz konuşmalarından biri olmuştur.

“Utanç Duvarı” olarak tanımlanan yapı için Kennedy “*Çok iyi bir çözüm değil. Ama duvar, savaştan daha iyidir.*”³ diyerek bir anlamda kabulleniyordu. 26 Haziran 1963'te Berlin Duvarını ziyaretinde ise şu açıklamaları yapar; “*Bugüne kadar insanlarımızın içeride kalmasını sağlamak, bizden ayrılmasını önlemek için hiç duvar inşa etmemiz gerekmemiştir. Kruşçev'in diktiği bu çirkin yapı Komünist sistemin, bütün dünya tarafından görülen en belirgin ve en canlı başarısızlık gösterisiydi*”.⁴

Brandenburg Kapısında bir başka tarihi konuşma ise 12 Haziran 1987 günü dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan tarafından gerçekleştirilmiştir. Reagan konuşmasında dönemin Sovyetler Birliği Başkanı Mihail Gorbaçov'a hitaben “*Tear down this wall*” “*Bay Gorbaçov, bu duvarı yıkin!*” çağrısı, soğuk savaşın bitişinin sembolü haline gelmiştir.

Toplumları etkileyen olgular ve etmenlerle birlikte, yeryüzündeki gerçeklikler, toplumların ve yazarların hayal dünyaları, kurmacaları, mesajları, işlevleri edebiyat eserlerine yansımaktadır⁵. Almanya'nın bölünmesi sürecine girişinin öncesi 2. dünya savaşı dönemi, (1945-1961) savaş sonrası bölünme, duvarın yapılması ve yıkılmasına kadarki süreç iki Almanya olarak kalmıştır.

Hitler daha 1925 yılında Alman halkı için ‘yeni yaşam alanı’ fethetme niyetinde olduklarını dile getirmiştir⁶. Avrupa Ülkeleri tarafından Almanya'nın diğer ülkelere

³ John Lewis Gaddis, Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek, (D. Cenkçiler, Çev.), İstanbul:Yapı Kredi, 2008,s.105.

⁴ Public Papers of the Presidents of the United States: John F. Kennedy, Washington: Government Printing Office,1964,s.524-525.“...we have never had to put a wall up to keep our people in, to prevent them from leaving us.[...]The Wall is the most obvious and vivid demonstration of the failures of the Communist system, for all the world to see...”

⁵ Binnaz Baytekin, Alman Edebiyatında İki Almanya'nın Birleşmesi Olgusu,Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 2007,Önsöz.

⁶ Franz, C., Strohm, L.H.,Deutsche Literatur von den Anfängen bis zur Gegenwart. China:Paragon, 2009,s. 186.

hâkim olması mümkün görünmezken, Almanya Polonya'yı 1939 yılında işgal edince II. Dünya Savaşı fiilen başlamış oldu. Daha sonra, İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya ve Japonya gibi büyük devletler savaşa girmesi ile dünyanın neredeyse yarısından fazlasına savaş yayılmış ve Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bomba ile sona ermiştir.⁷ 8 Mayıs 1945'te Hitler yönetimindeki Almanya müttefiklerine teslim olurken aslında bir yandan da yeni Almanya için bu durum bir başlangıçtır. “*Kollektives Gedächtnis*”⁸ projesinde yer alan Martin Kötter, babaannesi Bayan Kniestedt ile yaptığı röportajda 9 Mayıs 1945 günü kendilerini nasıl hissettikleri soruyor: kurtulmak mı ya da mağlubiyet mi?;

*“Elbette ki ilk etapta insan savaştan mağlup olarak çıktığını düşünüyor. En azından yedi yıl boyunca sürmüş bir savaş vardı, mal varlıklarımız ve hatta bir çok arkadaşımızı kaybetmiştik. Diğer yandan kurtulmuş olma duygusu ben de daha ağır basmaktaydı. Kaybettiklerimiz vardı ama diğer yandan tutsaklıktan kurtulmuştuk. Artık hayatımızı olabildiğince normal yaşayabilecek ve gelecek yıllarda baskı altına girmeyecek, hatta yeniden kalkınabilmemiz için bize yardım edilecekti. Müttefiklerin panzerlerini görüyor olsada hepsinden çok sevinç duygusu ağır basıyordu. Yaşadıklarımızın en kötüsünün geçmiş olmasından dolayı mutluyduk. Tutsaklığı hissetmek anlamsızca ölecek sona gelmek gibiydi[...]. Bence Almanya'da çok az insan kendisini gerçekten mağlup edilmiş hissediyordu. Çoğunluk bütün anlamsızca ölümler geride kaldığı için kendisini özgür hissediyordu...”*⁹

Savaş sırasında oluşan tahribat ve ölümlerin neticesinde, insanlar güzel ve mutlu günlere kavuşabilmek için savaş biter bitmez savaştan geri kalanları yok edip ülkenin yeniden kalkındırma çalışmalarına başladılar. Savaş bittiğinde her şey bir anda düzelecek değildi elbette. İnsanların bu kez savaşıcakları yıkıntılar, kıtlık ve en önemlisi açlıktır. Ülke bunlarla başedebilmek için halkının ve diğer ülkelerin yardımına ihtiyacı vardı. Fakat savaş döneminde ülkeyi terk edenler, Hitler rejiminden kaçanlar ya da sürgün edilenler düşünüldüğünde ülkenin kalkınması zorlaşmaktaydı. Ülkeyi terk eden aydınlar ve yazarlar yavaş yavaş ülkelerine dönerken ileriki yıllarda, yaşananların belgesi niteliğinde olan eserler yazacaktılar.

⁷ Alev Sınar Uğurlu, Türk Romancısının Gözüyle II. Dünya Savaşı, Turkish Studies, Vol. 4, 2009, s.1741.

⁸ <http://www.kollektives-gedaechtnis.de/index.htm> “Kollektives Gedächtnis”2000 yılından beri sürdürülen bir projedir. Proje kapsamında savaşı, sonrasını ve Almanya'nın bölünmesini yaşayanlarla yapılan röportajlar ile yaşanmış hikayeler toplanarak kaynak kitap oluşturulmaktadır.

⁹ Martin Kötter, Deutschland besiegt oder befreit?,1945 s.20

Çalışmanın Amacı

20. yüzyıl dünyasında yaşanan gelişmeler ışığında savaş sonrası Alman Edebiyatında Uwe Johnson öne çıkmaktadır. Johnson, ülkenin bölünmesi ile Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya kaçmıştır. Bu açıdan Johnson eserlerinde tarihsel gerçekliklerle birlikte kendi tecrübelerini de bizlere aktarmıştır. Bu çalışmamızda yazarın "*Zwei Ansichten*" adlı eserini inceleyeceğiz. Yazar ve bu romanı üzerine Almanya'da, Amerika ve Avrupa'da birçok çalışma yapılırken Türkiye'de herhangi bir çalışmanın olmaması bilimde yenilik ve orijinallik açısından üzerinde hiç durulmamış bilimsel bir çalışmadır. Romanı daha iyi çözümleyebilmek için romanın ortaya çıktığı 1960lı yıllardaki siyasi, tarihi gelişmelerden birinci bölümde, sonra dönemin öne çıkan yazarlarından ve özelliklerinden kısaca bahsedilecektir. Çalışmamızın ana konusu olarak romanı tarihsel, sosyolojik ve gerçeklikleri yansıtması bağlamında incelemeye çalışacağız.

Yöntem

Çalışmamızda kronolojik olarak tarihsel bilgileri sunduktan sonra, dönemin edebiyatından bahsedilmektedir. Yaşanılan dönemi çalışmalarında ustaca işleyişi ile incelemeye değer bulduğumuz Uwe Johnson'ın hayatı ve eserlerinden yola çıkarak "*Zwei Ansichten*" romanını tarihsel ve sosyolojik eleştiri yöntemiyle incelemeye çalışacağız.

Çalışmanın Önemi

Roman ele alınış şekli ve daha önce söz konusu yazar ile ilgili bir çalışmanın Türkçe 'ye kazandırılmaması ayrıca yazarın diğer eserleri ile ilgili Türkçe akademik bir çalışmanın bulunmaması tezimizin önemini artırmaktadır. Roman diğer yandan Doğu-Batı Alman edebiyatı alanında ülkemizde yapılan çalışmalara da katkıda bulunacaktır.

BÖLÜM 1: SAVAŞ SONRASI ALMANYA

1.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Almanya'nın Genel Durumu

“Almanya'nın nüfusu her yıl 900 bin kişi artıyordu[...]Bu çarelerden biri yeni topraklar kazanılarak her yıl meydana gelen ve milyonlarla ifade edilen nüfus artışı buralarda eritilebilir ve bu şekilde milletin kendi geçimini kendisinin sağlaması yoluna devam edilirdi.”¹⁰ Adolf Hitler bu düşünceden hareketle yeni topraklar elde ederek ülkesini genişletmek amacıyla II. Dünya savaşının önemli bir parçası olurken, savaşın neticeleri Almanya için ağır olmuştur. Nazi Almanya'sının II. Dünya Savaşında bozguna uğraması ile birlikte, Almanya Doğu ve Batı olmak üzere iki bloğa bölünmüştür. 8 Mayıs 1945'te Almanya kayıtsız şartsız teslim olur. 17 Temmuz - 1 Ağustos tarihlerinde toplanan Potsdam Konferansına üç büyük ülkenin (ABD, Sovyetler Birliği ve İngiltere) dış ilişkiler bakanları katıldı. Bu konferansta Oder ve Neisse nehirlerinin doğusu Polonya'ya bırakıldı. Doğu Prusya da SSCB ve Polonya arasında paylaştırıldı. Almanya'nın kalan kısımları da dört müttefik ülke arasında paylaşıldı. Almanya'nın kuzeyi İngiltere'ye, doğusu Ruslara, güneyi ABD'ye ve batıdaki en küçük bölüm de Fransızlara bırakıldı. Ruslara bırakılan bölüm içinde kalan Berlin'e özel bir statü verildi. Böylece 1949'da iki Almanya ortaya çıktı. Bu iki devlet, Federal Almanya Cumhuriyeti (Batı Almanya, BDR) ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti (Doğu Almanya, DDR) idi. Batı Almanya kapitalist ekonomik sistemi, özgür kiliseleri ve işçi sendikaları olan demokratik parlamenter bir yönetime sahipti. Doğu Almanya ise, diktatör Stalin'in yönetimi altında Sovyetlerin bir uydusu haline getirilmeye çalışılan komünist sistemle yönetilen bir yer halini aldı. Batı Almanya 1955'de Avrupa'nın en refah ve büyük ekonomisi halini aldı. İngilizlere yakın olan Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) başkanı Konrad Adenauer sayesinde, Batı Almanya Fransa, ABD ve İsrail ile ilişkiler kurdu. NATO'ya katıldı ve daha sonra Avrupa Birliği adını alacak organizasyonun bir parçası oldu. Doğu Almanya Sovyetler Birliği'nin ihtiyaçlarını karşılayan durağan bir ekonomiye sahipti. Bu durum böyle olunca, refahın, zenginliğin ve mutluluğun olduğu Batı Almanya'ya mülteci olarak gidenlerin sayısı her geçen gün artmaktaydı.

¹⁰ Adolf Hitler, Kavgam, (Y. Karadağ Çev.) ,Nitelik Yayınları:Ankara,2005,s.110-116.

Batı Almanya'da refah seviyesi artarken Doğu'da komünist sisteme karşı halk ayaklandı (17 Haziran 1953). Bu ayaklanma kararlı bir şekilde bastırıldı. İkinci Dünya Savaşı'ndan galip ayrılan ABD, Rusya, İngiltere ve Fransa, Almanya'yı dört işgal bölgesine ve başkent Berlin'i ise dört bölgeye ayırmışlardı. Almanya 1871'de birleşmesinden beri Avrupa'nın kalbinde tam bir baş belası haline gelmişti. 1961'e kadar, Doğu'nun bakış açısına göre tehlikeli bir vaka idi. Her ne kadar, Doğu Almanya'nın 100 mil içerisinde Sovyet ve Doğu Alman kuvvetlerinin çevrelediği bir yer olsa da, Berlin 4 işgal gücünün hâkim olduğu özel bir statüye sahip yer olarak kalmıştır. Berlin, doğudan gelen maceraperest Almanların, yeni-Stalinci yöneticilerinin onlara verebileceklerinden daha fazla siyasi özgürlük ve yüksek yaşam standardını yakalayabilecekleri ve her tarafı kaçış delikleri ile dolu bir bölge haline gelmişti. "Batılıların Berlin'deki işgal bölgeleri ile Almanya'daki işgal bölgeleri arasındaki ulaşım, Sovyet işgal bölgesinden geçilerek yapılmakta idi. Batılıların Sovyet işgal bölgesi içinde bulunmaları Batılılara birçok yarar sağladığı kadar, Sovyetlerin de canını sıkmakta idi."¹¹

Batılılar, yani Amerika, İngiltere ve Fransa Almanya'nın ikiye bölündüğü gerçeğini Almanlara dayatmaktaydı. Batı Almanya'da bölünmüşlüğü önlemek için bir anayasa hazırlatıp Federal Alman Anayasası veya Federal Alman Cumhuriyetini kurdular. Bunun karşılığında Sovyetler, Demokratik Alman Cumhuriyetini kurdular. Bununla da kalmayıp, Doğu Berlin'de komünistlere belediye meclisi kurdurup bunu tanıdılar. Batı Berlin'de de aynı şekilde belediye meclisi kuruldu ve seçimler yapıldı. Böylece doğu ve batı olmak üzere Berlin resmen ikiye ayrılmıştı.

Doğu tarafında kaçış için açılan deliklerden 1945-61 arasında (Bk. Tablo 1) yaklaşık 2,5 milyon insan kaçmış ve Doğu Almanya Cumhuriyeti'nin nüfusu azalmıştı. Komünist rejim için kaygı verici olan kaçanların çoğu genç ve vasıflıydı. Ülke Komünist devlerin kalkınmasını sağlayacak eğitilmiş ve vasıflı işçileri kaybetme riski ile karşı karşıya kalmıştı. 1961 yazında, bu toplu göç, ciddi seviyelere yükseldi. Her gün binlerce Doğudan gelen Alman, Batı Berlin'e sızıyor ve oradan "havalandırma boşluğu" dedikleri kanallar vasıtasıyla Batı Almanya'ya geçiyorlardı. Rejim bu kan kaybını önlemek için siyasi ve ekonomik kısıtlamaları bırakmak adına hazır değildi. Bu

¹¹ Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, İstanbul:Alkım, 2010, s.542.

yüzdendir ki Ağustos ayında bir hafta sonu, Komünistler Doğu'yu Batı Berlin'den ayırmak üzere "Kaçış Yolları" nı kapatmaya başladı.

Savaş bittiğinden beri, Berlin Doğu-Batı ilişkilerinde sürekli olarak kanayan yaraydı. 1948-49'da Stalin Batı'nın işgal ettiği yerlerin geçişini, şehre giriş yerlerini kapatmaya çalıştı. Ancak çoğunlukla bu işe yaramadı. Bir yıl sonra Rus lider vazgeçti. Ancak Stalin'in ölümü, 1953'te Berlin'in içinden geçen bir duvarın inşasını önledi. 1958'de, onun halefi Nikita Khrushchev yavaş yavaş Batı Berlin'in statüsünü tehdit etmeye başladı. Bu hayli istekli ve ne yapacağı belli olmayan Sovyet lider müttefiklerin işgal ettiği yerlerle Batı'nın en hassas yerlerini karşılaştırdı. Khrushchev şaka ile bile olsa, NATO'nun canını yakmaya kalksaydı, yapması gereken tek şey ortamı biraz germektir. 13 Ağustos Pazar günü, Khrushchev öyle yaptı. Bugüne 'Stacheldrahtsonntag' (Tel Örgülü Pazar) dendi. Birkaç hafta içinde, bu eğreti tel örgülü engel, bubu-tuzaklı kale gibi şehri bölüp Batı Berlin'i çevreleyen büyük bir beton yığına dönüşmeye başladı.

Duvar dünyayı şaşkına çevirdi, herkes şok oldu. Tam bir mühendislik eseri, güvenlik projesi idi, öyle ki inşa edilmeden önce birçok kişi böyle bir şeyin yapılacağına ihtimal bile vermezdi. Yaklaşık yüz mil uzunluğunda olan ve 30 mil Doğu Berlin ile Batı Berlin'i birbirinden ayıran bir duvar haline geldi. Geriye kalan 70 mil Doğu Almanya kırsalını çeviriyordu. 300 gözetleme kulesi ve öldürmeye yetkili üç yüz görevli tarafından gözetleniyordu. Doğu ile Batı arasında kalan "Tarafsız Bölge" de alarm, öldürücü engeller ve kendi kendine yanan ikaz lambaları ile döşenmiştir. Bu yapı dünyanın en ücra yerinde, en karanlık bölgesinde dahi bilinmeye başlamıştır: "Berlin Wall". Çoğu Alman şüphesiz, bu duvarın inşasının yıkıcı etkisini hissetmişti. Bu duvarın inşası, acımasız bir eylem olarak görülmemeli. Bu duvarın inşası çoğu Alman için ülkelerinin birleşmesinin uzak hatta imkânsız bir hayal olduğunun kanıtıdır. Bu hem Doğu hem de Batı Almanya'da bir tür zulümdür. Çok sürmeden, binlerce kişiyi tutuklayan gizli Komünist polis *Stasi* tarafından bastırılan adaletsizliktir. Berlinliler için 13 Ağustos 1961'in siyasi güç operasyonu şüphesiz trajik ve sancılı bir deneyimdi.

Bir zamanlar herkesin aşına olduğu caddeler, parklar, hatta apartmanlar şimdi insan tuzaklarının yaşandığı hatta içerisinde batıların kendi arkadaşlarının ve akrabalarının çaresizce yakalandığı yerler haline almıştı. Batı Berlinliler, Doğu'da ekonomik ve siyasi hakları arayan, duvarı geçip özgürlüklerini bazen de hayatlarını riske atan kendi

yurttaşlarının yakalanışını çaresizlik içinde izlemekten başka bir şey yapamıyorlardı. Duvar civarında yakalananların bazıları kaçmayı başarmıştır. Birçoğu teşebbüs ederken ölmüştür. Birçoğu tutuklanmış, uzun ve zor koşullar altında hapis cezasına çarptırılmıştır.

Dünyanın başka bölgelerinde yaşayanlar Berlinlilerin böyle bölünmüş hayatlarını ve bu durumun komşularına yakın akrabalarına olan etkisini hayal edebiliyorlardı. Bu konuyla ilgili 5 farklı fakat birbiriyle bağlantılı konu bulunmaktadır: İlk olarak, “Batı ile Doğu arasında” ki anlam. Bu kavramı anlamak için iki farklı yol var. İlki Almanca “*Zwischenlage*” (ara kısım) olarak tanımlanır. İkincisi, “*Zwischenstellung*” (aracı durum) olarak tanımlanır. İkinci konu olarak, Almanya bölünmenin sonuçlarını yaşamaktadır. Almanya kendi içinde Doğu ve Batı yüzünden iki arada kalma durumu ile karşı karşıyadır. Bir yanda müttefikleri Batı Avrupa ve ABD, diğer yanda orta Avrupa ve Rusya arasında kalmıştır. Batı ve Doğu arasında ayırmadan dolayı gerilimden etkilenen böyle bir Almanya’nın eşi benzeri yoktur. Doğu-Batı ilişkisi kültürel olarak bugün bile sorun oluşturmaktadır. Bu sorun sadece Almanya değil aynı zamanda bütün Avrupa’yı etkilemiştir. Ancak Almanya iki kat daha fazla bu durumdan etkilenmiştir. Üçüncü konu ise, Almanlar arasında bariz nesil farkı olmuştur. Savaş öncesi ve sonrası nesil farkı Almanya’nın içlerinde ve daha geniş çapta Avrupa’nın Doğu-Batı ilişkilerine yansımıştır. Dördüncü konu, Doğu-Batı ilişkisi maalesef yeni kimlik sorunları ortaya koymuştur. Savaş sonrası Alman kimliği ve savaş öncesi kimlik. Özellikle bu durum genç Almanların kimliğine yansımaktadır. Son olarak, Almanya’nın bu bölünmeden dolayı ulusal ve Avrupalı kimliği ile barışık halde olup olmadığı, Birleşik Federal Almanya’nın kendisini “normal” büyük bir güç olarak tanımlaması gerekmektedir¹²

Sander¹³ Almanya’nın savaş sonrası dramatik durumunu şöyle anlatıyor:

“Almanya 1945 Mayıs’ında tam anlamıyla bir harabe görüntüsündeydi. Yıkımı çok büyük olan bir savaştan sonra gelen mağlubiyet, fiziki açıdan ağır kayıplara uğrayan Alman halkını, psikolojik olarak da olumsuz etkilemişti. Almanlar, akıbetlerinin ne olacağını, elleri kolları bağlı bekler

¹² Klaus Blech, Germany Between East and West, SAIS Review (15), Special Issue, 1995, s.24

¹³ Oral Sander, Siyasi Tarih:1918-1994, Ankara: İmge Kitabevi, 1993, s. 220.

durumdaydılar. Almanya İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve A.B.D. arasında dört işgal bölgesine ayrılırken, Berlin’de dörde bölünmüştü”

2 Ağustos 1945 Potsdam Konferansında Stalin’in Almanya sanayisinin Sovyetlere transferi ve savaş tazminatı taleplerine karşın Alman savaş sanayisinin barış ekonomisinin gereksinimlerine göre yapılanmasına ve Sovyetlerin Batı Almanya işgal bölgesindeki ülkelerden savaş tazminatı talep etmemesi kararları alınır.¹⁴

1947’de soğuk savaş başlamış oldu. ABD başkanı Truman dünyayı “özgür” ve “özgür olmayan” iki bölgeye ayırıyor ve “esaret altındakiler” in kurtulmasından söz ediyordu.¹⁵ Bu söylemler Almanya’nın Kızıl Ordu işgalindeki bölgesinin devletleşmeyeceği ve Federal Almanya Cumhuriyetine katılarak “esarettten kurtarılmış” olacaklarını işaret etmekteydi. Bu ifadelerdir ki daha sonra Doğu’dan Batı’ya kaçışların temelini oluşturacaktı. 1948 de Federal Almanya Cumhuriyeti (BDR) ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DDR) kendi anayasalarını oluşturdu, 5 yıllık kalkınma planlarını hazırladı, başkentlerini ilan etti. Komünizmi benimseyen Sovyetler Doğu Avrupa ülkelerince desteklenirken, kapitalist bir dünyanın hâkim olduğu Batı Avrupa ülkeleri net olarak ayrılmıştı.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti yeni bir devlet olması ve ekonomisinin Almanya’dan ayrılmasıyla yaşadığı sıkıntıların sonuçlarını ağır ödemekteydi. Durum böyleyken her zaman refah içinde gösterilen Batı Almanya’ya geçmek isteyenlerin sayısı her geçen yıl artmaktaydı. Doğu’dan Batı’ya geçişin serbest olduğu dönemi, bir Doğu Berlin vatandaşıyla yapılan bir röportajda şöyle anlatılıyor; “*Gerçekten çılgın bir sistemdi. Bütün yapmanız gereken bir metro yada trene binmekti ve kendinizi başka bir dünyada buluyordunuz. Sosyalizmden kapitalizme iki dakikada geçebiliyordunuz*”.¹⁶ İlk zamanlar “Grenzgänger” olarak adlandırılan birçok kişi vardı. Bunlar Doğu Almanya’da ikamet edip, işleri Batı Almanya’da olduğu için her gün batıya geçip geri gelebilenlerdi. Batı’da çalışan Doğu vatandaşları maaşlarının % 40’ını Batı markı, geri kalanı Doğu markı olarak ediniyordu. Batı markıyla Doğu’da yasaklanan filmlere gidebiliyor, yine

¹⁴Gerhard Wettig, Das Freizügigkeitsproblem im geteilten Deutschland 1945-1986. Köln:Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien, 1986, s.4-5.

¹⁵ Engin Erkiner, 1989 Berlin Duvarı, Ankara: İmge Kitabevi,2005, s.27.

¹⁶ Hemy Stefan Hemy Röportajı, CNN Cold War, 9. Bölüm. “The Wall”

Doğu'da yasaklanan gazeteleri satın alabiliyorlardı. 1961 yılına gelindiğinde Doğu Berlin'den 52000'e yakın vatandaş Batı Berlin'de çalışmaktaydı.¹⁷

Doğu Almanya'nın ana problemi bir türlü çözülemiyordu günlük yaklaşık 2000 kişi ülkeyi terk ediyordu.¹⁸ Duvarın yapılmasından önce ve sonra bazı yıllara göre dış göç ile ilgili sonuçlara bakıldığında Doğu Almanya'nın içinde bulunduğu tehlike daha açıktır. Rejimden dolayı insanlar göç etmeye zorlanmış ve ancak sınırların kapalı olması sebebiyle Batı'ya kaçışlar başlamıştır. Bu kaçışların sonu duvar yıkılana kadar gelmemiştir. Kaçışların sonucunda binlerce kişi ölmüş, bir o kadar da duvar ile ilgili teknoloji gelişmiştir. Duvarı aşmak için her türlü yeni icat yapılıyordu. Duvarın ilk yapılışından itibaren 10 yıl içinde teknolojik bir mucize haline gelmişti. Bir yanda kaçış riskini göze alanlar diğer yanda kaçmayı önlemek isteyen güçler. 1960'larda toplumun okumuş yazmış kesimi Batı Almanya'ya geçemez olunca komünist sistemin sağladığı mütevazı bir refah tercih edilir hale geldi. Artık bir zamandan sonra herkes komünist sistem o kadar da kötü değilmiş demeye başladı. Hem rejim hem de devlet çok iyi korunuyordu. Her genç askerlik yapmak zorundaydı. Bu askerlerin içinde bile Batı Almanya'ya kaçmak isteyenler vardı. Kapitalizm artık refah sağlayan sığınılacak bir yuva haline gelmişti.

Tablo 1
Demokratik Almanya Cumhuriyetinden Batı'ya Kaçışlar 1949-1961¹⁹

Yıl	Batı Berlin'e	Batı Almanya ve Diğer Ükelere	Toplam
1949			129 245
1950	193 227	299 454	197 788
1951			165 648
1952	118 300	64 093	182 393
1953	305 737	25 653	331 390
1954	104 399	79 799	184 198
1955	153 693	99 177	252 870

¹⁷ Rottman, G.L. (2009): Berlínská zed' a vnitroněmecká hranice 1961-89., str. 9. Aktaran Veronika Andrllová, Unterschiedliche Welten, unterschiedliche Seiten entlang, Yayınlanmamış tez,2011,s.15.

¹⁸ Daniele Dahn, Wir Bleiben Hier oder Wem gehört der Osten,6. Baskı,Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2003, s.40.

¹⁹Presse- und Informationsamt des Landes Berlin, Die Mauer und ihr Fall 7. Auflage 1996 aktaran <http://www.berlinermaueronline.de/geschichte/fluchtzahlen.htm>

Tablo 1'in Devamı

1956	156 377	122 812	279 189
1957	129 579	132 043	261 622
1958	119 552	84 540	204 092
1959	90 862	53 055	143 917
1960	152 291	46 897	199 188
13.08.1961 tarihine kadar	125 053	30 349	155 402
Toplam	1 649 070	1 037 872	2 686 942

Tablo 2
Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Kaçışlar 1961-1989 ²⁰

Yıl	Almanya Sınırları İçinde
1977	721
1980	424
1981	298
1982	283
1983	228
1984	192
1985	160
1986	220
Toplam	2526

“Batı Almanya'nın 1949 da 1 milyon 300 bin işçisi olan, günlük gıdası 1 200 kaloriyi geçmeyen, sanayisi yıkılmış bir ülke iken, 1963 te Almanya halkının % 60 buzdolabı vardı. Yine 1963 te halkın %71 i çamaşır makinasına sahipti. Yine 1963 te halkın % 36 sı otomobile sahipti. 1954 ve 1963, arasında memurların otomobile sahip olanların miktarı %7 kat artmıştır, işçilerinki ise %27 kat artmıştır.”²¹

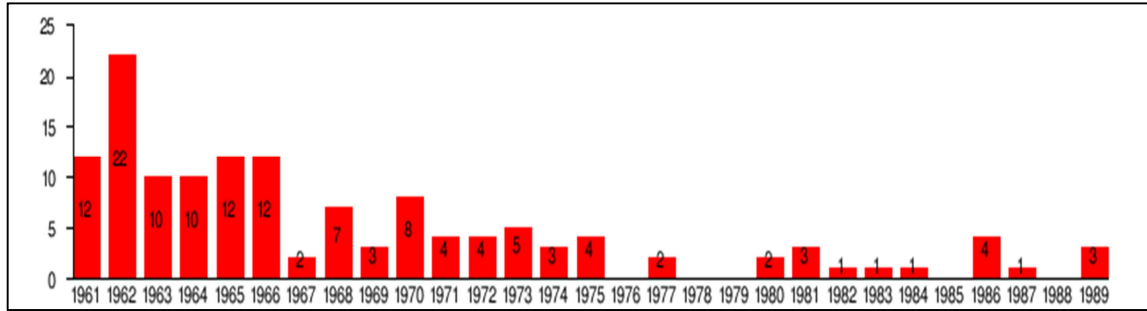
İnsanların vazgeçemedikleri lüks yaşantı Batı Almanya'ya gitme arzusunu kamçılarken, Batı izlediği politikaların meyvelerini almaktadır. “Kalkınma hızları 1966'da % 9, 1961'de % 10, 1962'de % 8, 1963'te % 6 ve 1964'te ise %10 artmıştır. Nüfus başına

²⁰ Peter Joachim Lapp, Frontdienst im Frieden - Die DDR Grenztruppen 2. Auflage 1987 aktaran <http://www.berlinermaueronline.de/geschichte/fluchtzahlen.htm>

²¹ Mehmet Turgut, Millet Meclisi Tutanak Dergisi,63 ncü Birleşim.24 Şubat 1967.s.467-468.

ihracat 1964'te 279 dolara yükselmiştir.”²² “Doğu Almanya'daki durumla ilgili ise kolektivizm, eşitlik adına yürütülen sistemde işçiler 250-500 Doğu markı maaş alırken, öğretmen 600 Doğu Alman Markı, mühendis ve hekim 1000-1500, fabrika müdürü ve gazeteci sistemin savunucuları ise 3000 mark civarında almaktadır.”²³ Eşitsizlikler sonucu isyanların artmasıyla gelen göçler ve göçleri engellemek için harcanan paralar ülkeyi çıkmaza sokmaktadır.

Ne kadar engellenirse bir insan hapsedilmiş duygusuyla içindeki özgürlüğe ulaşma tutkusu o kadar artar. Kaçanlar vatan haini olurken kaçanları kurşunlayarak Doğu Almanya bir katil durumuna düşmektedir. Daha sonraları turistik amaçla konulan Berlin Duvarı anıtındaki bilgilere göre Almanya'nın bölünmüşlüğü'nün sonucunda 136 kurban verilmiştir.²⁴ Aşağıdaki tabloda bu durumun yıllara göre dağılımı verilmiştir²⁵

Grafik 1: Berlin Duvarından Kaçarken Ölenlerin Yıllara Göre Oranı

1.2. Berlin Duvarı Öncesindeki Gelişmeler

Almanya Sosyalist Birlik Partisi “genel sekreteri Walter Ulbricht’in 15 Haziran 1961’de, Doğu Berlin’deki bir konferansta Batı Berlinli muhabir Annamarie Doherr’in”²⁶ sorusuna verdiği yanıtta geçen dünyaca bilinen “Kimsenin bir duvar inşa etme niyeti yok!”²⁷ ifadesi duvarın inşasından yaklaşık iki ay öncesindedir.

²² Turgut, s.468.

²³ Turgut, s.468.

²⁴ Bennet Schulte; Jürgen Schweikart, Synthese von GIS und Fernerkennung- Die Berliner Mauer als historischer Raumzustand. AGIT 2012 – Symposium und Fachmesse Angewandte Geoinformatik, Salzburg: Herbert Wichmann Verlag, 2012, s.349.

²⁵ http://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Todesopfer_an_der_Berliner_Mauer

²⁶ http://tr.wikipedia.org/wiki/Berlin_Duvarı

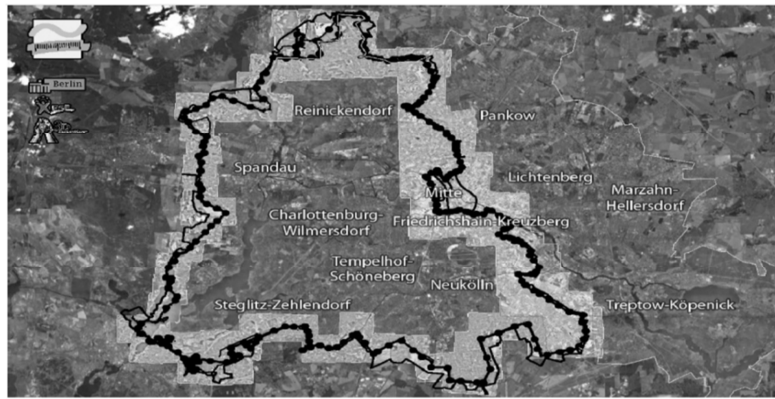
²⁷ Thomas Flemming, Berlin im Kalten Krieg, Der Kampf um die geteilte Stadt., Brandenburg : Berlin Edition, 2008, s.57, “Niemand hat die Absicht, eine Mauer zu errichten!”

1961 yılında, Berlin'i ortadan ikiye ayıran duvarın inşası başlamıştı. 28 yıl boyunca varlığını devam ettirecek Berlin Duvarı, komünizm ve kapitalizm arasına bir çizgi çekmiş ve ayrıca Almanya'nın ikiye bölünmesine de neden olmuştur.

1956 yılında Doğu Almanya'dan Batı Almanya tarafına izinsiz geçişler tamamen yasaklanmıştı. Sınır dikenli tellerle örülmüşken 1960'ta mayınlar yerleştirilmeye başlandı. Sınır polislerine sınırı geçmek isteyenleri vurmaları emri verildi. Tüm önlemlere rağmen kontrol noktalarından, yer altına kazılan tünellerden ve Spree Nehri'nden geçişler engellenemiyordu. Ulbricht'e göre Batı Berlin "*İnsan tacirlerinin ve casuslarının cenneti*di. Bu musibetler genç insanların beyinlerini, cinayet filmleriyle sistematik olarak yıkıyordu".²⁸

Berlin Duvarına ilk tuğla konulduktan sonra Doğu ve Batı Berlin'i ayıran bölge dikenli teller, mayınlar ve kendiliğinden ateşlenen silahlar ile döşendi. İki farklı devletin arasına konulan sınırdan farksızdı. Doğu'dan Batı'ya insanlar artık geçemez oldu. Batı Berlin, insanlar için denizin ortasında, vahşi hayvanlarla dolu bir adaya benziyordu.

2011 yılında Google-Earth tarafından yürütülen "*3D-Modell der Berliner Mauer*" projesine göre oluşturulan haritada 1989 yılında Batı Berlin 169 km² (%48), Doğu Berlin 62 km² (%17,5). Demokratik Almanya Cumhuriyeti (Batı Staaken Bölgesi) 4,5 km² (%1.3), DDR/Brandenburg Bölgesi 119 km² (%33.7) yani toplamda 354 km² olarak Berlin Duvarını haritalarına eklemiştir.²⁹

Şekil 1: Berlin Duvarı Haritası

²⁸Ayşe Özek Karasu, Berlin Duvarının Yükselişi ve Yıkılışı, Popüler Tarih Sayı.24, İstanbul: Dünya Yayıncılık,Ağustos-2002,s.71.

²⁹ Bennet Schulte; Jürgen Schweikart, Synthese von GIS und Fernerkennung- Die Berliner Mauer als historischer Raumzustand. *AGIT 2012 – Symposium und Fachmesse Angewandte Geoinformatik*, Salzburg: Herbert Wichmann Verlag, 2012.s.350.

Batı'da ABD'nin duvarın yapılışı ve olan bitene sessiz kalmasını kınıyordu. Duvar dört aşamada inşa edilmişti. 1961 yılında dikenli teller 1962-1965 arasında iki katına çıkarıldı. Geçişlerin artmasıyla bir başka önlem alındı ve 1965-1975 arasında Batı Berlin'i çevreleyen tüm sınır duvarla çevrildi. 1975'ten sonra 2. bir sıra duvar yapılıncı Doğu Alman vatandaşları için Batı'ya geçmek artık hayal oldu. Duvar tamamlanınca uzunluğu 140 km aşmış ve 45 bin beton bloktan oluşmuştu. Küçük bir Çin Seddine benziyordu. Bu tedbirler yetmemiş ayrıca gözetleme kuleleri, elektrikli teller ve nöbetçiler konulmuştu. Berlin Duvarı ile ilgili yapılan belgeseller³⁰ ve çalışmalar³¹ duvarın adeta aynı kandan bir milletin iki farklı millet olmasına sebep olduğunu belirtmekteydi.

Duvarı aşip kendilerine bir nefes kadar uzak olan özgürlüğe kavuşmak isteyenler Berlinlileri tüm bu çabalar durduramadı. "Duvarın yirmi sekiz yıllık tarihi boyunca 5000 Doğu Alman türlü kaçış yolları deneyerek Batı Berlin'e ulaşmayı başardı. Bunlardan kimisi bir tünel kazarak, kimisi sahte belgelerle, kimisi de Batı'ya geçen bir arabanın kaputuna saklanarak duvarın öte tarafına ulaşmıştı. İlginç girişimler de olmuştu. Mesela Thomas Krüger adlı bir Doğu Alman üzerine "Come back soon" (Az sonra geleceğim) yazdığı tek motorlu çalıntı bir uçakla 15 Temmuz 1987 günü dalga geçercesine Doğu'dan Batı'ya kaçmıştı"³²

Duvarı aşma konusunda girişimde bulunanlara karşı Doğu Almanya oldukça acımasızdı. Yaşlı, kadın ve çocuk demeden kaçmaya çalışan herkesin öldürülme emri verilmişti. Duvarı aşsalar dahi Doğu ve Batı arasında bulunan "ölüm tarlası" denen arazide nöbetçiler tarafından silahla öldürülüyordu. Doğu'dan Batı'ya geçmek isteyen yüzlerce kişi hayatını kaybetti. Bunlardan en ses getiren ve acısı "17 Ağustos 1962 yılında öldürülen Peter Fechter adlı gencin öyküsüydü. 18 yaşındaki Fechter, kaçma girişimi sırasında sınır muhafızlarınca fark edilince kurşunlanmış ve yaralanmıştı. Yaralı Fechter, Doğu Alman sınır muhafızlarının müdahale etmemesi üzerine yüzlerce kişi önünde can çekişerek hayatını kaybetmişti"³³. Fechter'in ölümü daha sonra Doğu Almanya'nın asla telafi edemediği yüz kızartıcı suçlarından olmuştur. Daha sonra adına

³⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=IcexywwRV1Y>

³¹ Patrick Major. Behind the Berlin Wall: East Germany and the frontiers of power. Oxford: Oxford University Press, 2010.

³² Melih Önsöz, Berlin'de Neler Oluyor, İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Sayı.174, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2012.s.9.

³³ Frederick Taylor, The Berlin Wall: A world divided, Harper Collins E-Books 2008,s.319.

bir anıt inşa edilmiştir. Duvarın neden olduğu kurbanlar sadece Almanlar değildi. Aralarında daha önce göç etmiş olan Türklerde vardı. 1987 yılında, Doğu Alman askerlerinin yardım etmemesi sebebiyle nehre düşen ve boğularak can veren Cengâver Katrancı ve Çetin Mert bunlardan ikisiydi.

Doğu Almanya dört bir yandan kuşatılmıştır ve orada yaşayanlar bu kuşatılmışlığın ruh haliyle yaşamaktadır. İki ideolojinin (sosyalizm ve kapitalizm) soğuk savaşının birebir yaşandığı bir laboratuvar gibidir. Doğu Berlin yokluğun merkezinde olduğu aynı zamanda sınırlamaların ve kuralların içindeki bir şehirken, Batı Berlin kapitalist tüketim toplum özelliklerini taşıyan özgür bir yerdir.

15 Ağustos 1961 tarihinde saat 15.40 Schumann Conrad, Doğu Berlin'den Batı'ya kaçan ilk polis olurken artık devlete olan güven azalmış ve güvenlik problemi ön plana çıkmıştır.³⁴

1.2.1. Yalta Konferansı

Savaşın finali olarak görülen 4-11 Şubat 1945 tarihlerinde gerçekleşen Yalta konferansına dönemin üç büyüğü olarak adlandırılan Churchill, Roosevelt ve Stalin katılmıştır. Konferansın 3 temel konusu Polonya, Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya açtığı savaş ve Almanya'nın yeni düzeni. Bu konferans da Almanya lehine önemli kararlar alınmış, Almanya'nın 3 işgal bölgesine ayrılmasıyla ilgili önemli görüşmeler yapılmıştır. Almanya'nın kendileri ve hatta dünya için tehlike oluşturmaması için mutlaka işgal edilerek ordularının dağıtılması ve askerî sanâyinin yok edilmesi kararlaştırılır. Ayrıca Nazizmin ortadan kaldırılması, öncesinde Hitler yönetiminin sonuçlarından dolayı savaş tazminatı alınması, savaş suçlularının yargılanarak cezâlandırılması kararına varılır. İleri de ülkenin bölünmesine temel oluşturacak ve Berlin'de oluşturulacak Kontrol Komisyonunun ülkenin idaresini alması kararlaştırıldı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin bu dönemde Almanya politikasının amacı başlangıçta kendi güvenliğini oluşturmaktır. Yani Almanya SSCB üzerine tekrar saldırabilecek güce kavuşmamalı ve Nazi ordularınca oluşan savaş tahribatın onarımında masrafları karşılamalıydı. “Bu görüşmelerden sonra 7 Mayıs 1945 tarihinde

³⁴ www.chronikdermauer.de

Almanya resmi temsilcilerini Fransa'nın Reims şehrinde bulunan General Eisenhower'ın karargâhına göndererek kayıtsız şartsız teslim belgesini imzalar"³⁵

1.2.2. Potsdam Konferansı

“Tarihin en büyük zaferinden sonra Temmuz 1945'de toplanan Potsdam Konferansı'nda önce Almanya'nın Nazilikten ve askerlikten arındırılması konusu ele alındı. Müttefikler, ülkeyi Nazilerden temizlemek için önce savaş suçlularını cezalandırmaya karar verdiler. Bu da Nürnberg Mahkemesi'nde gerçekleşti"³⁶. Almanya 1945 yılında savaşta teslim olmuş ve üç büyük lider Yalta'da yaptıkları toplantının devamını Avrupa'nın savaş sonrası sınırlarını belirlemek için Potsdam'da yapmaya karar vermişlerdi"³⁷. Potsdam, Berlin yakınında toplantı için uygun yerdi. Yalta'da Sovyetler Almanya'nın yarısının Sovyetler'e verilmesini istemişti. Roosevelt bunu kabul ederken diğerleri diğerleri bu konuda kararsız kaldılar. İşgal kuvvetlerinin işgal ettikleri yerleri onarmalarına izin vererek bölünmenin yapılmasını istediler. Toplantıda Almanya'nın bir daha silahlanmaması ve böylece Nazilerden tamamen kurtulmak için kararlar alınmıştı. Nazizimin ortadan kalkması ile birlikte askeri rejimde kalkacak, silaha gerek kalmadan demokratik düzene geçilecekti. Bunun gerçekleşmesi için eğitim sistemini değiştirmek ve yeni nesillere demokrasiyi öğretmek gerekiyordu. Almanya savaştan çekilince Avrupa'da bir sürü problem ortaya çıkmış ve barış döneminde bu sorunlara çözüm bulmak gerekmişti. Potsdam'da bu konular en önemli olanlarıydı. Amerika'yı Truman temsil etmiştir. İngiltere'yi Temmuz sonuna kadar Churchill ve ondan sonra İngiltere'deki seçimi kazanan Attlee temsil etmiştir. 1945 Potsdam Anlaşması bölgesel hakimiyet konusunda resmi bir değişiklik getirmedi. Aslında, Anlaşma barış sürecinde Polonya'nın batı sınırını nihai olarak belirlemiştir.

“Potsdam'da tüm Almanya'yı kapsayan, yerel özerkliğe sahip devletlerden kurulu bir federasyon kurulmasına karar verildi. Bu federasyon, Batılıların işgali altındaki bölgelerde gerçekleşmişse de, Sovyet işgal bölgesinde, "Halk Demokrasisi" denilen merkezîyetçi ve komünist bir yönetim kurulmuştur. Konferans'ta alınan kararlara göre, Almanya'nın işgal bölgelerine ayrılması, ülkenin parçalanması anlamına gelmiyordu. Tam aksine, işgal ülkenin bütünlüğünün korunması için gerekliydi. Bu yüzden, maliye,

³⁵ Armaoğlu,s.487-490.

³⁶ Sander,s.192.

³⁷ Armaoğlu,s.492.

dış ticaret ve bunun gibi konular federalizm kapsamına alınmayarak, müttefiklerin temsilcilerinden oluşan Müttefik Denetim Konseyi'ne bırakıldı”³⁸

Sovyetler Birliği Almanya'nın onarımı için istediği finansal kaynağı nasıl ve nerden tahsil edecekti. İşte bu en fazla tartışılan konu olmuştur. “Alman işgali sırasında yakılıp yıkılan sanayi merkezlerine karşılık olarak Sovyetler, kendi işgalleri altına olmayan Ruhr bölgesinden makina ve teçhizat götürmek istiyorlardı. Batılı müttefikler buna şiddetle karşı çıktılar ve Sovyet işgal bölgesindeki teçhizatın sökülmesi işleminin de bazı şartlara bağlanmasını istediler. Ancak, Ruhr'dan yararlanamayan Sovyetler, kendi bölgelerindeki tüm endüstriyi trenlere yükleyip, ülkelerine göturdüler. Sonuçta konferansta, Batılı müttefiklerle, Sovyetler Birliği arasında Almanya konusunda tam bir anlaşma sağlanamadı. Ortaya çıkabilecek pürüzlerin, Dışişleri Bakanları Konseyi'nin yapacağı periyodik toplantılarda ele alınması kararlaştırıldı”³⁹

1945 Eylül ayında yapılan Dış İşleri Bakanları Konseyi toplantısında Almanya fiilen parçalanıyor ve parçaları dağıtılıyordu. Polonya'ya o zamana kadar zaten Doğu Almanya'dan bir toprak parçası verilmişti. Bu savaş tazminatı Fransa için sağlanmamıştı. Ancak Fransa Vestfalya'yı istiyordu. ABD bu isteğine karşı çıkıyor ancak ikna edemiyordu bunun için önlem olarak Fransa'ya ekonomik ve siyasi baskı uygulanmasını talep etti. Ancak ABD Dış İşleri Bakanlığı daha mantıklı bir yol peşindeydi. “Bu yol 1947 yılında eyleme konulacak Marshall Planı olacaktır”⁴⁰.

1.2.3. Marshall Planı

Avrupa'nın iktisadi durumu savaş sonrasında çok kötüydü. Altı yıl süren savaş bütün ülkelerin kaynaklarını tüketmiş durumdaydı. Toplum açlıktan kıvranmaktaydı. Sovyetler bu durumu fırsat bilerek komünizm propagandasını yaygınlaştırmaya çalışmaktaydı. Özellikle Fransa ve İtalya'da bu propagandaları yoğunlaştırmıştı. Amerika Batı Avrupa'nın ekonomik sorunlarını gidermek için her türlü çabayı göstermişti. Yaptığı yardımların sonu yoktu. Bu yüzden ABD Avrupa'ya yapacağı dış yardım için başka bir çözüm bulmuştu. Amerika dış işleri bakanı George Marshall 1947'de doğrudan yardımları kesmişti. Ona göre, Avrupalılar kendi aralarında anlaşma sağlayıp

³⁸ Sander,s.188.

³⁹ William Hardy Mcneill, America, Britain and Russia, Their Cooperation and Conflict (1944-1946),1970, s.607

⁴⁰ Mcneill,s.607.

birbirlerinin eksikliklerini gidermeli ve ekonomik işbirliğine girmelilerdir. Ancak bu ekonomik işbirliği kurulduktan sonra ABD yardım edecekti. ABD Batı Almanya tarafından havadan yaptığı yiyecek yardımlarını böylece daha aza indirgeyecekti. “İlk yardım 16 milyar dolarlık bir ekonomik yardım olarak 1948 yılında yani ABD’nin dış yardım kanununu çıkarır çıkarmaz yapıldı”.⁴¹

Marshall planına karşılık Sovyetler kendi dış işleri bakanı olan Molotov’un planını uygulamak istemişti. Bu plana göre ikili ticaret sistemi kurulmalıydı. Kendilerinin oluşturdukları uydu ülkeler arasında ikili ekonomik işbirliğini sağlamak istiyorlardı. Ancak bu sadece komünist uydu devletlerin Sovyetlerin altına girmesinden başka bir şey değildi⁴².

Batı Avrupa’nın savaş sonrası onarımıyla gerçekleşen gerçekte ise bölgeyi ABD sermayesi aracılığıyla ekonomik, politik ve ideolojik olarak bağımlı kılmayı amaçlayan Marshall Planı’na Batı Almanya’nın da alınması, ABD ve müttefiklerinin Almanya’nın parçalanmasından yana olduğunu gösteriyordu.⁴³ Marshall Planı sürecinde Batı Almanya’nın müttefiklere kalması SSCB açısından tehdit oluşturmaktaydı. Bu yüzden aslında birleşik ve tarafsız bir Almanya isteyen SSCB Federal Almanya Cumhuriyetine karşı Demokratik Almanya Cumhuriyetini kurarak devlete devletle karşılık verdi. İki Almanya’dan yana olanların o sıralar şöyle bir söylemi vardı: “Almanya’yı çok seviyoruz. Bu nedenle de iki tane olmasını istiyoruz”.⁴⁴ Bu kinayeli söyleyiş ardına gizlenen asıl sebep ise tek, güçlü bir Almanya’nın hem ABD hem de Fransa ve İngiltere için sorunlar yaratacağı korkusudur.

1.3. Ulbricht Dönemi: Gül Operasyonu

Güçlü bir komünist lider olarak yetişen Walter Ulbricht Lenin’i tanımış ve Stalin ile iyi ilişkiler kurmuştur. Ulbricht kısa sürede kendini göstermiş siyasetçiydi. Walter Ulbricht Doğu Almanya kurulduğunda Alman Komünist Partisinin lideriydi. Doğu Almanya Cumhuriyeti kurulunca başbakan yardımcısı oldu ve Doğu Almanya’nın en büyük sanayi bölgesi olması için büyük emekler sarf etti. Walter Ulbricht bu durumun gerçekleşmesi için hali hazırda başladığı operasyon planının Bakanlar kurulundan

⁴¹ Armaoğlu,s.540.

⁴² Taylor,s.79.

⁴³ Erkiner,s.26.

⁴⁴ Erkiner,s.28.

onayını istiyordu: Sınırların kapatılması ve Batı Almanya'ya geçişin önlemesi: Gül Operasyonu. Doğu Alman lideri sınırların kapatılması için tam sekiz yıl Sovyetlere baskı yapmıştı. Sovyetler uzun süre bütün bir komünist bloğun Berlin sınırı kapandığında daha kötü olacağını iddia ederek, bu operasyona karşı çıkmıştı. Başarısızlığı kabullenmek anlamına gelirdi. Temmuz 1961 yılında Ulbricht gereken izni almıştı. 12-13 Ağustos gecesi saat 01.00'de operasyon başladı. Amerika bu konuda sessiz kaldı. Tekrar savaşa girmektense bir duvarla bu sınırın kapatılmasını tercih etti. "Moskova'nın Batı Almanya büyükelçisi Hans Kroll'a Kruşev daha sonra "Ulbricht'in baskın çıkan isteğinden dolayı duvarı ben emrettim" diyecekti."⁴⁵ Batı Berlin'e geçiş tamamen kapatılmıştı. Ulbricht hem batılı müttefikleri hem de Doğu Alman halkının tepkisini kırmak için Sovyetleri kullanmıştı. Duvarın inşa edilmesi tamamen Doğu Almanya'nın "geleceği" içindi. Nitekim daha sonraki yıllar Doğu Almanya'nın sanayileşmesini sağlamıştır. "Ulbricht, Kuzey Denizi'nden Bavyera Ormanları'na kadar uzanan iki Almanya arasındaki sınıra yıllardır dikenli tel çektiriyordu ve 1960'tan itibaren de mayınların yerleştirilmesine başlanmıştı. Sınır polisine, kaçmaya çalışanları uyarı ateşi açmadan vurma yetkisi verilmişti. Buna rağmen yüz binlerce Doğu Alman, çoğu Berlin üzerinden, Batı'ya kaçmayı başarmıştı"⁴⁶. Yaklaşık 400 kamyon ve binlerce asker duvarın oluşturulması için hiç kimsenin dikkatini çekmeden sevk ediliyordu⁴⁷. Duvarın inşasına NATO'nun müdahalesi için somut bilgilere ihtiyaç vardı. Ancak bu somut bilgi asla gelmedi. Belli noktalarda kontroller ve sınır geçişleri oluşturuldu. Doğu Almanlar çok uzun bir miktar ücret vererek Federal Almanya'ya geçebiliyorlardı ancak daha sonra bu geçişlerin geri dönüşleri olmayınca daha ciddi önlemler alınmaya başlandı. "Ulbricht'e göre, Batı Berlin, "İnsan tacirlerinin ve casusların cennetiydi. Bu musibetler genç insanların beyinlerini, cinayet filmleriyle sistematik olarak yıkıyorlardı." Duvarın yükselmesi ile birlikte Batı Almanya'dan tepkiler büyümüştü"⁴⁸

"Demokratik Alman Komünist Partisi daha 1950'lerin başında Berlin'in orta yerine sürgü çekmeyi önermiş, ancak Moskova kesinlikle kabul etmemişti, Varşova Paketi zirvelerinde de Ulbricht'in Berlin'in ortasına set çekme girişimleri, Kruşev'in müdahalesiyle diğer Doğu Bloku devletleri tarafından reddedilmişti. Çünkü Kruşev,

⁴⁵ <http://www.wilsoncenter.org/publication/new-evidence-the-building-the-berlin-wall>

⁴⁶ Karasu,s.70.

⁴⁷ Taylor,s.157.

⁴⁸ Karasu,s.70.

Amerikan, İngiliz ve Fransız işgal güçlerinden bir şekilde kurtulabileceğini düşünüyordu. Birçok tarihçinin görüşüne göre Ulbricht, Moskova'yı köşeye sıkıştırmak için ülkeden firarları bilerek kışkırtmıştı. Örneğin 1960 baharında hiçbir neden yokken çiftliklerin kolektifleştirilmesini hızlandırmıştı. Böylece 152 bin 291 kişi bir çırpıda Batı'ya kaçmıştı"⁴⁹. İşçi açığı hızla yükseliyor ve kalkınma konusunda iş gücüne daha fazla ihtiyaç duyuluyordu. Doğu Almanya adeta bu sorun yüzünden karışıyordu. "Ulbricht, Batı'ya kaçanlar yüzünden oluşan işçi açığını kapatmak için Moskova'dan yardım isteyince Kruşçev küplere binmiş, "Benim proleterim savaşı kazandı, şimdi gidip sizin tuvaletlerinizi mi temizleyecek" diye kestirip atmıştı"⁵⁰. Mizaç olarak oldukça sinirli olan Kruşçev bu meseleye çok kızmış ve Kennedy ile toplantı yaptıklarında işçilerin kaçışlarına öfkelenerek çıkışlarda bulundu. Kennedy ile aralarında şu diyalog geçti:

Kennedy: Bu söylediklerinizden Batı Berlin'e girişleri yasaklayacağınızı mı anlamamız lazım?

Kruşçev: Doğru anlamışsınız. Savaştan yana değiliz. Ancak gerektiğinde savaşa hazırız.

Kennedy: "Bu yıl kış çok soğuk geçecek"

Buradan da anlaşılacağı gibi soğuk savaş tüm bu gelişmelerden sonra daha farklı bir yapıya büründü. Bu konuşmanın ardından Ulbricht Kruşçev'in onayını aldı. Bir nevi Kennedy'nin küçük gördüğünü düşündü ve buna bir tepki verdi. Ulbricht duvar inşa edilmeden önce zaten dikenli teller ve mayınlar koyduruyordu. Ancak duvar her şeyin çözümü olacaktı. Bir Pazar günü olması daha az insanın protestosu demektir. Bu yüzden bir yaz günü yani Pazar günü çoğu insan kırsal alandayken operasyon yapılmalıydı. Stasi operasyonunun ismini "Gül" demişti

⁴⁹ Karasu,s.70.

⁵⁰ Karasu,s.70.

Şekil 2: Berlin Duvarı: “Doğu’ya Göre Faşizme Karşı Korunma, Batı’ya Göre Utanç Duvarı”

1.4. Kültür Politikası

Duvar yapıldıktan sonra özellikle Demokratik Almanya Cumhuriyeti tarafında kültür ve sanat alanında bir canlılık yaşandı. Ancak politik büronun hoşuna gitmeyen tiyatro yapıtları, romanlar ve şarkı sözleri yazılmaya başlandı. Parti politikasına uygun bulunmayan içerikler, sosyalizme uygun olmayan yapıtlar ortaya çıkmıştı. Örneğin Christa Wolf’un 1961’de yayımlanan “Der Geteilte Himmel” (Bölünmüş Gökyüzü) romanı konu seçimi ve yöneldiği çözüm açısından iyi bulunuyordu, ama ulusal soruna (iki Almanya’nın birliği sorunu) yaklaşımı eksikti⁵¹. Konumuz itibariyle, kaçışların sebeplerinden biri kültür alanında özgürlüğün kısıtlı veya siyasi konjonktüre uygun olması gerekliliğidir. Ulbricht Aralık 1965’te yapılan Merkez Komitesi Plenumu’nda bir ay önce farklı bir konuşma yapar. Doğu Berlin’de Marx-Engels Meydanında yaptığı konuşma yer itibariyle anlamlıdır. “Kötümserlik propagandasına izin verirsek, emek üretkenliğindeki yükselmeyi yüzde bir düşürmüş oluruz.” Diyerek kültür ve sanat alanında yapılan eleştirilere cevap vermektedir. Plenum’da Batı’nın anlayışını eleştirmek adına şunları söylüyordu: “Bazı yoldaşlar edebiyatın sorunları üzerinde

⁵¹ Karasu,s. 67.

tartışılmaya başlandığı izlenimindedir. Bu doğru değildir. Tartışma başka bir konuyla ilgilidir. Tartışma DAC’de temizlik üzerinedir; tartışma sistematik olarak Amerikan örneğinden hareket edilerek dayatılan Beat-Grupları ve seks propagandasının kültürün gelişme yolu olup olmadığıyla ilgilidir.” Bu konuşma sırasında Alman edebiyatı yazarlarından Anna Seghers’e dönerek “Sanatın çizgisiyle ilgili sorunlarla ilgili değiliz. Burada bununla ilgili tek kelime söylenmedi sorun büyük politik sorunlardır”⁵² Ulbricht’in sorun olarak düşündüğü üç şahsiyet daha bulunmaktadır: Robert Havemann, Stefan Heym ve Wolf Biermann. Bu üç edebi şahsiyet işçi ve köylü iktidarına karşı bilinçli bir mücadele içindedirler⁵³. Sosyalizmin etkisini her alanda görmek isteyen Ulbricht bu dönemde çok zor durumda kalmışlardır. Bu etkiden kurtulmak isteyen edebiyatçılar, yıllardır bu durumun farkındaydılar.

1.5. Sosyalizm- Komünizm-Kapitalizm İlişkisi

Ulbricht dönemi çok ses getirmişti. Walter Ulbricht *Das Kapital*’in yayınlanmasının 100. yılında yani 1967’de sosyalizmi tanımlamaktadır. “Sosyalizm, toplumun gelişmesinde kısa süreli bir geçiş dönemi değil, dünya çapında kapitalizmden komünizme geçiş çağında görece olarak bağımsız bir sosyo-ekonomik şekillenmedir.”⁵⁴ “DAC gelişmiş sosyalizmin en iyi örneğini temsil ediyordu. Sovyetler Birliği olmadan DAC olamazdı”⁵⁵. Marx’a göre sosyalizm, göreceli olarak bağımsız bir sosyo-ekonomik şekillenme değil, komünizmin ilk aşamasıdır; komünizmin kapitalist toplumdaki hemen sonra gelen, onun izlerini taşıyan evresidir⁵⁶. Ulbricht ise sosyalizmi kapitalizmden komünizme geçiş aşaması olarak görür ve sürenin biraz daha uzun olduğunu belirtir. Bu kaçınılmaz olup özgül yasallıkları olan görece bağımsız bir sosyoekonomik sistemdir. Doğu ile Batı Almanya arasında bir nevi bu ideolojilerden dolayı sürtüşme olmuştur. Aslında Komünizm ile Kapitalizmin hesaplaşmasıdır bu duvar. Kesin çizgilerle ki bu çizgi duvardır bu iki ideoloji arasında hesaplaşma sürüp gitmiştir.

⁵² Frank Mario. Walter Ulbricht: Eine Deutsche Biographie, Berlin:Siedler Verlag. 2009, s.387.

⁵³ Mario, s.388.

⁵⁴ Georg Fülberth, Berlin-Bonn-Berlin, Deutsche Geschichte seit 1945. Köln: Papyrossa, 1999, s.125.

⁵⁵ Mario, s. 439.

⁵⁶ Karl Marx, Frederick Engels, Seçme Yapıtlar, Ankara: Sol Yayınları, cilt.3,1979,s.23.

1.6. Duvarın Yıkılması ve Birleşme

Kaçışların önlenememesi ve binlerce insanın kaçışlar sırasında ölmesi, insanlık dışı muameleler yıllarca devam etti. Kennedy bir gecede bu sorunun çözülmesini kimse beklemedi demiştir. “Genel Sekreter Gorbaçov, Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğu için barış istiyorsanız, refah istiyorsanız, liberalleşme istiyorsanız bu kapıya gelin. Bay Gorbaçov, bu kapıyı açın. Bay Gorbaçov, bu duvarı yıkın!” demiştir. Berlin duvarı yapılırken batılılar gelecekte yıkılacağını tahmin ediyordu. Ancak savaş olmaksızın yıkılma yolları aranmıştır. “Gorbaçov da geleceği öngörmüş olmalı ki, 40. kuruluş yıldönümü vesilesiyle Demokratik Almanya Cumhuriyeti’ni ziyaret ettiği 7 Ekim 1989 günü “Hayat geç kalanları cezalandırır” diyerek adeta Berlin Duvarı’nın tarihsel işlevini tamamladığını ima etmişti”⁵⁷.

Batı Berlin’e geçişlerde seyahat yasağının kalkması için çalışmalar yürüttüğünü söyleyen Doğu Alman yönetimi miadını doldurmuştu. 9 Kasım 1989’da binlerce Doğu Berlinli, kapıların açıldığını duyduktan sonra Batı’ya akın ettiler. Sınır kapıları açıldı. Doğu ve Batı kalmamıştı. Bir yıl sonra, 3 Ekim 1990 günü Berlin Duvarı tarih olmuştu. Almanya birleşmiş ve yeniden tek ülke haline gelmişti. 1989’un sonları 1990’ların başında, tarihi dönümü herkes hoş karşılamamıştı. Başkan Bush birleşmenin kararını tamamıyla Almanların vereceğini belirtiyordu. Başbakan Thatcher bu konunun uluslararası gündemi işgal etmeyeceğini belirtiyordu. Başkan Mitterand 1989’ın Aralık ayında Doğu Almanya’ya resmi ziyarette bulunarak sürdürdüğü tavra yaptırım getirmek istemiştir. Yine de DDR sonuçları şüphe götürmeyen özgür seçimlere gideceği açıktır. Hatta başkan Gorbaçov, Ocak 1990’a kadar ani verdiği kararın sonuçlarını farkedemeyecektir. Totaliter rejim ile özgürlüğün birbirine karıştırılmaması gerçeği çok fazla anlaşılmamıştır. 18 Mart 1990’da Demokratik Almanya Cumhuriyeti’nde yapılan özgür seçimler insanların istekleri ile ilgili şüpheleri yatıştırdı. Kendi kaderini tayin hakkını belirlemede, çoğunluğu Almanya’nın birleşmesi adına çalışma yapan partilere oy vermiştir. DDR’de meydana gelen barışçıl ihtilal, Doğu Avrupa’da vuku bulan gelişmeleri takip etse de, DDR’de özgürlük Almanya’nın birleşmesine neden olacağı beklenmekteydi. Karşılıklı ekonomik yardımlaşma konseyi COMECON (Council for Mutual Economic Assistance) grup içerisinde endüstrileşmiş devletler statüsünde 17

⁵⁷ <http://www.npq.com.tr/icindekiler/arsiv/cilt/2/sayi/4/duvardan-10-yil-sonra-nato-hukum-suruyor>

milyon nüfusa sahip bir üye devlet tarihten silinecekti. Dört devlet prensipte Almanya'nın birleşmesine onay verdiler. Üç batılı güç Federal Almanya Cumhuriyeti ile aralarında 5 Mayıs 1955'de yürürlüğe girecek olan bir anlaşma imzalamak istediler. Anlaşmanın 7. maddesi Federal Cumhuriyette olduğu gibi Avrupa topluluğuna entegre edilebilecek liberal demokratik anayasa çerçevesinde Almanya'nın birleşmesi konusunda ortak hedeflerini belirtirler.

Sovyetler Birliği'nde DDR'nin kendi kaderini tayin hakkına saygı duymak zorunluluğu bulunmaktaydı. Seçimleri takiben DDR'nin kendi isteğiyle Federal Cumhuriyet'e katılmasından sonra, Sovyetler Birliğinin bu gelişmeye engel olması Almanya'nın iç işlerine müdahale ettiği anlamına gelirdi. Uzun zamandır Orta Avrupa ile ilgili siyasi kararlar Almanların kendi kaderini tayin hakkını belirlemelerini engellemiştir. Federal Almanya Cumhuriyeti böyle bir fırsatın Alman halkına verilmesi gerektiğine dair pozisyon almıştır.

Ekim 1990'da Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin varlığı sonlanmış Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bir parçası olmuştu. 22 Temmuz 1990 kararıyla Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde 5 eyalet ortaya çıktı: Brandenburg, Mecklenburg-Vorpommern, Sachsen, Sachsen-Anhalt ve Thüringen Federal Almanya Cumhuriyeti'nin eyaletleri oldu. Doğu Berlin, artık Berlin'in bir parçası olmuştu. Alman hukukuna göre, Federal Anayasanın 23 maddesine göre birleşme Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin Federal Cumhuriyet'e katılması ile gerçekleşmiştir. Bunun detayları 31 Ağustos 1990 Birleşme Anlaşmasında belirlendi. Bununla birlikte, birleşme 1945'den beri uluslararası protokollere göre Almanya'ya uygulanmıştı. 5 Haziran 1945 Berlin Deklarasyonunda, dört müttefik güç Almanya ile ilgili olarak üstün otoriteyi üstlenmişlerdi. Her ne kadar müttefikler daha sonra birbirleri ile ilişkileri değiştirecek her bir Alman eyaleti ile 1955 Görüşmelerine dair Anlaşma dâhil çeşitli anlaşmalar yapmış olsalar da bu deklarasyona asla itiraz edilmemişti.

Almanya'ya dair nihai karar anlaşması BDR ile DDR ve dört güç tarafından 12 Eylül 1990 tarihinde Moskova'da DDR Federal Cumhuriyet'e girmeden hemen önce imzalandı. Anlaşmanın 7. maddesinde, dört büyük güç Berlin ve Almanya ile ilgili hakları ve sorumluluklarından feragat ettiler. Birleşik Almanya iç ve dış ilişkilerinde tam egemenlik sahibi olmuştur. Son taraf olarak, Sovyetler Birliği onay belgesini

sunduğunda 15 Mart 1991’de anlaşma yürürlüğe girdi. Bununla birlikte, dört güç 3 Ekim’de deklare edilen bir beyanda haklarını uygulama konusunda geçici olarak yürürlükten kaldırdı.

Sonuçta, sadece Berlin’de değil tüm duvar sınırı boyunca insanlar birbirine kavuşmanın heyecanını yaşıyordu. Halk kan dökülmeden birleşmeyi gerçekleştirmişti. Ellerine aldıkları çekiç ve balyozlarla duvardan 28 yılın intikamını almışlardı. Duvarın yıkılması aynı zamanda mevcut ideolojilerin yıkılması demektir. Almanya yeniden birleşmiş ve hasret bitmişti. Halkın iradesi yönetime üstün gelmişti.

Şekil 3: Berlin Duvarı Yıkılırken Çekilen Bir Fotoğraf: Duvarın Diğer Tarafında Binlerce kişi Birleşme Hazırlığında.

BÖLÜM 2: 1945-1990 YILLARINDA ALMAN EDEBİYATI

2.1. Sürgün Edebiyatının Etkileri

Sürgündeki yazarların savaş sonrasında ülkelerine dönmeleriyle şekillenen Savaş Sonrası Alman Edebiyatında Sürgün edebiyatının etkisi görülmektedir. Sürgün Edebiyatı döneminde “Politik eleştirici bir geriye bakış” 1950li 1960lı yılların Alman Edebiyatı’nın çok belirgin bir karakteristiğidir. Dönemin ardından kendini politik akıntıya kaptırmamayı başaranlar ve savaşı bizzat yaşamış olanlar için artık kendini gösterme zamanıydı. 1945-1967 Bertolt Brecht ve Heinrich Böll gibi yazarların eserleri her iki Almanya’da da basılmaktadır ve benimsenmiştir. Demokratik Almanya Cumhuriyeti’nde önceleri göçmen yazarlar edebiyat dünyasını oluşturmuştur. Federal Almanya’da da vatan ve kan edebiyatı son bulmuş yerini nasyonal ve sosyalizm almıştır.⁵⁸

1933-1945 dönemi Nazi Almanya’sından kaçan ya da eserleri yakılıp yasaklanarak sınır dışı edilen yazarlar sürgün gittikleri ülkelerde yazmaya devam ettiler. İktidarın Nasyonal-sosyalist çizgisinde eser vermek istemeyip ama yine de ülkede kalan yazarlar ise suskun direnişlerini sürdürerek *Suskunlar, die innere Emigration*⁵⁹ grubunu oluştururken, bir yandan da ülkede kalarak iktidarın kültür politikasına ayak uyduran yazarlar vardı. Thomas Mann, Heinrich Mann, Alfred Döblin, Robert Musil, Stefan Zweig, Lion Feuchtwanger, Franz Werfel, Kurt Tucholsky, Carl Zuckmayer, Bertolt Brecht, Anna Seghers Sürgün edebiyatı ‘Exilliteratur’ olarak adlandırılan bu dönemde öne çıkan yazarlardır.⁶⁰

Seghers’in 1933-1945 yıllarında sınırlar arasında kovalanan hiçbir ülkenin tanımadığı yüzbinlerce mültecinin acı serüvenlerinin anlatıldığı *Transit*(1944) ve Hitler döneminde toplama kampından kaçan 7 tutuklunun hikâyesinin anlatıldığı *Yedinci Şafak* (1941) romanları öne çıkmaktadır.⁶¹

⁵⁸ Gürsel Aytaç, Çağdaş Alman Edebiyatı. Ankara: Kültür Bakanlığı.1990, s.370

⁵⁹ Aytaç, s.223

⁶⁰ Dursun Zengin, Alman Edebiyatı 19. Yüzyıldan Günümüze Kadar. Ankara: Pelikan Yayıncılık. 2011,s.173.

⁶¹ Bilge Yıkılkan, Anna Seghers'in Transit Romanına Pozitivist Bir Bakış. A. Akbarov, & V. Cook içinde, Contemporary Foreign Language Education: Linking Theory into Practice (s. 119-128). Sarajevo: IBU Publications. 2012, s.122

Thomas Mann'ın din ve kültür tarihini titizlikle araştırdığı *Joseph und seine Brüder*(1933), Goethe'nin genç wertherin acıları adlı romanından esinlenerek yazdığı *Lotte in Weimer*(1939), bir müzisyenin çağdaş sanat krizinin, fikri, politik ve toplumsal krizin yansıtıldığı *Doktor Faust*(1947) sürgün yıllarında yazdığı dünyaca ünlü romanlarıdır.⁶² 1938'de Amerika'da bir röpotajda sürgünde olmasını ağır bir yük olarak hissedip hissetmediği sorulduğunda “Bu duruma katlanmak çok zor. Ama Almanya'daki zehirli ortam bunu kolaylaştırıyor. Çünkü bu şartlar altında içinde bulunduğum durum bir kayıp değil. Bulduğum yer Almanya'dır. Alman kültürünü içimde taşıyorum cevabı ise aslında köklerine çok bağlı yazarın sürgün yıllarında çektiği acının, ülkesinin içinde bulunduğu duruma ne kadar üzüldüğünün özeti gibiydi”

63

Bertolt Brecht; “Yazarlar, hükümetlerin savaş yaptıkları kadar hızlı yazamazlar, çünkü yazmak düşünmeyi gerektirir” diyerek dönemini eleştirmektedir. Bertolt Brecht'in savaşı kendisine ticaret aracı olarak gören bir annenin savaşı desteklerken savaş yüzünden çocuklarının ölmesini konu alan aynı zamanda Brecht'in en çok oynanan eserleri *Mutter Courage und ihre Kinder* (1941), belli toplumsal koşullar içinde iyinin kötü, kötünün de iyi olabileceğini, eski toplum düzeni hüküm sürdükçe insanın kendini savunmak için kötü olmak zorunda kalışını anlattığı *Der Gute Mensch von Sezuan* (1942), eserleri ön plana çıkmaktadır. *An Die Nachgeborenen* (gelecek Kuşaklara, Bizden Sonra Doğanlara) şiirinde “Gittiydik, ayakkabıdan çok ülke değiştirip -Sınıf savaşları arasından, umarsızca”⁶⁴ dizeleriyle sürgün yıllarına vurgu yapmaktadır.

2.2. Savaş Sonrası Alman Edebiyatı (Nachkriegsliteratur)

Almanya'nın şartsız teslim olduğu gün 8 Mayıs 1945 2. Dünya savaşının bitimi iken bir yandan da bir çok yeni dönemin başlangıcıdır. Elbette ki bununla yeni edebiyat dönemleri de başlamaktaydı. Bu döneme genel anlamıyla Savaş sonrası Alman Edebiyatı denirken yerini 1980'lere doğru postmodern akım almaktadır. II. Dünya savaşından itibaren, edebiyat özellikle Almanya'da geçmişle yüzleşmenin yanısıra

⁶² Aytaç,s.235-261.

⁶³ http://de.wikipedia.org/wiki/Thomas_Mann “Es ist schwer zu ertragen. Aber was es leichter macht, ist die Vergegenwärtigung der vergifteten Atmosphäre, die in Deutschland herrscht. Das macht es leichter, weil man in Wirklichkeit nichts verliert. Wo ich bin, ist Deutschland. Ich trage meine deutsche Kultur in mir.”

⁶⁴ Bertolt Brecht “An die Nachgeborenen” şiirinden “Gingen wir doch, öfter als die Schuhe die Länder wechselnd, Durch die Kriege der Klassen, verzweifelt”

kimlik tanımlaması içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Çok farklı şartlar altında yazan Günter Grass ve Christa Wolf gibi yazarlar, bir milletin siyasi ve kültürel geçmişini incelemiş, duygu ve düşüncelerini yazılarında ifade etmişlerdir. Bunu yaparken çoğu kez günümüzde oluşmuş bir kimlik tanımlaması da yapmışlardır. Bazen kurguya tarihi romanlarda şüphe ile yaklaşılsa da, geçmişi veya geçmişteki bir olayı anlamada oldukça yararlıdır. II. Dünya savaşı sonrası Alman edebiyatı ana tema olarak savaşla altüst olmuş Almanya'nın psikolojisi ile ilgilenmiştir.

“Gençliği savaş meydanlarında, esarete, açlık, sefalet içinde ziyan olmuş bir kuşağın sözcülüğünü bilinçli bir şekilde yüklenen yazar ve şairler, yarattıkları edebiyata yıkıntı edebiyatı (Trümmerliteratur) adını vermişlerdir. Bu hem ele alınan konular, işlenen motifler, hem de sanatçıların içinde bulunduğu maddi ve manevi şartları simgeleyen anlamlı bir isimdi.”⁶⁵ Hans Erich Nossack “*Der Untergang*”⁶⁶ eserinde savaştan dönen bir gencin yıkıntılar içinde bulduğu Almanya'yı anlatmaktadır. Wolfdietrich Schnurre savaştan sonra yaşadığı yere dönüşünü tatilden dönmek gibi düşünmek isteyerek başladığı “*Unterm Fallbeil der Freiheit*”⁶⁷ yazısında kendi içindeki yıkıntılarla Almanya'nın durumundan bahsetmektedir. Savaş Sonrası Alman Edebiyatı döneminde ortaya çıkan “Kahlschlag” kavramında Wolfgang Weyrauch etkili olmuştur. “1949 yılında Weyrauch ile Schnurre savaş sonrası Alman edebiyatı sürecinin ilk dönemini kimi otoritelerin benimsememelerine rağmen ‘Çoraklaştırma’ (*Kahlschlag*) ve güncel politiklardan uzaklaşma anlamını içeren ‘Fildişi kuleden inme’ (*Auszug aus dem Elfenbeinturm*) terimleriyle tanımlamaya çalışmışlardır. Bu terim, totaliter rejimin sebep olduğu yıkımda sadece hayatta kalabilmek için çabalayabilmiş bir kuşağın kendilerinin sıfırdan başlamak zorunda kaldıklarını ifade eden bir terim olarak görülmüştür.”⁶⁸ Bu yüzdendir ki bu dönem de “*Stunde Null*” kavramı yer almış ve yazarlar üslup, yöntem, konu açısından sıfırdan başlayarak yazmışlardır. Artık ne yazmaları gerektiğini söyleyen baskıcı bir rejim yoktur, aksine yazarların siyasi amaç ve inançlarını açıkça dile getirdikleri manifestoları ön plandadır. Örneğin, dönemin ilk yıllarının temsilcisi niteliğindeki Wolfgang Borchert'in edebi manifestosu olarak nitelendirilen “*Dann gibt*

⁶⁵ Aytaç, s.371.

⁶⁶ Hans Erich Nossack, *Der Untergang*, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1976

⁶⁷ Klaus Wagenbach, Winfried Stephan, Michael Krüger und Susanne Schüssler, *Vaterland, Muttersprache, Deutsche Schriftsteller und ihr Staat seit 1945*, Verlag Klaus Wagenbach Berlin, 1980, s.41-42

⁶⁸ Birkan Kargı, *Wolfdietrich Schnurre'nin 'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' Kitabını Oluşturan Kısa Hikâyelerin Savaş Sonrası Alman Edebiyatında Rolü*, Çankaya üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Journal of Arts and Sciences Sayı: 11 Mayıs 2009, s.26.

es nur eins”da “*Sag NEIN! (Hayır de!)*”⁶⁹ diye başlayarak büro, fabrika, laboratuvar, hastane, kilise vapur, uçak, adliye, demiryolu yetkililerine, köyde ve kentteki herkese harple ilgili emirlere mukavemet edilmesi ve annelerin çocuklarını ölmek için değil, yaşamak için yetiştirmeleri telkin ediliyor.⁷⁰

2.3. Dönemin Özellikleri

1945 yılı edebiyatta tamamiyle kökten değişimlerin yeni başlangıçların yılı olarak tanımlanabilir. Çünkü Weimar Cumhuriyeti'nin ve zamanın nasyonal sosyalistlerinin etkisi altında kalan birçok yazar 1945 yılından sonra hiç bir şey olmamış gibi tekrar üretime başlamışlardır.1933 öncesinde eserleri yayınlanan yazarlar mutlu bir dünyayı yansıtan edebi eserler yazmışlardır. Dönemin yeni nesil yazarlarını ise başka bir problem beklemektedir. Matbaanın müttefiklerin elinde olması sebebiyle gazeteler ve kitaplar için lisans almada sıkıntı yaşamaları 1949 Mayısına kadar düzenli olarak yayımlar çıkarmalarını zorlaştırmıştır. “Dönemin eserlerinde en yoğun olarak halkın maruz kaldığı ekonomik sorunlar ve bunun yaşamı nasıl etkilediği işlenmiştir. Stratejik konumu itibariyle 2. Dünya savaşına girmeye zorlansa da sahnenin dışında kalan Türkiye’de dahi savaşın içinde olan ülkeleri konu alan romanlar vardır”⁷¹. Örneğin; “Ahmet Yurdakul’un ‘Yorgun Çanlar’ adlı romanında Nazilerin baskısından Almanya’dan Türkiye’ye kaçan Yahudi öğretim üyesi Bay Helmut’un niçin ve nasıl ülkesini terk etmek zorunda kaldığını anlatırken savaş sırasında Almanya ve İtalya’nın durumunu da yansıtır.”⁷²Savaş sonrası Alman edebiyatı kesin çizgilerle edebiyat akımlarıyla sınırlandırılmazken bu süreci dört tarihi dönem olarak ayırabiliriz:

2.3.1. I. Dönem: 1945-1950

Nasyonal sosyalistlerin 12 yıllık hâkimiyetinden sonra Avrupa’nın yarısı yıkıntı ve küller arasında olduğundan birinci dönem sıklıkla *Yıkıntı Edebiyatı (Trümmerliteratur)* olarak adlandırılır. Yıkıntı edebiyatı ve bu edebiyatı oluşturan eserlerde savaşın bitmesiyle genellikle iki misli bakış açısıyla yıkıntının içinde duran insanlar ele alınmıştır: Bombalanan evler ve daireler, yıkıntılar içinde onların ilişkileri ve değer

⁶⁹ Wagenbach, Stephan, & Krüger, s.77-78.

⁷⁰ Hüseyin Sesli, Wolfgang Borchert,Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi, No:71/4, 1970, s.113.

⁷¹ Uğurlu, s. 1739.

⁷² Uğurlu, s. 1748.

yargıları gibi. Wolfgang Borchert dönemin dilinin nasıl olması gerektiğini şöyle ifade eder; “*Wir brauchen keine Dichter mit guter Grammatik*”. Bu cümleden anlaşılacağı üzere Borchert için gramer değil, diksiyonu önemlidir, muhteva bile değil ve bu diksiyonun karakteri kendiliğinden oluşudur.⁷³

Savaşın etkileri, yaşananlar ve tahripler Heinrich Böll, Wolfgang Borchert ve Wolfdietrich Schnurre gibi yazarlar için önemli bir rol oynamaktadır. Savaş edebiyatı ve Almanya’ya geri dönen yazarların edebiyatı, yaşanan tecrübeler ışığında ölümün hatırlatılması ve dilleri tutulanlar vardı. Yazarlar tüm ideolojileri protesto etmektedir. 1947 yılında ise politik ve toplumsal yaşamla bütünleşip bir araya gelerek Grup 47’yi oluştururlar.

2.3.2. II. Dönem: 1950’li Yıllar

Tarihte 50li yıllar yeniden oluşum, ekonomik mucize ve soğuk savaşın başlangıcı olarak adlandırılır. Dönemin yazarları toplumun tamamına eleştirel bakarak bunları iğneleme ve tuhafıklar içinde yazarlar. Ayrıca Alman geçmişini anlama çabaları da vardır. Romanların genel konuları savaş, nasyonal sosyalizm, savaş sonrası dönem ve günümüz Almanya’sıdır.

Heinrich Böll, Günter Grass, Martin Walser, Wolfgang Koeppen ve Alfred Andersch gibi yazarlar eleştirileriyle birbirinden ayrılmaktadır. Romanlarındaki anlatım üslupları sosyal kritik ve realisttir. Dönemin yazarları edebiyatın gerçekliği realiteyi ve parçalanmış hayatları anlatması gerektiğine inanırlar. Wolfgang Weyrauch “*Güzel iyi bir şeydir. Ama gerçeklik olmadan güzel kötüdür. Güzel olmadan gerçeklikse daha iyidir (Die Schönheit ist ein gutes Ding. Aber Schönheit ohne Wahrheit ist Böse. Wahrheit ohne Schönheit ist besser.)*”⁷⁴ cümlesiyle edebiyatta yalnızca gerçekliğin ön planda olması gerektiğini vurgular.

Dönemin öne çıkan eserleri ise şöyledir; Heinrich Böll’ün iki kişinin savaştan sonraki örtüşen kaderlerini ve suikasta kurban oluşlarını “*Der Zug war pünktlich*”(1949) eserinde anlatır. Yine savaşın ardından bir çiftin yaşadığı barınacak yer sıkıntısı, fakirliğin, kıtlığın getirdiği problemleri konu edinen “*Und sagte kein einziges*

⁷³ Sesli, s.64.

⁷⁴ Manfred Durzak, Die Deutsche Kurzgeschichte der Gegenwart, Würzburg: Verlag Königshausen&Neumann GmbH, 3. Baskı, 2002, s. 171.

Wort”(1953) ve babalarını savaşta kaybeden çocuklarla eşlerini kaybeden kadınların kaderleriyle başbaşa kalışını anlattığı “*Haus ohne Hüter*” (1954) eserleri ön plandadır.⁷⁵

Alfred Andersch’in “*Sansibar oder der Letzte Grund*”(1957) özgür hayatlarına hasret duyan 5 kişinin Hitler döneminde yaşadıklarını konu edindir.⁷⁶ Günter Grass’ın “*Blechtrommel*”(1959) eserinin kahramanı Oskar Matzerath büyümesi üç yaşında durmuş bir insandır. O, otuz yaşında bir bakımevinde yaşarken kendi hayat hikâyesini, alışılmamış bir bakış açısından anlatır.⁷⁷

2.3.3. III. Dönem: 1960’lı Yıllar

Doğu Almanya’da batıda yayımlanan eserlere ambargo ve gümrük uygulanırken Batı Almanya doğuda basılan eserlere ilgi çok azdır. Bu sebepten 1960lı yıllara kadar her iki ülke birbirinden habersiz kalmıştır. Doğu Almanya’nın kültür politikası 1959’da kabul edilmesi bu durumu etkilemiştir. “1959-1964 yıllarında bir kültür politikası olarak yürütülen “*Bitterfelder Weg*”de, yazarlardan fabrikalara gidip izlenimlerinin ve deneyimlerini gerçekçi bir dille kaleme almaları, çalışmaların olumlu yönlerini yansıtmaları istendi. Esasen amaç, hedeflenen ekonomik programı sanatçıların yardımıyla güçlendirmektir.”⁷⁸ Uwe Johnson’ın “*Mutmaßungen über Jakob*” eseri bu döneme denk gelirken Almanya’nın bölünüşünü konu almasıyla Christa Wolf için ilham olmuştur. 1963’te yayınlanan “*Der geteilte Himmel*” eserinde Christa Wolf; Rita Seidel adında bir öğretmen okulu öğrencisinin, Batı Berlin’e giden sevgilisi kimyager Manfred tarafından terk edilmesini anlatır.⁷⁹ !960lı yılların başında Batı Alman Edebiyatı kendi bilincini zirvesindedir. Heinrich Böll, Günter Grass, Uwe Johnson ve Martin Waber gibi yazarların ünü Almanya’nın dışına taşınmıştır. Edebiyatta yeni bir bilinç ortaya çıkmış, kendi ülkelerini, yeni materyalizmi ve Almanya’daki refah durumu sert bir şekilde eleştirilmiştir. Günter Grass’ın hikâyelerinin Danzig’de geçmesiyle “*Danzig Üçlemesi*”nin ilki *Blechtrommel*’in ardından bu dönemde öne çıkan “*Katz und Maus*”(1961) ve “*Hundejahre*” (1963) eserleri yayınlanır. Eserlerinde nasyonal Sosyalizm ve küçük burjuvazi kavramları belirgin bir şekilde kullanılmıştır. Yapıtların

⁷⁵ Barbara Baumann, Birgitta Oberle, Deutsche Literatur in Epochen, München: Max Hueber Verlag, 1985, s. 229.

⁷⁶ Baumann&Oberle, s.247.

⁷⁷ Aytaç, s.484.

⁷⁸ Yıldız Aydın, Eleştirilerin Odağında Bir Yazar: Christa Wolf, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 2012, s.129.

⁷⁹ Aytaç, s.502.

içeriği küçük burjuvazinin geçtiğimiz yüzyılda sergiledikleri davranışlardan oluşturulmuştur.⁸⁰ Doğu Almanya’da ise sosyalist partinin talimatları geçerlidir. Doğu Alman Edebiyatında her türlü sanat zorunlu olarak politik ve partiye bağlı kalınmıştır.

2.3.4. IV. Dönem: 1970’li Yıllar ve 1980’li yılların başlangıcı

60lı yılların sonlarına doğru öykü ve romanlarda endüstri ve iş dünyasıyla ilgili yoğun çabaya muhalif olarak, bireye, bireysel denetime yönelen bir eğilim söz konusudur. Böylece 70li yıllarda içe bakış açısıyla özel yaşantıların dile getirildiği “Yeni öznelcilik” eğilimi kök salar.⁸¹ Doğu Alman Edebiyatının 1960lı yıllarda çoktan aştığı işçiler edebiyatı Batı Alman Edebiyatında hale popülerdir. İşçiler edebiyatı bir kışkırtma ve enformasyon aracı olarak görülmektedir. Heinrich Böll’ün “*Gruppenbild mit Dame*”(1973) romanında çalışan kadın kahramanı Leni’nin hayatı geri dönüşlerle, savaş ve Nazi Almanyası’ndan çeşitli tabloların verilerek, iktisadi mucizenin refah Almanya’sı toplum eleştirisi ve hiciv üslubuyla yansıtılmaktadır.⁸² Uwe Johnson’ın ilk cildi 1970 yılında yayınlanan dört ciltlik “*Jahrestage*” romanı dönemin önemli eserlerinden olmuştur. Jurek Becker, “*Jakob der Lügner*” eserinde sokaktan geçerken belli belirsiz bir haberi duyup onu etrafına yaymasıyla başlayan Jakob’un hikâyesini, Doğu Almanya’daki günlük yaşamdaki sorunları eleştirel bir şekilde ortaya koyar. Ulrich Plenzdorf Goethe’nin Werther’ini taklit eden “*Neuen Leiden des Jungen W.*” eserinde sosyalizm düzenindeki gençliğin geleceğini sorgulamaktadır.⁸³ 1976’da Wolf Biermann’ın sınır dışı edilmesi edebiyat dünyasını etkiler ve artık yazarların söylemleri daha da sertleşir. Devletin baskısı yüzünden devamında daha birçok yazar da ülkeyi terk etmek zorunda kalır.

2.3.5. Yazılan Türler ve Grup 47

a) Şiir

Şiir savaş sonrası edebiyat için en önemli tür olmuştur. Çünkü düz yazıyı yazarlar nasyolist dil aracılığıyla tahkir edilen ve güvenilmeyen bir tür olarak görmekteydi. Bundan dolayı birçok yazar şiiri; kendisini, deneyimlerini ve duygularını en iyi

⁸⁰ Şenay Kaygın, Günter Grass’ın Yengeç Yürüyüşü Adlı Nuvelinin teknik ve Tematik Açıdan İncelenmesi, (Yayınlanmış Tez),Erzurum, 2007, s.2-3.

⁸¹ Baytekin, s.11.

⁸² Aytaç, s.436

⁸³ Baytekin, s.4.

şekilde ifade edebilmek için kullanmıştır. Heinrich Böll kelimenin etki gücüne inanarak şairlik için şöyle der; “Kelimenin etki ettiğinin bilincine varmak, şairi görevlendirir.”⁸⁴ Doğu Almanya yaşayan ancak eserleri Batı Almanya’da basılan Peter Huckel, Brecht gibi şairleri ile öne çıkmıştır. 1963’te yayınlanan “*Chausseen, Chausseen*” şiirinde savaştan bahsetmektedir.⁸⁵ Günter Eich “*Inventur*” eserinde içinde bulunduğu tarihi durumu yansıtırken aynı kaderi paylaşan nice insanlara tercüman olmuştur.⁸⁶

b) Düz yazı

Savaş sonrası edebiyatta düz yazı biçimlerinden en önemlisi kısa hikâyeler olmuştur. Avrupa’da tanınan bir yazar olarak Ernst Hemingway’in “short story” türündeki eserleri Alman Edebiyatını etkilemiştir. Wolfgang Borchert, Savaş Sonrası Alman Edebiyatında kısa hikâyeleri ile ön plana çıkan yazardır. Savaşta hikâyenin kahramanı için ailesini kaybettiği anı gösteren mutfak saatinin bombanın patlamasıyla tam o saatte durmasını “*Die Küchenuhr*” hikâyesinde anlatır. “*Das Brot*” hikâyesinde yaşlı karı kocanın kıtlıktan sınırlı olan ekmeklerini gizleyerek yemeye çalışmasını anlatır. “*Nachts schlafen die Ratten doch*”, “*Das Holz für Morgen*”, “*Mein bleicher Bruder*”, “*Dann gibt es nur eins!*” gibi daha birçok kısa hikâyesinde Borchert savaşın insanlar üzerindeki yıkıcı etkisine trajik bir şekilde değinmiştir.

c) Tiyatro

Tiyatroda çok hızlı bir gelişim görülmüştür. Tiyatroya duyulan ilgi nedeniyle sinema salonlarında, spor salonlarında, bodrumlarda, okullarda, dernek ve lokallerde tiyatro oyunları halka sunulmaktadır. Sadece Berlin’de yıkıntıların arasında 200’den fazla tiyatro oyunu oynanmaktadır. Savaş sonrası dönem sahnelerde farklı görüşlerle ortaya konulur. Doğu Almanya’da sürgün tiyatro yazarlarının eserleri geniş izleyici kitlesi bulurken, Batı Almanya’da Lessing’in “*Nathan*”, “*der Weise*” ve Goethe’nin “*Iphigenie*” eserleri tekrar tekrar sahnelenmektedir. Batı Almanya’ya girişi engellenen Brecht 1949 yılında Doğu Berlin’e geçer ve orada karısı tiyatro artisti

⁸⁴ Aytaç, s.421.

⁸⁵ Baumann&Oberle, s.258

⁸⁶ Aytaç, s.397.

Helene Weigel ile birlikte “*Berliner Ensemble* (Berlin Tiyatro Topluluğunu)” kurar. İlk olarak 1949’da sürgün yıllarında yayınlanan tiyatro eseri “*Mutter Courage und ihre Kinder*” sahnelenir.⁸⁷ Genç nesil edebiyatçıların temsilcisi olarak görülen Wolfgang Borchert’in savaştan dönen adamın döndüğünde evini, ailesini bulamayıp, evinin artık dışarıda kapının önünde olarak anlatıldığı tiyatro eseri “*Draußen vor der Tür*” dönemin en tipik tiyatro örneğidir.

d) Grup 47

“1947’den 1967’ye kadar Almandada eser veren yazarları davet ederek oluşturulan Grup 47 adı ilk kez, Hans Werner Richter’in düzenli olarak planladığı toplantıların ilkinde ortaya çıkmıştır.”⁸⁸ Yazarlar bu toplantılarda edebiyatın nasıl olması gerektiği, dil ve üslup gibi konular üzerine tartışırlar ve yeni eserleri hakkında bilgi de aktarırlar. Hans Werner Richter 1962 yılında grubun amaçlarını şöyle özetler: a) Edebiyat ve yayın alanlarında demokratik bir seçkinler eğitimi, b) İndividualistler grubunda demokrasinin pratik uygulanış methodunu tekrar tekrar göstermek, c) Her iki amaca da programsız, derneksiz, örgütsüz ve ortak bir düşünceye dayanmadan ulaşmaya çalışmak.”⁸⁹

“Grup 47 Ödülü” birçok tanınmamış yazarın aldığı ve demokratik bir seçimle verilen bu ödül popülerliğe giden yolu açmıştır. “Grup 47 ilk zamanlarında, genç yazarlara II. Dünya Savaşı sonrası Alman edebiyatını yenilemeleri için bir platform oluşturmuştur. Daha sonraları Federal Almanya Cumhuriyeti’nin kültür yaşamında, toplantılarına önemli çağdaş yazarların ve edebiyat eleştirmenlerinin katıldığı etkili bir kuruluş konumuna gelmiştir. Grup 47’nin kültürel ve siyasi etkisi birçok tartışmanın konusu olmuştur. 1967’de buluşmalarını sona erdirmelerinin ardından grubun eski katılımcıları Alman edebiyatının gelişiminde yön verici olmaya devam etmiştir. Sovyet bölgesinde her türlü batı lisanslı gazetenin satışı 16 Nisan 1978 tarihinde yasaklanmıştır.”⁹⁰ Grup 47 içinde yer alan genç yazarlar görüşlerinin değişerek yeni radikal bir başlangıcın olacağı konusunda hayal kırıklığına uğramışlardır.

⁸⁷ Baumann&Oberle, s.256.

⁸⁸ Stephan Brockmann. Literature and German Reunification. England: Cambridge University Press., 1999, s.72.

⁸⁹ Aytaç, s. 389.

⁹⁰ Wettig, s.5.

2.4. İki Ülke İki Edebiyat

Hans Werner Richter “ henüz kimse iki Almanya ülkesinin ve hatta iki Alman edebiyatının oluşumu öne süremezdi. Kimse bu zamanda böyle bir gelişimin olacağına inanamazdı.”⁹¹ İddasıyla en azından 1945’ten itibaren İki Alman Edebiyatından bahsedilemeyeceğini iddia ediyordu. 1947 yılında İki Almanya’nın ortak düzenlediği 1. Yazarlar Kongresi’nde Doğu Almanya Bakanı aynı zaman da yazar olan Johannes R. Becher “Doğuyu ve Batıyı birbiriyle karşı karşıya getirmek kabul edilemez bir olaydır”⁹² diyerek iki edebiyatı kabul etmez. Diğer taraftan Fritz J. Raddatz ‘*Materialien zur Literatur in der DDR*’ adlı eserinde “İki tane Alman Devleti var. Duvar, yabancılaşma, toplumsal düzende farklılık var. Öyleyse iki Alman edebiyatı var mı?” Bu soruya olumlu cevap vererek harika kitap⁹³ başlamaktaaydı.

Edebiyat bilimcisi ve eleştirmen Raddatz eserinde Doğu Alman Edebiyatını relevant önemli, kendi öğretileri doğrultusunda edebi “evetçi” olarak görevlendirir görürken Batı Alman edebiyatı için basit ve yönetimin ticari amaçlarına yönelik bir edebiyat olarak görmektedir. Batı’da yazarların öldüğü söylenirken Doğu’da edebiyatın ciddiye alındığını hatta Wolf Biermann gibi yazarların çok daha fazla önemsedğini belirtir. Yazarlardan Çalışmaları kutlamaları, kulislerde gerçekliği yansıtmaları iyi olumlu bakan kahramanlar yaratmaları, taraflı ve iyimser olmaları yönünde desteklenmişlerdir.⁹⁴ Doğu Almanya’da Çalışma Hayatının Edebiyatı olarak⁹⁵ nitelendirilen Bitterfelder Weg DDR’nin kültür politikası Nisan 1959’da gerçekleşmiştir.

Konuk’un da dediği gibi “*Her ne kadar Almanya’nın geçmişi kapalı bir kapı gibi görünse de, ulusal mirası göz önünde bulundurulmaksızın bütün Almanların ülkenin kültürel mirasına katılmaları gerekir.*”⁹⁶ Önceleri Johannes R. Becher, Anna Seghers, Friedrich Wolf, Ludwig Renn, Willi Bredant, daha sonraları ise Bertolt Brecht, Arnold

⁹¹ Erhard Schütz, Jochen Vogt, Grundkurs Literaturgeschichte (Cilt 3). Opladen: Westdeutscher Verlag. 1980,s.9.

⁹² Baytekin,Önsöz.

⁹³ Ernst Fischer, Über Fritz J. Raddatz, Ein Segeln gegen den Wind, Der Spiegel,29.05.1972.s.134. Aktaran, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-42929388.html>

⁹⁴ Fischer,s.134

⁹⁵ Schütz & Vogts, s.228.

⁹⁶ Kader Konuk, Taking on German and Turkish History: Emine Sevgi Özdamar’s Seltsame Sterne. S. K. Paul Michaler Lützelers içinde, *Gegenwartsliteratur* 6 (s. 232-256). Tübingen: Stauffenburg Verlag,2007.s.232

Zweig ve Martin Andersen-Nexö Doğu Almanya'ya yerleşmişler ve yeni yazının şekillenmesine katkıda bulunmuşlardır.⁹⁷

Doğu Alman Yazarlar Birliği üyelerinden olan Christa Wolf'un 1979 yılında yazdığı "Was Bleibt" eseri duvarın yıkılmasından neredeyse 10 yıl sonra yayınlanmıştır. Wolf bu yapıtında ben anlatıcının bir gün boyunca gizli polis tarafından gözetlenmesi ve onun bundan duyduğu kaygı ve korku içinde bulunduğu çaresizlik konu edilmiştir. 1987'de Wolf döneminin birçok eleştirmeni tarafından "devletin yazarı" olarak etiketlenmekteydi.⁹⁸ Türkiye'de hakkında birçok araştırma yapılırken; Medeia Sesler, Kesinti, Tensel, Hiçbir Yerde, Kassandra gibi eserleri de Türkçe'ye çevrilmiştir.

Çalışmamızda ele alacağımız Doğu'dan Batı'ya geçen binlerce insandan biri olan Uwe Johnson, siyasi olarak yorulmuş Almanya'ya ve savaştan çıkmış bitik haline işaret ediyor. Johnson'un romanı Mutmaßungen über Jakob (1959) Sovyet devletiyle birlikte çalışmayı istemeyen bir kişinin suikastını konu almıştır.

Dursun Zengin gibi Gürsel Aytaç da Alman Edebiyatında 1945-1966 dönemini savaş sonrası edebiyatı (Nachkriegsliteratur) olarak adlandırırken dönemi içine alan 1950-1990 Doğu Alman edebiyatı ve Batı alman edebiyatı olarak iki döneme ayrılmaktadır. Dönemin yazarları için "Savaş ve çöküş temalarının dışında, 1945'ten sonraki politik ve ekonomik gelişmeler bir dizi epik eserlerin somut arka planını oluşturmaktaydı. Aslında ayrıntıda birbirlerinden farklı Almanya'nın her iki tarafındaki yazarlar ise sürekli değişen dünya içinde insanlığın yeri sorusunu daima yöneltmekteydi."⁹⁹

Batı Alman edebiyatında öne çıkan yazar ve konusu İki Almanya olan eserleri şu şekilde sıralanır;

⁹⁷ Aytaç, s.371.

⁹⁸Christa Wolfs Medea-Bearbeitung unter besonderer Berücksichtigung von Umbruchserfahrungen. XI. Türkischer Internationaler Germanistik Kongress (s. 234-243;). İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.s.234-236.

⁹⁹ Karl Kunze; Heinz Oblänger, Grundwissen Deutsche Literatur. Stuttgart: Ernst Klett Verlag.1976.s.60.

Tablo 3
Batı Alman Edebiyatında Öne Çıkan Yazar ve Konusu İki Almanya Olan Eserleri¹⁰⁰

Kurt Bartsch	Wadzeck, Reinbek 1980
	Mauer im Kopf, 1983
Jurek Becker	Romeo, in: ders. Nach der ersten Zukunft, 1980
Pieke Biermann	Potsdamer Ableben, Berlin 1987.
Uwe Johnson	Das dritte Buch über Achim, 1962
	Zwei Ansichten, 1965
	Berliner Sache, 1975
Reiner Kunze	Die wunderbaren Jahre, 1987
Bodo Morshäuser	Die Berliner Simulation, 1983
Joachim Schaedlich	Ostwestberlin, 1987
Klaus Schlesinger	Trug, 2000
Peter Schneider	Der Mauerspringer, 1982
Rolf Schneider	Grenzgänger, 1974
Johannes Mario Simmel	Lieb Vaterland magst ruhig sein, 1965
Volker Braun	Unvollendete Geschichte, 1977
Hermann Kant	Die Aula, 1965
Heinz Knobloch	Neun Tage vor meiner ersten Nierenkolik, 1989
Brigitte Reimann	Die Geschwister, 1964
Klaus Schlesinger	Am Ende der Jugend, 1977
	Ernst Racholls wundersame Verwandlung, 1977
Fritz Selbmann	Die Söhne der Wölfe, 1971
Christa Wolf	Der geteilte Himmel, 1963

Tablo 4
Doğu Alman Edebiyatında Öne Çıkan Yazar ve Konusu İki Almanya Olan Eserleri

Peter Richter	89/90 Roman Luchterhand
Dorit Linke	Jenseits der blauen Grenze
Ken Follett	Kinder der Freiheit
Ingo Schulze	Simple Storys
	Neue Leben
Barbara Honigmann	Alles, alles Liebe!
Rainer Schneider	Anna. Sehnsucht.
Christa Wolf	Stadt der Engel
Roland Künzel	Die Liebe in der Zeit des Mauerfalls

¹⁰⁰ <http://www.chronik-der-mauer.de/>

2.5. Almanya'da Yaşayan İki Türk Yazarın Eserlerindeki İki Almanya

Göçmen edebiyatı adı altında ele alınan Almanya'da yaşayan Türk yazarlardan Yade Kara'nın "Selam Berlin"¹⁰¹ romanında da İki Almanya olgusunu görmek mümkündür. Romanın ana kahramanı Hasan Kazan'ın hayatının kronolojik sıralanışı anlatılırken yıkılmış Berlin Duvarı ve etkileri gündemdedir.¹⁰² Batı Berlin'de kalan Hasan duvarı romanda şöyle anlatır,

*"Berlin'deki evimizin önünde, diğerlerinin bahçesinin olduğu yerde, bir duvar duruyordu. Pencerelerden bakarak grafitlerin, ölüm şeritlerinin, dikenli tellerin üzerinden Doğu'yu görebiliyorduk. Diğer tarafta, çok uzaklarda, beton yapılar, kamaralı gözetleme kuleleri ve makinalı tüfek bataryaları vardı. Duvar manzaralı bir oda"*¹⁰³

Duvarın yıkılmasıyla Batı Berlin'e gelen Doğu Berlinlilerin metro istasyonundaki hallerini romanın kahramanı şu şekilde gözlemliyor;

*"Doğu Berlinliler bej ve gri renkli ceketler giymişti.[...] Batı Berlinliler gibi şişman değillerdi. Bitkin ve zayıf görünüyorlardı. Ama gözleri uyanıktı. Batının sunduğu bütün parlak ve ışıklı şeyleri dikkatle inceliyorlardı."*¹⁰⁴

Duvarın artık insanlarca kabullenilmesini hayatlarının bir parçası haline gelmesini Hasan şöyle anlatıyor;

*"Hep duvar kenarından yürü derdi annem, ben de öyle yapardım. Okuldan yürüttüğüm tebeşirle yol boyunca duvarı çizdim. Duvar kaya gibi sağlam duruyordu.[...] gün geldi artık duvarı fark etmez oldum. Orada öylece, tıpkı arabalar, ağaçlar ve Berlin sokaklarındaki köpek pislikleri gibi duruyordu işte. Onunla sakin bir komşuluk ilişkisi içinde yaşıyorduk."*¹⁰⁵

"Grafiti duvarım başlı başına bir olaydı; tarihi bir olaydı; dünya çapında bir olay ve ben de onunla birlikte oradaydım. Her şey gerçektir, her şey saftır,

¹⁰¹ Yade Kara, Selam Berlin, (N. Ermiş, Çev.) İstanbul: İnkılap Kitapevi.2009

¹⁰² Mahmut Karakuş, Identitätssuche: Der Prozess oder das Ziel? Yade Karas Roman „Selam Berlin“. XI. Türkischer Internationaler Germanistik Kongress (s. 52-59). İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası. 2010.s.55.

¹⁰³ Kara, s.13.

¹⁰⁴ Kara, s.20.

¹⁰⁵ Kara, s.33.

her şey özgürdü [...] Checkpoint Charlie artık sadece bir turizm merkezi olmuştu. Vize yoktu, kontroller yoktu, Doğu Berlin'e geçerken sınırlarda işkence yoktu.[...] Batı yakasından insanlar duvara çekiç darbeleri indiriyordu, acaba ne kadarına dayanacaktı... Kyoto'dan, Miami'den ve Los Angeles'tan gelen turistler bunları kapışıyordu. New York ve Tokyo'da bu grafiti parçaları yüksek dolarlara ve daha da yüksek yenlere açık arttırmalarda satılıyordu.”¹⁰⁶

Yine göçmen edebiyatı yazarlarından Emine Sevgi Özdamar'ın 'Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyorlar Gözlerini Kırpmadan'¹⁰⁷ şeklinde 2012 yılında Türkçe'ye çevrilen kitabı konusu itibariyle 1970li yıllarda Berlin'i anlatmaktadır. Romanın baş kahramanı için Doğu Almanya'daki tiyatro sahnesindeki gönüllü olarak çalışması gibi bölünmüş şehirdeki atmosfer, 68li yılların öğrenci hareketlerinden sonra ortak evde yaşam ve kızıl ordu (RAF) eylemlerinin etkileri, tüm bunlar da hayatının merkezindeydi. Batı Almanya ve Doğu Almanya Cumhuriyetindeki hayat uluslararası bir bağlam içinde verilmiş, yerleşik Doğu-Batı Sınıflaması şaşırtmıştır.¹⁰⁸ İki bölümden oluşan romanın konusu genel anlamda bu şekilde iken ilk bölüm, Batı Almanya'da öğrenci evinde kalan başkahramanın Doğu Berlin vizesinin çıkmasıyla biter. İkinci bölüm de ise 1 Nisan 1976 – 13 Ocak 1978 arasında yazılmış günlükler bulunmaktadır. Ana karakter Heiner Müller'in Doğu Almanya'nın 1946'daki halini yansıtan “Köylüler” isimli oyununda görev alır.

Almanya'nın her iki tarafındaki insanların ruhsal durumları romanda şöyle dile getirilir:

*“Batı Berlindeki arkadaşlarım kadınların Doğu Berlinde çok hüznü göründüklerini söylerlerdi”.*¹⁰⁹

“DDR'de sosyalizmin eleştiri yoluyla farklı bir biçimde muhafaza edilmesini bürokratik mekanizmlar önlemişti. Hayal gücü geniş biri bürokratlara pek sevimli gelmiyordu. Tiyatroda hayal gücü vardı, ama

¹⁰⁶ Kara, s.43-44.

¹⁰⁷ Emine Sevgi Özdamar, Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyorlar Gözlerini Kırpmadan, (F. Doğan, Çev.) İstanbul: İletişim.2012

¹⁰⁸ Kirsten Prinz, Anhalter Bahnhof – Studentenbewegung – Geschichtsdurchquerung. Der Geschichtsraum Berlin und historische Darstellungsverfahren in Die Brücke vom Goldenen Horn von Emine Sevgi Özdamar. XI. Türkischer Internationaler Germanistik Kongress (s. 181-192). İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.2010.s.184.

¹⁰⁹ Özdamar,s.15.

bürokrat tembeldi, yeni buluşlar arzusu ölmüştü, DDR katıksız bir iktisat devletiydi. İşçi sınıfı yoktu, çünkü burjuvazi ortadan kalkmıştı, yeni elit sınıf yüksek bürokratlardı.”¹¹⁰

Ülkenin bölünmesiyle belirginleşen insanlar arasındaki ayırım sınırdan geçişlerde de göz önüne alınır; “*Checkpoint Charlie’de sadece yabancılar ve diplomatlar giriş yapabiliyordu.*”¹¹¹ Bu cümle ile ayrıca ülkenin kendi vatandaşlarından daha çok yabancılar imtiyaz gösterdiğinin de kanıtıdır. Doğu Almanya’nın ekonomisine işaret eden yazar romanında “*Batı parası Doğu parasından daha ağır, cebimde tıngırdıyordu. Doğu parası sessizdi.*”¹¹² ve “*Savaştan sonra buradaki eski burjuva dairelerini dağıttılar, şimdi burada işçiler ve entelektüeller oturuyor. DDR’de servet yok, orta sınıf yok. Doğu’da kira parası insanları sınıflara ayıramaz.*”¹¹³ demektedir. Batı parasının dönemin ekonomisinde daha değerli olduğu işaret edilirken bu durum paraların hammadesinden yola çıkılarak anlatılmaktadır. Doğu Almanya madeni paraları alüminyum kaplı olduğu için ağırlıkça hafifken, Batı Almanya’nın madeni paraları pirinç kaplı çelik, bakır ya da bronz kaplı olmasıyla ağır gelmektedir.

Almanya’nın her iki tarafında da insanların memnuniyetsizliği vardır. “*Bir İtalyan sabah kalkar, aynaya bakar ve traş olurken İtalyan olduğuna sevinir, bir Alman kalkar bozulur. Doğu Almanlar Batı Alman değiller diye bozulur, Batı Almanlar Amerikan değilim diye bozulur*”¹¹⁴ Batı Almanlarda bir Amerika hayranlığı varken Doğu Almanların tek derdi ülkelerinin diğer tarafına Batı Almanya’ya gitmektir.

¹¹⁰ Özdamar, s.79.

¹¹¹ Özdamar, s.66.

¹¹² Özdamar, s.132.

¹¹³ Özdamar, s. 147.

¹¹⁴ Özdamar, s.148.

BÖLÜM 3: UWE JOHNSON: HAYATI VE ESERLERİ

3.1. Uwe Johnson Hakkında

Johnson, 1934 yılında şimdiki Kamien Pomorski olan Kammin şehrinde doğmuş ve 1944 yılında Koscian Nasyonal sosyalistlerin yatılı okuluna gönderilmiştir. Fakat 1945te babasının Nasyonal sosyalist tutumlarından dolayı Sovyet işgal kuvvetlerince tutuklanarak Ukrayna'ya sürgün edilirken aile Meclemburg'a kaçar. 1948 yılında da babasının ölüm haberi gelir. 1952-1958 yıllarında Johnson Rosctock ve Leibzig şehirlerinde Alman Filolojisi (Germanistik) alanında eğitimini sürdürür. Batı Berlin'e taşındığı 1959 yılında Mutmaßungen über Jakob romanı çıkar. Ertesi yıl Theodor Fontane Preis ödülüne layık görülür. 1961 yılında Das dritte Buch über Achim romanı yayınlanır. 1962 yılında Elisabeth Schmidt ile evlenir ve kızları Katharina dünyaya gelir. 1965 yılında Zwei Ansichten eseri yayınlanır. 1966-1968 yıllarında ailesiyle New York da yaşar. 1970 de Jahrestage, Gesine Chresspahl'ın hayat hikâyesinden eserinin ilk cildi, 1971 de 2. Cildi, 1973 yılında 3. Cildi ve 1983 yılında son 4. Cildi yayınlanır. 1984 yılında Uwe Johnson Sheerness'deki evinde ölü bulunmuştur.

Baltık Denizi'nin ve kıyı şeridinin Johnson'ın eserlerinde ayrı bir önemi vardır.¹¹⁵ Baltık Denizine dair hatıralarını “Jahrestage” romanın başında kayaya vuran dalgaların tasviriyle bütünleştirerek şu şekilde anlatmaktadır:

“Uzun dalgalar, kumlara karşı çarpık bir şekilde gidip geliyor, güçlü halatlar ile kavisli sırt yemyeşil kumun üzerine titreyen halkalar bırakıyordu. Beyazımsı gergin dalgaların bıraktığı izler belli bir yığın tarafından ezilen dalgaları bir boşluk havasıyla sarmalamıştı. Sanki orada bir sır yaşanmış ve sonra ona zarar verilmiş gibi... Patlayan dalga çocukların ayaklarına vurdu, onları sersemletti ve büyük bir kuvvetle çekerek kırılgan yere düşürdü. Karaya çarpan dalgaların diğer yanında yüzücüler ellerini sırtlarının üzerinde uzatıyordu. Rüzgâr sakin değildi. Bu tarz basınçsız rüzgârda Baltık Denizi şelaleye doğru akardı. Baltık

¹¹⁵ Joanna Flinik, Den Norden erleben. Die literarischen Konstruktionen einer Ostseelandschaft in der deutschen Literatur, Stockholmer Germanistische Forschungen, 2009, s.347.

Denizi'nin kısa dalgalarına ise dalgaların karşılıklı düzensiz hareketi denirdi.”¹¹⁶

“Dichter der Beiden Deutschland”¹¹⁷ (Her iki Almanya'nın Yazarı), “Dichter des Gespaltenen Deutschland”¹¹⁸ (Bölünmüş Almanya'nın Yazarı), “Dichter im Geteilten Deutschland”¹¹⁹ (Bölünmüş Almanya'da Yazar) gibi bir çok okur tarafından bu şekilde anılsa da Johnson “...elbette ki mesleğimden dolayı “İki Almanya'nın Yazarı” etiketiyle beni yakalayabilirsiniz.”¹²⁰ diyerek anlayışla karşıladığı bu tasviri aslında kabullenmiyordu.

Johnson 1959'da Doğu'dan Batı Berlin'e geçmiştir. İlk romanı Ingrid Babendererde 1956 yılında çeşitli yayınevlerine gönderilse de Doğu Almanya'da herhangi bir yayınevi tarafından basılmamıştır.¹²¹ 1962 yılında Johnson'ın arkadaşı olan sonradan eşi olacak olan Elisabeth Schmidt de onun ardından kaçmaya yardımcı olan gurubun aracılığıyla Batıya kaçmıştır.¹²² “Zwei Ansichten” romanı bu olaydan tam 3 yıl sonra çıkmıştır.

Jahrestage eserindeki Gesine Cresspahl'ın gençlik arkadaşı ve sevgilisi Jacob ile Mutmaßungen über Jakob romanındaki Jakob birbiriyle bağlantılıdır. Romandaki şimdi ve geçmişe dönüşler, görüşmeler ve iç monologlar, belgelere dayandırılan karakterlerin bölümlere dağıtılması ve gazete haberleri aynı zamanda 1933 ten günümüze kadar olan zihinsel ve toplumsal gelişmelerin tablosunu oluşturmaktadır.¹²³

Sanat Görüngü Dünyasını yansıtır kuramında da olduğu gibi sanatçı yaşadığımız dünyayı, hayatı ya da hayatın bir parçasını, bir yönünü, bir kesitini olduğu gibi sunar. Elbette bunu yaparken bir tarihçi gibi bir kişinin hayatını olduğu gibi anlatmaz bir hikayeyi kullanır ya da olayları uydururken öylesine bir düzene sokar ki bu düzendeki

¹¹⁶ Uwe Johnson, Jahrestage, Berlin: Suhrkamp,2008, s.7.

¹¹⁷ Maria Alexiova, Das Theme der Grenze in der Literatur und in anderen Fachdisziplinen, Abschlussarbeit, 2009. s.27.

¹¹⁸ Herbert Ahl, Literarische Portraits, Georg Müller:München, 1962.s.7 (Ahl, 1962)

¹¹⁹ K.H. Lepper, Dichter im geteilten Deutschland: Bemerkungen zu Uwe Johnsons Erzählung "Eine Kneipe geht verloren.", Madison:University of Wisconsin Press, 1968, s.23.

¹²⁰ Johnson, Zwei Ansichten,s.220.

¹²¹ Theo Buck, Verhinderte Innovation.Die in der DDR ungedruckt gebliebenen Bücher von Uwe Johnson und Hans Joachim Schädlich. H.-C. Stillmark içinde, Ruckblicke auf die Literatur der DDR (s. 11-44). The Netherlands: Rodopi B.V.2002, s.20.

¹²² Cornelia Geissler, Uwe Johnson "Zwei Ansichten": Eine kränkung, die man nicht erwidern kann, Berliner Zeitung, 15 Mart 2008.

¹²³ Kunze&Obnlänger,s.60.

olabilirlik, bilimsel bir gerçeklik taşır.¹²⁴ Oldukça sade bir dille ve politik gelişmelerle politik hırslara kasıtlı bir mesafeyle Uwe Johnson iki gencin hayatında Berlin duvarının nasıl inşa edildiğini *Zwei Ansichten* romanında göstermiştir.¹²⁵

Johnson hikâyelerindeki karakterleri kendinden 10 veya 20 yıl önceki olaylardan alır. Olaylar otobiyografik özelliklere sahiptir. Johnson'ın babası Nazi rejimine katılmış deniz subayı olup Johnson'ın kendisi de Nazi kurumlarında eğitim görmüş ve kendisinin Yahudi atalarından geldiğini ifade etmektedir. Johnson hayatındaki sembolik durumlar Nazi Almanya'sından önce İngiltere'ye sonra Amerika'ya kaçmasıyla alakalıdır. Johnson yönetimle yaşanan sürekli problemlerden dolayı doğu Almanya'yı terk etmeyi seçer. O dönemlerde Doğu Berlin'den Batı Berlin'e geçebildiği için göç etmesini sadece adres değişikliği olarak ifade eder.¹²⁶ Daha sonraki dönemlerde Johnson'ın Batı Berlin'de ya da Batı Almanya'da kalmaması, zor bir karar olan İngiltere'ye sürgün olarak gitmesi göze çarpan bir özelliktir. Johnson'ın eşi Elisabeth ile olan evliliği bir aşk hikâyesinden daha fazlasıdır. Johnson ile güvenmediği toplum arasındaki uyum karısının işe girmesi için yazılarını daktilo etmesi hem eleştiri konularında ona yardımcı olması, başkalarının onun yaptığı işi onayladığını göstermiştir. Evliliğinin son bulması yazarın kendine olan inancının kaybı romanlarında belirttiği gibi Johnson'ın hayatını mektuplara taşımıştır.

Uwe Johnson "*Über eine Haltung des Protestierens*"(1967) yazısında "İyi insanlar iyi bir kapitalizm, savaşla genişlemekten vazgeçmek isterler, iyi insanlar konuşan at isterken istemedikleri şey Komünizmdir. İyi insanlar iyi bir dünya isterler; iyi insanlar bunun için hiç bir şey yapmazlar."¹²⁷ diyerek döneminin aydın ve yazarlarını eleştirmektedir. Johnson'ın layık görüldüğü ödüller:

- 1960: Fontane-Preis der Stadt West-Berlin
- 1962: Prix International de la Littérature
- 1971: Georg-Büchner Preis

¹²⁴ Moran, s.29.

¹²⁵ Kunze&Oblänger,s.60.

¹²⁶ Kurt Fickert, *Autobiography as Fiction: Uwe Johnson's Skizze eines Verunglückten*.The International Fiction Review,1987.s.65.

¹²⁷ Wagenbach, Stephan, & Krüger "Die guten Leuten wollen einen guten Kapitalismus, einen Verzicht auf Expansion durch Krieg, die guten Leute wollen das sprechende Pferd; was sie nicht wollen, ist der Kommunismus.", s. 242-243

- 1977: Mitglied der Deutschen Akademie für Sprache und Dichtung
- 1983: Kölner Literaturpreis¹²⁸

3.2. Uwe Johnson'ın Yapıtları

3.2.1 Mutmaßungen über Jakob

Doğu Alman demir yollarında dispeçer olarak çalışan Abs Jakob'un hikâyesi “Ama Jakob her zaman rayların arasından geçip giderdi.”¹²⁹ cümlesiyle başlar. Romanın kahramanlarından Dr. Jonas Blach Doğu Berlin Üniversitesi'nde asistan, Gesine Cresspahl Baltık Denizi kıyısındaki küçük bir şehirde NATO sekreteri. Gesine'nin babası Heinrich Cresspahl Jerichow kasabasında marangozdur. 1956 sonbaharında Jakob annesiyle Chresspahl'ın evinin yakınında bir eve taşınır. O zamanlardaki Doğu Almanya'nın Devlet Güvenlik Servisi'nde (SSD - Staatssicherheitsdienst der ehemaligen "DDR") çalışan Rohlfs Jacob'la ajan olarak iş birliği istemektedir, ama başarılı olamaz. Gesine Batı Almanya'ya gider, Jacob ve annesi Doğu Almanya'ya döner ve her zamanki gibi orada kalırlar. Bir lokomotifin parçaları arasında kapalı yolda Jakob öldürülür. Ardından Dr Jonas Blach ve Rohlfs şüpheli olarak tutuklanır. Romanın genelinde saat, tarih verilmiştir. Bu yüzden romanın olay örgüsünü şu şekilde aktarılabilir;

7. 10. 1956: Rohlfs görevlendirilme belgesini alarak Jerichow' a hareket eder.

16. 10. 1956: Rohlfs , Bayan Abs ile görüşür.

17. 10. 1956: Bayan Abs Batı Berlin'e kaçar.

18. 10. 1956: Rohlfs ve Jakob arasında görüşmeler olur.

Jonas muhalefet mensuplarını toplar.

19. 10. 1956: Jakob Jerichow'a seyahet eder.

Jonas da Jerichow'a gider.

20. 10. 1956: Jonas, Jakob, ve Cresspahl arasında görüşmeler olur.

21. 10. 1956: Jakob tekrar Elbestadt'a döner.

¹²⁸ <http://www.nthuleen.com/papers/636Mutmassungen.html?>

¹²⁹ Uwe Johnson, Mutmassungen über Jakob, Frankfurt am Main : Suhrkamp 1992,s.7

Jonas Jerichow'da kalır ve yazışma biriminde çalışır.

23. 10. 1956: Gesine Elbestadt'a gelir.

Rohlfs ve Jakob arasında görüşmeler olur.

Macar ayaklanmalarıyla ilgili radyodan haberler gelir

Gesine ve Jakob Jerichow'a giderler.

24. 10. 1956: Rohlfs-Jakob görüşmeleri

Rohlfs güvenliğinin olacağı sözünü verir

Cresspahlın evinde büyük buluşma (Rohlfs, Jakob, Jonas, Gesine, Cresspahl)

25. 10. 1956: Gesine batıya tekrar döner.

Jonas Berlin'e döner, işten çıkarıldığını öğrenir.

30. 10. 1956: Jonas Jakob'u iş yerinde ziyaret eder.

Rus ulaşımı Elbestadt'tan geçirilir

31. 10. 1956: Jakob batıya gider ve orada Gesine'yi ziyaret eder.

4. 11. 1956: Macar ayaklanmasını rus kuvvetlerinin bastırması

5. 11. 1956: Fransa ve İngiltere'nin Suveyş Kanalı krizi

8. 11. 1956: Jakob geri döner ve ölür.

Jonas Elbestadt'a sonra Jerichow'a geçer

9. 11. 1956: Jonas Gesine ile telefonlaşır; tutuklanır.

10. 11. 1956: Gesine ve Rohlfs Batı Berlin'de karşılaşırlar.

1959 yılında yayınlanan bu romanıyla Uwe Johnson, ertesi yıl Theodor Fontane ödülü almıştır. Mutmaßungen über Jakob romanından Theodor Fontane şöyle bahseder;

“ ...Onların (romanın kahramanlarının) şekillendirmesi gerçek yaşamın şekillendirmesine erişmişti. Böylece biz yaşamımızın bazı dönemlerini artık iyibilemez hale gelmiştik. Bunlar ister yaşanmış ister yaşanmamış objeler olsun

bizi gerçek hayatta olduğu gibi emri altına almaya çalışan bazı rüyalar gibiydi."¹³⁰

3.2.2. Jahrestage

Yazarın önceki eserlerinin merkezinde ikiye bölünen Almanya, ülkenin politik durumu, Doğu-Batı çatışması bulunmaktaydı. Bu kez yazar Almanya problemini ilerleyen kısımlarda Rusları da kattığı Amerikan yapısı ile bağdaştırarak ele almıştır. Yazar 1966-1968 yıllarında New York'da yaşarken Harcourt ve Brace&World yayınevlerinin başında bulunmuştur. Ayrıca yazar önceleri de Amerika'ya ziyaretlere gittiğini şöyle anlatır;

*"Aslında Amerika'yı sevdiğim söylenemez. Ben New York'u seviyorum. New York beni bir şehir deneyi gibi büyüledi. Yoksa böyle bir şey kolay kolay gerçekleşemezdi. Bundan kastım toplumsal ve teknik olarak bütün mekanizmaların bütünleşmesidir. Almanya'ya yaptığım ziyaret sonrasında New York'a evime gelir gibi döndüm."*¹³¹

Yazarın Mutmaßungen über Jakob romanının bir devamı niteliğindeki Jahrestage 1962 yılında Amerika'ya göç eden Gesine Cresspahl kızı Marina ile New York şehrinde yaşamaktadır. 35 yaşındaki Gesine çalışmanın odak noktasıdır. 20 Ağustos 1967 tarihi ile başlayan 4 ciltlik bu roman 20 Ağustos 1968 günü sona ererken modern bir günlük romanı gibi Gesine'nin bu süre içinde yaşadığı her günü tek tek anlatmaktadır. Gesine her gün kızı Maria'ya Almanya'daki geçmişinden, Büyük Alman İmparatorluğu yani Nazi Almanyası dönemindeki ailesinin yaşantısından ve savaş sonrası yıllardan anlatır. Genel anlamda o dönem için Amerika'da yaşananlar ana olay iken Almanya'nın geçmişi içine yerleştirilmiştir. Romanda yazar her günü geçmiş ve gelecek arasında keskin köprüler içinde anlattığından Amerikan toplumundan kesitler ile eşzamanlı olarak Almanya'dan olaylar birbirine geçirilmiştir. Romanın son cildinde ise Amerika'da yaşanan ırkçılık problemi, komünist toplumların problemleri ve Çekoslovakya'da yaşananlar ön plandadır.

¹³⁰ Walter Schmitz, Uwe Johnson, München:C.H. Beck Verlag.1984, s.24.

¹³¹ Heinz D. Osterle, Uwe Johnson, "Jahrestage": Das Bild der U.S.A., The German Quarterly, 48(4), 1975,s.506.

3.2.3. Das dritte Buch über Achim

Yazarın Mutmaßungen über Jakob romanından sonra yazdığı bu kitapta batıdan başlayıp doğuya doğru giden ve doğunun şehirlerini tanımlayan bizim oraları anlamamızı sağlayan bir yolculuktan bahsedilir. 1960 yılının başlarında spor habercisi Karsch Hamburg'dan Leipzig olarak belirtilebilecek Almanya'nın orta kesimlerinde bulunan büyük bir şehre seyahati ile başlar. Bu ziyaret ilk başta sıradan bir durum olarak ikinci dünya savaşı döneminde bir kaç yıl birlikte yaşadığı eski sevgilisi satranç oyuncusu Karin'i ziyaret etmesidir. Ziyaretin gerçekleştiği sıralarda oldukça popüler olan Karin'in ne kadar mükemmel olduğu herkesçe kabul edilen ünlü bisiklet yarışçısı Achim ile uzun süredir devam eden bir ilişkisi vardır. Günlük gazetenin müdürü Bay Fleisg Karsch'dan tarafsız bir gözlemci olarak Achim ile ilgili bilgileri rapor etmesini ister:

“Fakat sporcu Achim hakkında iki kitap var! dedi Bay Fleisg [...] bütün bireyler olmasaydı[...]Savaştan sonra yapılan bütün bisiklet yarışlarının tasvirleri ve anekdotları yapılamazdı. Fakat bütün bu bireyler Sovyetler ordusundan yürümeli ve yeni ekonomi ile yaşamın yeni memnuniyetine inşa etmeli.”¹³²

Böylece Karsch'ın ziyaretinin artık bir amacı olur. Karsch DDR'de Batı Almanyalı yaşamın her alanının gözlemcisi olarak bilgiler toplamaya başlar. Yüksek okulda beden eğitiminde eğitim gören ön plandaki bu başarılı sporcuya antrenmanlarında ya da yarışırken eşlik etmeye başlar. Bunu yaparken sanki onu yeniden tanıyormuş gibi onun hakkındaki tüm bilgilerini bir kenara bırakır: *“Karsch eşyaları ve hatıraları sırasıyla ve karşılıklı etkileriyle bir araya getirerek düşündü. Achim düşüncelerini uzattı ve hayatını düşünceleriyle birleştirdi. Karsch sadece bunun hangi şahitlerin katılımıyla ve nasıl olduğunu bilmek istiyordu [...]”¹³³* Eserde Karsch, Achim'in hikayesini Otobiyografik bir şekilde anlatırken, bölünmüş Almanya'nın izlerine de yer verir.

¹³² Uwe Johnson, Das dritte Buch über Achim, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1992, s.59.

¹³³ Johnson, Das dritte Buch über Achim, s.201

BÖLÜM 4: ZWEI ANSICHTEN

4.1. Romanın Konusu

Romanda on bölümden oluşan hikayeler, ilki Batı Almanya'dan genç bay B.nin ikincisi Doğu Almanya'dan hemşire Bayan D.nin olmak üzere ard arda anlatılmaktadır. B. serbest gazete fotoğrafçısı olarak Holstein bölgesinin merkezi bir şehrinde çalışmaktadır ve tüm sevgisini ilginç arabalara verse de B. iki Berlin arasındaki çekilmiş duvarın fotoğraflarında oldukça başarılıdır. Romanda şöyle bahsedilir; “*İki Berlin arasındaki resimlerini gazetelere beğendirip, onları satın almaları konusunda oldukça başarılıydı.*”¹³⁴ Fotoğrafçı Bay B. bir akşam Doğu'daki bir restorantta konuşup gülüşen insanlara bakarak Batı'daki yerleri anımsarken kendini yalnız hisseder. Doğudakilerin aksanlarını da anlamakta zorluk çeken Bay B. tam karşısında oturan bir bayanı farkedip onu incelemeye başlar. Bu B.den yaşlı ve uyanık görünen kişi Bayan D.dir. Bay B. sürekli hafifçe dönüp onu izliyor ve bir defada gözlerini yakalıyor. Bayan D. ard arda bira içen B.nin yanına gelerek neden bu kadar çok içtiğini soruyor ilk iletişimleri de böyle başlıyor. D. buraya iş için geldiğini düşünürken, B. arabası çalındığı için burada olduğunu söylüyor. Sohbet sırasında D. pazarlarını nerelerde geçirdiğinden bahsettiği için Bay B. bir sonraki hafta her yerde onu arıyor ve sonunda yine karşılaştıklarında ilişkileri başlıyor.

Batıya geçişler artık Bayan D.nin sık sık yaptığı bir eyleme dönüşür. Geçişlerde eğer aynı gün dönmeyecekse Doğu Alman sınırındaki polise Potsdam'da iki odalı bir yerde kalacağı bilgisini vererek Batı Berlin'e geçer. Bayan D. savaşın yıkıntılarının arasındaki dükkanları gezerken kozmetik ve sevdiği eşyaların fiyatlarına bakıyor, bir yandan da doğuya geçerken aldıklarını nasıl gizleyeceğini düşünüyor. Hastanedeki doktorlar hastaları için oldukça önemli olan ilaçlar batıda olduğundan bunları bir reçete yada not olarak yazıp hemşirelerin masalarına bırakırlar. D. bu notları ayak parmağının arasında saklayarak batıya geçirir. Batıda bazı filmleri izlemek için Doğu Alman kimliğine sahip kişilerden Batı Alman parasıyla ödeme yapma zorunluluğu yokken, diğer herşeyde onların parasıyla ödeme yapmak durumundalar.

¹³⁴ Johnson, *Zwei Ansichten*, s.23.

Dönüşte son Berlin istasyonunda kontroller için sınır polisi herkesin vagonu indirir. Bunu bilen yolcular batıdan aldıkları kıyafetleri çantalarından çıkarıp tamamını üzerlerine kat kat giymektedirler. Günlük olarak binden fazla kişi Doğu Almanya'ya ait belgelerini çıkarıp polislere gösteriyor. O kadar kişi gidiyor ki bir haftada küçük bir kasaba, 1 ayda bir şehir olacak kadar insan oluyor. Sınır kontrol yerinde bir bayan yolcu ile kontrol polisi tartışıyor. Polis kadının elindeki çantaya bakmak isteyince kadın sürekli yapılan kontrollerden şikayet ediyor. Polis ise kibar bir şekilde kontrolle müsaade etmediği takdirde treni atacağını söyleyince, kadın tüm eşyalarını yere seriyor. Diğer yolcular gibi bu olaya şahit olan Bayan D. ceketini titizlikle çıkarıp topuklarını birleştirerek polisin kontrolü bekliyor.

Sınırdan geçişler bu kadar kontrollü iken bile sınırın kapatılmasına ihtiyaç duyulur. Doğu ve Batı Almanya arasındaki serbest geçişlerin kapatılması romanda şu şekilde dile getirilmektedir.

*"Ertesi sabah Doğu Alman gazeteleri Batı Berlin'in sınırlarının güvende olduğunu bildirdi ve yasaklı şehrin radyo haberlerini tercüme etti. Haberler, Doğu Berlin ve Doğu Almanya'nın bütün halkına yönelikti. Amaç isterse burada alışveriş yapmak veya bir arkadaşı ziyaret olsun, isterse sinemaya gitmek veya Batı Almanya'ya havadan veya herhangi başka bir vasıtayla açık dünyaya geçmeye çalışan sığınmacıların barınağını ziyaret olsun bölgenin kapalı olduğu yönündeydi."*¹³⁵

D. nin gözünde devlet yetişkinlerin, memurların, öğretmenlerin, subayların kurumu şeklindedir, çünkü yöneticilerin isimlerinden başka bir şey bilmiyordur. Bayan D. okuldayken yüksek notlar almak, onun için tarif edilen işi yapmaktan başka hiçbir şey yapmayarak devlete bağlı kalmıştır. Ama liseye ve üniversiteye gitmekten alıkonulmuştur. Çünkü babası ölmüş olsa bile, babasının askeriyedeki rütbesinden dolayı onu hep bir suçlunun kızı olarak görmüşlerdir. Sonrasında Bayan D. devlete çalışan öğretmenlerinden nefret etmeye başlıyor. Bir yandan Batı Alman radyo istasyonlarının müzikleri, Batı Berlin'deki kağıt üzerinde kaldırılmış olan okul ücretleri ile ülkesini, diğer yandan da modern giyinmiş Batı Berlinlilerle arkadaşlarını karşılaştırarak onlarla dalga geçiyor. Bu Bayan D. için okuldan alıkonulduğu için onlara

¹³⁵ Johnson, Zwei Ansichten, s.45.

karşı isyandır. Aslında D. hemşirelik eğitimini, ailesinden kaçıştan, Almanya'nın her iki tarafındaki yaşamı karşılaştırmaktan daha önemli olduğunu düşünüyor. Ülkesi tarafından aldatıldığını düşünüyor ve bu duygu onun için geri dönülmez bir aşığılamaydı. Romanda bu durum şu şekilde anlatılır;

"Düşünmeye başladığında kardeş öğretisi onu daha da sıkıştırmıştı. Ve aileden kaçış ve de iki Almanya arasında yaşama düşüncesine bağlı hissiz bir karşılaştırma... O bu şehirde kendi ülkesinde yaşar gibi yaşamıştı, kendi evindeymiş gibi. Ferah bir geleceğe olan güvenle ve başka bir ülkeyi seçebilme hakkıyla... Buranın içinde kilitli kalmak ona kendini çökmüş, hayal kırıklığına uğramış ve kandırılmış hissettiriyordu. Bu duygu engellenemez bir hastalığa yakalanmış gibi bir duyguydu..."¹³⁶

Bay B. Bayan D.yi kaçırmaya karar verdikten sonra bu işi yapan kişilerle sınırda görüşür. Ona kimi kaçırmak istediği sorulunca bir arkadaş diyor. Aslında kendi kendine de sorarak sebebinin "Aşk" olduğuna kendini de ikna ediyor. Her zaman gittiği bardaki bayana doğu sınırında çektiği fotoğraflardan anlatırken doğudaki kız arkadaşını kaçırmak istediğinden bahsederek ondan yardım istiyor. Daha sonra bara giren iki kişi Bay B.yi sarhoş halde bardan alıp arabayla götürürler. Sabaha karşı ayılan B.ye çarşamba günü öğleden sonra kaçışın olacağını zamanında gelmesini söylerler. D.nin göz rengi, saçlarının nasıl olduğu, boyu gibi fiziksel özelliklerinin bilgilerini vererek sahte belgelerin hazırlanmasını sağlar. Kaçmayı ayarlayanlar D.nin sınırdan nasıl geçeceğini kimlerle ne konuşacağını adım adım neler yapacağını anlatırlar. D. Kaçışı sorunsuzca atlatıp batıya geçtiğinde Bay B. yerine onu bir bayan karşılar. Bu kadın D.ye kaçış sürecinde de yardımcı olur. Bayan D. Batıya geçerken, Bay B. aldığı yeni arabasıyla kaza yapar. D.yi karşılayan bayan onu hastaneye B.nin yanına götürür.Sıradan bir hastayı ziyaret olarak görüşürler. Romanın son cümlesinde; "*Bayan D. ziyaret süresi bitmeden hastaneyi gezmek istiyordu ve mantosunun cebinde reklam, iş ilanları ve kiralık evler ile dolu gazeteler duruyordu: kalacak bir oda bulmak istiyordu*" der.

¹³⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s. 47.

Tablo 5
Romannın Şematik Akışı

B.	D.
1961	1961
Januar ←	→ Januar
B. und D. lernen sich in Berlin kennen.	
März ←	→ März
B. besucht D. in Berlin	
Kap.1	Kap.2
Exposition (Rückwendung)	
Juli ←	→ Juli
B. kauft seinen Sportwagen	D. lehnt das Schwesternzimmer ab
Kap.3	Kap.4
Erzählte Zeit	
August ←	→ August
12	12 D. reist nach Potsdam
13	13 Mauerbau
	D. nach Berlin, Flucht ihres Bruders
B.s Auto wird in Berlin gestohlen 19	19 Krankenhausalltag
Versäumte Verabredung mit D.	Auflösung des sozialen Umfeldes
Rückflug nach Holstein; Versuche, D. anzurufen	Anrufe von B.
Pakete an D./Brief von D.	D. verbietet B. per Brief den Kontakt
B. fliegt nach Berlin, sucht D., ist auf dem Rückflug bereit, aufzugeben.	D. schlägt mit dem falschen Ausweis eine Fluchtmöglichkeit aus.
Kap.5	Kap.6

Tablo 5'in Devami

September ←	→ September
<p>B. prahlt in Holstein mit Berlin</p> <p>Briefbote in (Ost) Berlin</p> <p>Geheimdienst-Befragung bei den Eltern des Autodiebs/ Besuch des Westberliner Ehepaars</p> <p>Scheck-Gutschrift (Auto)</p>	<p>D. verliert ihr Zimmer Umzug ins Schwesternheim/Brief an B.</p> <p>Versetzung auf die Privatstation</p> <p>Ziellose Spaziergang</p> <p>D. hilft ihrer Kollegin bei der Flucht</p>
Oktober ←	→ Oktober
<p>Kap.7 B. langweilt sich in Holstein</p> <p>Umzug nach Berlin</p> <p>Brief an D. in der Kneipe</p> <p>Erfolg als Fotograf</p>	<p>D. pflegt eine Schauspielerin</p> <p>Streit mit dem älteren Bruder</p> <p>Ablösung von der Privatstation</p> <p>Kap.8</p> <p>D. gibt sich der Einsamkeit hin Brief von B.</p>
November ←	→ November
<p>B. verdient schlechter</p> <p>ist unzufrieden, fühlt sich fremd</p>	<p>D. ringt mit einer Entscheidung</p> <p>Antwortbrief an B.: Sie will fliehen</p>
Dezember ←	→ Dezember
<p>B. nimmt erfolglos Kontakt zu Kommerziellen Fluchthelfern auf</p> <p>Brief von D.: Aufforderung zur Fluchthilfe</p> <p>Gespräch mit Fluchthelfer Warten in Berlin</p>	<p>Medikamentenschmuggel</p> <p>Angsträume, Warten</p> <p>Fluchtvorbereitungen, Paßbilder</p> <p>Schichtdienst im Krankenhaus</p> <p>Botengänge für die Fluchthelfer</p>

Tablo 5'in Devamı

1962 ←	→ 1962
Januar ←	→ Januar
Warten in Berlin B. fragt in der Kneipe nach D. Flug nach Stuttgart zum Autokauf	Abschiedsbesuch in Potsdam letzte Fluchtvorbereitungen gescheiterter erster Fluchtversuch Flucht über Dänemark
Kap.9	Kap.10
B.s Auto ist nicht eingefahren Er kommt zu spät nach Hamburg Flug nach Westberlin Unfall	Ankunft in Dänemark Reise nach Hamburg Flug nach Westberlin D. besucht B. im Krankenhaus

Şematik olarak yapılan bu çalışma da romanın anlatış tarzını yani bir bölüm B.nin ve sonraki bölüm D.nin hikayesi anlatılırken aynı gün ya da ay içinde her iki tarafta geçen olay akışları özetlenmiştir.¹³⁷

4.1.1. Romandaki İsimsiz Kahramanlar

Bay B.

Batı Almanya da yaşayan Bay B. fotoğrafçılık işini çok iyi yapan, çalışkan, hırslı, lükse düşkün, rahatı arayan, belli fantazilere sahip bir kişidir. Doğu Almanya'ya geçtiğinde arabasını çaldığı akşam meyhanede bira içerken anahtarını masanın üzerine bırakması gösterişi sevdiğindedir. Bay B. arabası çalındıktan sonra para kazanmak için bir fotoğrafçının yanında kasada durmak üzere işe girer. Aslında dükkan sahibi bir yardımcı aramaktadır ama B. bunu kabul etmek istemez. Çünkü o işini en iyi şekilde yapan freelance fotoğrafçıdır. B. için duvarın anlamı çekmiş olduğu bir duvar resmini

¹³⁷ Katja Leuchtenberger, *Wer erzählt, muß an alles denken*. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht. 2003.s.267.

tarif ederken anlatır; Duvarın resmi büyük dikdörtgen taşlar, tel örgüler arasından geçen üçgen demirler ve direklerden oluşan duvardan başka bir şey değildi. Aslında B.nin fotoğrafını çekmek istediği duvarın bu soğuk görüntüsü değil duvara dokununca ona bakınca insanların ne kadar acı çektiğidir.¹³⁸ Resim için aldığı ücreti çok gülünç ve utanç verici bulsa da aldığı parayı hemen gidip bankaya yatırır. Arabasının bulunmasına kadarki süreçte taksiye, uçağa yada kiraladığı arabalara harcadığı paradan dolayı mutsuz olması paraya değer vermesinin bir diğer kanıtıdır.

Bayan D.

D. 1961 yılında 21 yaşında duygusal olarak yalnız içine kapanık ancak neyi savunduğunu bilen biri olması sebebiyle Doğu Almanya'nın insanlar için yalnız bir ülke genç ve belli bir hedefi olan bir ülkedir. Batı Almanya'ya yaşlı bir akrabasını ziyaret için geçtiğinde annesini ziyaret etmiş kardeşlerinden ayrılmış bir kız gibi hüznü bir şekilde geri döneceğini hayal ediyor. Sınırı her geçişinde duygusal yoğunluklar yaşayan bir karakterdir.

En büyük abisinden çok onun eşi olan yengesini ve yiğeni, onun isminin özelliklerini çok seviyor.

Bayan S.

D. ile aynı hastanede çalışan Bayan S. romanda tek harfle isimlendirilen 3. kişidir. Romanın 4. kısmında ilk kez bahsedilir. Daha önceleri hastanede baş hemşire olarak çalışan Bayan S. Artık sıradan bir hemşire olarak çalışır. Batı kısmında kalan ailesini ziyaret için gittiği zamanlarda Bayan D. hastanede onun işlerini de yapmakla yükümlüdür. Sınırların kapatıldığı haberleri radyolardan duyulduğu gün acilen doğuya geri döner. Bir sabah Bay B. Bayan D.nin kaldığı daireyi aradığında D.nin bu durumdan ne kadar rahatsız olduğuna Bayan S. şahit olur. Romanın İngilizce çevirisinde diğer kahramanlarda olduğu gibi Bayan S. için "Frau Schorr"¹³⁹ ismi kullanılmıştır.

Batı Almanya'daki yaşlı akraba

Bayan D.nin akrabası olan bu yaşlı kadın Batı Berlin'in kuzey bölgesinde bir yerde ailesinin bütün fertlerinden ayrılmış olarak yaşamaktadır. Bu yaşlı akraba çocuklardan

¹³⁸ Johnson, Zwei Ansichten, s.23.

¹³⁹ Uwe Johnson, Two Views, Great Britain: Penguin Books, 1971, s.42.

başka kimseyi görmek istememektedir. Bu yaşlı bayan tesadüfen orta sınıfa yükselmiş, kendine yeten bir emekli aylığı olan, kahverengi mobilyasının arasında yaşından dolayı iki büklüm olmuştur. Bastonla gezerken ölen yakınlarının fotoğraflarını gösterir, bir yandan da sık sık demlediği kahvesini ikram eder. 1917den beri hayatın nasıl değiştiğine dair hüznülenen ve çocuklara gidin biraz kendinize şeker alın der gibi onu çağırarak kişilere kağıt paralar uzatarak ziyaretleri kesmiş ailenin son üyesiydi. ziyaretini uzatmak istemediğinden D. 21 yıllık hayatıyla ilgili herhangi bir ipucu vermiyordu.

Bayan F.

Bayan D.nin sahte belgelerle sınırı geçmek için kullandığı pasaporttaki ismi Bayan F. olarak geçer. Almanca kaçış anlamına gelen “Flucht” kelimesini anımsatmasıyla bu harfin kullanılması önemlidir.

Romanın tamamında harfler ile isimlendirilmeyen kişilerin dışındakiler meslekleri ya da görünüşleri ile adlandırılmaktadırlar. Örneğin, doktorlar, hemşireler, hastalar, şoför, garson, genç adam, yaşlı adam gibi.

4.1.2. Romeo-Juliet Teması

Johnson’ın diğer romanları Jahrestage ve Mutmaßungen über Jakob’da Gesine ile Jakob arasında geçen büyük bir aşktan bahsedilir ve onlar siyasi nedenlerden dolayı mesafe olarak ayrılırsalar da gerçek bir aşk yaşarlar. Bu durum Jakob’un ölümünden sonra bile Gesine’nin Jakob’dan olan kızına aşklarını anlatmasıyla bile devam eder. Shakespeare’in ünlü oyunu Romeo ve Juliet’te ailelerin düşmanlığından kavuşamayan sevgililer dönemin önemli aşk hikayelerinden olmuştur. Johnson’ın Zwei Ansichten eserinde de birbirine kavuşamayan sevgililer söz konusu olduğu için Romeo-Jüliet teması demek uygun olmaktadır. Romanda böyle bir aşkın olup olmadığına bakılınca görünüşte romanın ana konusu duvar yüzünden ayrılan iki sevgilidir. Ama Bayan D.nin Bay B. ile yaşadığı ilişki için “...bir sevgili, bir flört, bir haftalık bir şey, bir durum, bir başlangıç, ne için olduğunu anlatacak kelime bulamıyordu.”¹⁴⁰ demesi Bayan D.nin kendi içinde bir aşk olup olmadığını tereddütlerini yaşar.

B.nin ise D.ye karşı olan duyguları başlangıçta daha çok sempati olsa da iş ona sahip çıkmaya gelince anne babasını karşısına alarak D.nin yanında olmuştur. Yani

¹⁴⁰ Johnson, Zwei Ansichten, s.13

gerektiğinde Batı Almanya'ya Doğu Almanya için sırt çevirmeye hazırdır. Ama bir yandan da kendi adına endişe duymaktadır. Aldığı eğitim, filmlerden, arkadaşlarından gördüğü bir çift tartışıp ayrılana kadar birliktelikleri devam eder. Bir yandan ise devletin onu düşürdüğü bu çaresiz durumla yüzyüze kalınca bu sonu belli olmayan durumdan korkmaktadır. Onu bir daha görüp göremeyeceği konusunda endişe eder. Aslında Doğu Almanya'dan geçerek Batı Berlin'e gitme konusunda tam anlamıyla bir zorluk bulunmuyor fakat buluşup daha sonra onu geride bırakıp gitme fikrinden hiç hoşlanmıyor “*Yabancı devlet iktidarı ona yarım gün için bile Doğu Almanya'dan Batı Berlin'e geçmek ve Doğu Berlin sınırında oturma izni almaya izin vermemişti.*”¹⁴¹ Bay B. D.nin Batı Berlin'e geldiğinde ona nasıl sarıldığını, bir dahaki sefere görüşmek üzere D.nin elini sıktağında veya omuzuna dokunduğunda duygusal olarak hissettiği o acıyı düşünüyor. Ayrıca D.nin batıyı ziyaretini akşama bitirmek zorunda olması yani B.den ayrılma zorunluluğu buluşmalarını ve vedalaşmalarını daha trajik hale büründürüyor.

Bay B. Bayan D. için Batı'dan hediyelerin olduğu bir paket gönderdiğinde paketle birlikte yabancı bir kişiye yazarmış gibi bir mektup yazıyor. “*Öyle ki mektuba bakan bir kişi bu iki kişinin samimi olduğunu bile düşünmez*”¹⁴². Bu durum iki sevgili arasındaki ilişkinin ne kadar mesafeli olduğu şeklinde ya da bir başkasının okuma ihtimali üzerine aralarındaki ilişkiyi gizlemek istemeleri olarak yorumlanabilir.

“*Bay B., Bayan D. ile tanıştıktan sonraki geçirdikleri ilk birkaç günde D. hakkında özel olan hiçbir konuda konuşmadıklarını farkeder*”¹⁴³. Çünkü hep konuları hangi ülkenin iyi olduğu, hayatın nasıl olacağı olmuştur. Tanıştıkları ilk günden itibaren duvar ikisinin arasında, ilişkilerinin tam ortasındaki konu olmuştur.

Berlin'in iki şehri de D.nin sık sık gidip geldiği bir mahallesi olmuştur. Ama buna rağmen Bayan D. ülkesinin bir parçası olan Batı Almanya'da bir yabancı gibi muamele görmektir. Çünkü Bay B. Batı Berlin'de sanki Bayan D.nin şehri değilmiş gibi onun için belli ödemeler yapmak durumunda kalıyor. Bayan D. bu durumdan hiç hoşlanmıyor ve tartışmaların sebebi oluyor.

¹⁴¹ Johnson, *Zwei Ansichten*, s.26

¹⁴² Johnson, *Zwei Ansichten*, s.28

¹⁴³ Johnson, *Zwei Ansichten*, s.37

Bay B. Bayan D.'yi tesadüfen Berlinde tanır. 24 yaşındaki B. aslında 20 yaşındaki bu bayanı er ya da geç unutabilirdi, aralarındaki büyük bir sevgi değildi. Wildemann'da bunu "Aşksız bir aşk romanı" olarak tarif etmektedir.¹⁴⁴ 13 Ağustos 1961de yapılan duvar aralarındaki ilişkinin bitme ihtimaline izin vermedi. Bay B. için sınırın kapatılması ile aralarındaki ilişkiye yön verecek duyguları şöyledir;

*"O kendini D.nin kendi Berlininde hapsolmesinden dolayı rahatsız hissediyordu. Onun yasaklı bölge, mayınlı bölge, posta zinciri, hendek, görmeyi engelleme, dikenli tel, duvar, vuruş emri ve geçiş teşebbüsüne ceza tehdidine karşı kişisel bir kızgınlığı vardı[...]Kendi şehir yönetiminin onu soktuğu yardıma açık olmayan durum ışığında, ona açıklama yapılmadan önce içine sürüklendiği belirsiz bir sorumluluktan korkmuştu."*¹⁴⁵

D içinse durum biraz daha farklıdır, o ülkesi tarafından ihanete uğramakla ilgilenir;

*"O bu şehirde kendi ülkesinde yaşar gibi yaşamıştı, kendi evinde gibi. Ferah bir geleceğe olan güvenle ve başka bir ülkeyi seçebilme hakkıyla... Buranın içinde kilitli kalmak ona kendini çökmüş, hayal kırıklığına uğramış ve kandırılmış hissettiriyordu. Bu duygu engellenemez bir hastalığa yakalanmış gibi bir duyguydu..."*¹⁴⁶

Romanın sonundaki olaylardan da anlaşılacağı gibi aralarında sevgi söz konusu dahi olmamıştı ve iki kişinin birleşmesi de hesaplarında yoktu; bu trajik bir olay değil aksine aşk hikayelerinin üzücü ve memnun etmeyen çözümlerinden biriydi.¹⁴⁷

4.2. Romanda Öne Çıkan İki Almanya Olgusu

Johnson'ın romanındaki asıl amacı siyasi baskılardan dolayı bir kurban durumunda olan bireyin vaziyetini ortaya koymaktır. Romanda Bayan D. daha aktif ve romanın merkezinde bir nevi kahraman rolünü üstlenmiştir. Johnson kitabı bölümlere ayırıp D. ve arkadaşı B. nin yaşantılarıyla -Zwei Ansichten/iki görüş- durumuna atıfta bulunmuştur. Bayan D. deki "d" harfi hem Doğu Almanya Cumhuriyeti'ni (Demokratische Deutsche Republik) hem de sosyalist devlette çalışkan insanlardan bir

¹⁴⁴ Benno M. Wildemann, Grenzüberschreitungen, Kommunikation als Erzählproblem in Uwe Johnsons Romanen "Das dritte Buch über Achim" und „Zwei Ansichten". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Berlin, 1998.s.57.

¹⁴⁵ Johnson, Zwei Ansichten, s.25-26.

¹⁴⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s.47.

¹⁴⁷ Schmitz, s.68.

tanisini temsil eden bayandır ve sevgilisinin onu Doğu Almanya'dan kaçırıp kendi kollarına sarma planına kendine değer verdiği için aslında pek razı değildir. Her ne kadar B.ye önem verse de ve ilişkilerini sıcak karşılarsa da sırf bir duvarın vatandaşları kendi yurttaşlarını hapis altına almak için inşa edildiğinden dolayı kendi öz yurdunu bırakıp gitmek istemez. Ailesini bırakıp gitmektense bir sürü kısıtlamalarla dolu sosyalist devletle yaşamı karakterize eden üzüntüler, endişeler ve can sıkıcı hadiselerle katlanmayı tercih etmektedir. Bırakmak istemediği diğer bir şey de tamamiyle dünya görüşüyle ilgili olan yaşam biçimidir.

Bayan D. siyasi nedenlerden dolayı seçim durumuyla karşı karşıya kalmak zorunda olan ve bir kimlik krizi yaşayan Johnson'ın romanlarındaki kahramanından bir tanesidir. Tek bir hükümetten dolayı hayal kırıklığını kabullenemeyen ve diğeriyle veya bir başka hükümetle onu riske atmayı kabul edemeyen kahramanlar belli bir seçeneği seçmenin zorunlu olmadığı bir yere gitmeye razı olurlar. Örneğin, *Das dritte Buch über Achim* romanındaki bayan kahraman Karsch İtalya'ya, *Jahrestage* romanındaki Gesine New York'a ve Cresspahl İngiltere'deki Richmond'a gider.¹⁴⁸ Bayan D. için Batı Almanya'da B. ile yaşama fikrinden vazgeçtikten sonra Batı Berlin tarafsız bir yeri temsil etmektedir. İçinde bulunduğu çıkmazın çözümü ise iki Almanya'nın çatışmasından kurtulması gerektiğinden bir barış imzalamasıdır. Johnson D.nin her iki Alman Devleti'nden de ayrılmama isteğini romanda "O aslında Berlin'i terk etmeyi düşünmüyordu."¹⁴⁹ şeklinde belirtir. Bayan D. Doğu ya da Batı Berlin olarak ayırmak yerine D.nin ülkesinin ayrılmasından rahatsız bir şekilde Berlin'i bütün görmek istemektedir.

Bayan D. kişiliğinin, dürüstlüğünün gücüyle daha çok ilgilenirken Bay B. onu Doğu Almanya'dan tamamen sorunsuzca ve siyasi sebeplere vurgu yapmadan kaçışını ayarlamaya çalışır. D.nin sınırdan kaçışını Batı Berlin'deki 'kaçmaya yardımcı kuruluş' (Fluchthilforganisation) gurubuna bırakarak bir yerde kendisini riskli olan bu olaydan uzak tutarak aslında gerçekleşmesine olan inancının zayıflığını da göstermektedir. D. ise hayatının akışını belirleyen siyasi olayların masum kurbanıdır. Hikâyenin ilk satırlarında göze çarpan B.nin pahalı eşyalara özellikle spor arabalara olan düşkünlüğü Batı Alman Devletine sadakatiyle direk ilişkilidir. Gerçeklikle örtüşen

¹⁴⁸ Fickert, *Autobiography as Fiction: Uwe Johnson's Skizze eines Verunglückten*.s.105.

¹⁴⁹ Johnson, *Zwei Ansichten*, s.114.

bu durum Batı'da zenginliğin Doğu'da ise fakirliğin göstergesidir. Elde etmiş olduğu spor arabanın Berlin'de hemen çalınmış olması B.yi arabanın karşılığında Doğu Almanyalı kız arkadaşını elde etmeye sürüklediği gibi Doğu Alman komünistlerini de 'Utanç Duvarı'nı inşa etmeye sürüklenmiştir. Johnson'ın romanında belirttiği gibi B. doğuda yaşamayı asla düşünmez, hâlbuki D. olumsuz bir durumun sonuçlarını dikkatli bir şekilde ölçüp bitmiştir. "ihm fällt ein Leben im Osten nicht ein, sie kann sich nur noch im Westen eins denken"¹⁵⁰

Hemşire D. Bay B.nin tek tutkusu değildir. Başlangıçta Bayan D.ye odaklanan bölümlerden yavaş yavaş Bay B.nin pahalı arabaya olan tutkusunu görmekteyiz. "*genç Bay B. eline büyük bir yığınla parayı aldı ve Spor araba satın aldı.*"¹⁵¹ Bay B. Ağustos 1961'de 25 yaşına¹⁵² giren bir yetişkinen eserde sıklıkla "genç Bay B." diye geçmektedir. B. kârı söz konusu olduğunda gereksiz her işe karışan ve kazancını son iki yıldır yerel turist yönetimine yaptığı işten elde etmektedir. "*Maalesef pazarlık B'nin kendisi gibi yönetimin yaşlı ve ihtiyaç sahiplerine verdiği bazı fotoğraflardan vazgeçmesinden dolayı daha yeni son bulmuştu. Günler sonra tıraş olurken bile aynada kendi bakışlarıyla göz göze geldiğinde bakışlarını kaçırdı.*"¹⁵³ Eserin en başından itibaren Bay B. riyakâr, fırsatçı, rüşvetçi, tamamıyla bencil, toy bir genç olarak verilmektedir. Hemşire D.ye âşık olduğuna inanır, çünkü âşık olmanın ne olduğunu sinemadan öğrenmiştir. Ve onu Doğu Almanya'daki tutsaklıktan kurtaran rolüne bürünmek ister. Önceki kız arkadaşının yıpranmış duygularından kurtulmaya çalışma konusunda asla vicdan azabı duymaz çünkü onun için eski bir arabadan kurtulmaya çalışmaktan farkı yoktur. Parası olunca daha iyisini almaya çalışır. Bu güvenilmez şövalye 20. yüzyılın büyümlü ormanına yani şuanda bölünmüş Berlin metropolüne zor durumda olan bayanı kurtarmak için meydan okumak zorundadır. Yeni kırmızı spor arabasını alır almaz Doğu Berlin'e gider. Kendini güvende hissederek kibirlice etrafta dolaşması romanda şöyle geçer;

"...B. Doğu Berlin'e yaptığı yeni ziyaretinde vücudunu dikleştirdi. O kendini eşit haklarla düzenlenmiş kolonilerle, uzun apartman blokları

¹⁵⁰ Uwe Johnson, Auskünfte und Abreden zu Zwei Ansichten (auf Fragen von Mike S. Schoelman). R. Gerlach, & M. Richter içinde, *Uwe Johnson* (s. 219-222). Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.1984, s.219.

¹⁵¹ Johnson, *Zwei Ansichten*, s.7

¹⁵² Johnson, *Zwei Ansichten*, s.9.

¹⁵³ Johnson, *Zwei Ansichten*, s.7

*arasında kalan alanlara kenetleyeceğine inanıyordu. Lokallerde araba anahtarı hiçbir zaman uzun süre çantada durmamıştı. Masanın üzerinde açık bir şekilde duruyordu."*¹⁵⁴

Ne yazık ki Doğu Berlin'deki ilk gecesinde kırmızı renkteki malının "onun kırmızı malı"¹⁵⁵ hemen otelinin penceresinin kenarında çalınmasıyla onun için kendince mücadelesi çok sürmemiştir. Şu anda öncelikli mücadelesi "*sahip olduklarından bir gün ayrılması gerekecekti*"¹⁵⁶ bu gerçeğe ilgilenmek ve B.nin "*yabancı şehirle*"¹⁵⁷ uğraşlarının ileride atacağı adımları belirlemesidir. Kaybolan arabasından daha önemli uğraşı yabancı bir şehirden geldiğini belli etmemesidir "*Otele giderken yolda taksi şoförüne hiçbir söyleyemez, çünkü bilmediği bir şehirde yabancı bir şehirden olduğunu fark ettirmemeliydi.*"¹⁵⁸ Acı bir şekilde duvarla bölünen Berlin, 1961 Ağustosunda sıradan bir şehir değildir, sadece sınırdan sonraki bir adım kişiyi yabancı yapmıştır. Yazar, Bay B.nin yabancı hissetmesinin psikolojini şöyle anlatır; "*Şansızlığı ona aslında başarısız birinden daha çok utanç veriyordu. O okul kitapları ve gazetelerin diğerlerinden daha zararlı bir şekilde boyandığı büyük şehirler hakkında yanıldığını düşünüyordu.*"¹⁵⁹ Aslında Berlin B. için çok sürmeden kişisel olarak yapılandırılmış bir labirent haline gelir. Ancak kaçışını kolaylaştırmayacaktır. Ondan kaçmaktan ziyade B.nin öncelikli amacı onun farkedilmez derecede bir parçası olmaktır. Arabası çalıdıktan sonra alternatif bir güvenlik sağlayıcı olarak kendini alkole verir ve nadiren de olsa gece geç vakitlere kadar meyhanelerde kalır. "*...B. Onu çoktan bulduğunu düşündü. O buraya aydınlık ışığın altında düşünebilmek için gelmişti. Öyleyse birinin gelmesi gerekiyordu. Onun bu şehri ziyaretinin amacı onu değiştirecek birisiyle konuşurken onunla sessizce gülmektir.*"¹⁶⁰ Bu alkol durumunu B.nin bizzat kendisi farketmese de kontrolün elinden çıkmasına neden olur. Fotoğrafçı olarak B.nin işi görüşte netlik kazanmak, gerçekleri takip etmek, ilişkileri kontrol etmek, sağlam bilgilere ulaşmaktır. Alkole kendini vermesi olayların dışında kalmasına, kontrolü kaybetmesine düzenli bilgilerden ziyade düzensizlikle uğraşmasına neden olur," O

¹⁵⁴ Johnson, Zwei Ansichten, s.14

¹⁵⁵ Johnson, Zwei Ansichten, s.15

¹⁵⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s.18

¹⁵⁷ Johnson, Zwei Ansichten, s.66,133

¹⁵⁸ Johnson, Zwei Ansichten, s:19

¹⁵⁹ Johnson, Zwei Ansichten, s.24

¹⁶⁰ Johnson, Zwei Ansichten, s.34

kendini gizli tren ağında kaybolmadığı ve hatta yerli birine bir caddeyi tarif ettiğinden beri bu şehirde daha rahat hissediyordu. Geçerli yerli ifadeler veya kelimeler kullandığında kendini mucizevi bir şekilde aşına ve yerli hissediyordu..."¹⁶¹

B. için yabancı olan bu şehirde onun başlangıçtaki görünmeyen güçlerin karşısında yetersizliği ve bir şeyleri yapmak için içine düştüğü durumun yavaş yavaş farkına varmasını "*diğerleri bunu başarmıştı, B. ise özgürce ifade edemiyordu*"¹⁶² olarak B.nin sürekli olarak yer değiştirmesinde yaşadığı problemler açıkça görünmektedir. Keskin bir şekilde belirgin detaylar ile yüzeysel bütünlük arasındaki ilişki göze çarpar. Örneğin B. eserinde şöyle bir durumla karşılaşır;

*"Siyah camlı gözlüklerin üzerinden kaşlar değil, dudaklar değil, kulağının üzerinden saçlarını kavrayan bir el hareketi onu o sarhoş geceye doğru hızlıca götürdü. Ve bu kızla yukarı ve aşağı gidip geldiği, elinin tersini asansörün düğmelerine ve diğer elini onun sırtına götürdüğü asansöre..."*¹⁶³

Hemşire D. çok fazla aklına gelmez. "*...Zihni onu sakladığından beri o artık önemli ölçüde bazı şeyleri hatırlamıyordu. Çoğunlukla bakışlar, ışıkların dağılışı, örneğin perdenin köşesindeki sabah güneşi, uyku mahmuru el, küçük ayak izleriyle bembeyaz duvar parçası; ama onun yüzü çok zor, çok az.*"¹⁶⁴

Her durumda fotoğrafçının gözüyle bakıldığında detaylar aranırken bütün gözden kaçır veya detaylar arasında kaybolur. Bireyler detayların toplamıdır. Bu paragraflarda B.nin bilincinin rolü her durumda değiştirilmiş bir objedir "*Sadece... El hareketleri onu o sarhoş geceye geri götürüyordu.*"; "*Zihni onu sakladığından beri o artık önemli ölçüde bazı şeyleri hatırlamıyordu.*" Uzaklaşma veya kendini yabancılaştırma onu rahatsız eden davranışlarının özelliğidir. Doğu'da bulunan D.nin işine mal olacağını bilmesine rağmen takıntılı bir şekilde ona telefon açmaya çalışır: "*Niçin olduğunu bilmeden, sadece Bayan D.ye ulaşmaya.*"¹⁶⁵ Aniden ve karşı konulmaz bir şekilde Berlin'e uçma ihtiyacı duyar ama "*Fakat o neden yollarda olduğunu bilmiyordu*"; "*Havaalanına*

¹⁶¹ Johnson, Zwei Ansichten, s.143

¹⁶² Johnson, Zwei Ansichten, s.164

¹⁶³ Johnson, Zwei Ansichten, s.16

¹⁶⁴ Johnson, Zwei Ansichten, s.37.

¹⁶⁵ Johnson, Zwei Ansichten, s.27.

giderken o kadar mahcuptu ki, seyahatine bir sebep bulup taksi şoförünü acele etmeye yöneltti."¹⁶⁶ Bay B. bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere Bayan D. ile ilgili ne istediğini bilmeden sadece engellenmenin verdiği psikolojiyle ona ulaşmak ister.

*" Ne kadar çok erken ışıktan gölgelenen yukarıdan bakıldığında az da olsa deforme olmuş olan tarlanın renklerine bakarsa, yeryüzüne olan mesafe onu o kadar çok korkutuyordu.."*¹⁶⁷ Uçmak B.nin dünyasını alt üst eden iletişim kanallarından biridir. Hatta bu iletişim kurmadaki başarısızlığıdır. Kırmızı spor arabalara düşkünlüğünü de bu başarısızlığı gölgelemektedir. Örneğin; B. evinin sokaklarında gezen yanlış yollara sapmış ismi bilinmeyen yabancı bir turistten kırmızı arabasını almış ve onu su kanalına sürmüştü. *" O adam lanetli arabayı bırakıp, bir an önce şehri terk edebilmek için daha da az (bir ücret) alabilirdi[...].B. ise kendini batıl inançlı biri olarak görmüyordu."*¹⁶⁸ B. bu durumda yabancı bir şehir olan Berlin'de yanlış yollara sapar. Arabasını kaybeder ve aniden umutsuz bir şekilde yolunu kaybedip tuzağa düşmüş gibi hisseder. Bulunduğu ortamda labirent gibi caddelerin, sokakların, metro hatlarının, sınır geçiş noktalarının, havaalanlarının, uçakların, taksilerin, otobüslerin, mektupların, telgrafların ve ucu bucağı olmayan telefon görüşmelerinin içinde kalır. Bunların tamamı iletişim yoludur. Fakat nihayetinde hepsi boş bir duvara çarpar.

Mevcut iletişim kanallarının merkezinde "boş duvar" iletişimsizliğin sembolüken, B.nin alkolden dolayı hafızasını yavaş yavaş kaybetmesine neden olduğu ve nihayetinde yine alkolün neden olduğu duyguların ortaya çıkmasının anlatımı ironik bir şekilde ele alınmıştır. Bu duygu D.ye yazdığı aşk mektubunu ve onunla birlikte Doğu Berlin'den onunla birlikte kaçmasını istediği bir davet mektubunu yazdığını "ertesi gün unutmamasına"¹⁶⁹ neden olur. Duvar, B.nin başarısızlığının ve gittikçe artan bir şekilde B.nin av durumuna düşüşünün sembolüdür. D.nin Doğu Almanya'dan tehlikeli bir biçimde kaçmaya çalışmasına B.nin tepkisi tipik bir başarısızlığıyla sonuçlanır. D. ile olan karmaşık ilişkisi mevcut ilişkinin B.yi bu riskli kaçışa yönlendirmesinden dolayı doruğa çıkar. Kaçışa yardımcı olduğu söylenen isimsiz bar çalışanı kadın bu paniğe neden olan kaçıшта B.ye ilham verir ve D.yi görebileceğini söyler. B. ise *"Ona inanmadı zira o kaçıışı imkansız olarak görüyordu. Bütün gününü D.'nin yaptığı kayıtları öyle*

¹⁶⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s.30-31.

¹⁶⁷ Johnson, Zwei Ansichten, s.63.

¹⁶⁸ Johnson, Zwei Ansichten, s.8.

¹⁶⁹ Johnson, Zwei Ansichten, s.138.

büyük bir formata sokmayla geçirdi ki, artık onlar kabuklarını herhangi bir yerde bırakabilirlerdi. Biten resimler sorgulayan bakışları olan yabancı bir insanı tasvir ediyordu."¹⁷⁰.

B.nin heyecanı *"Geceyi barlarda geçirdi. Sabahtan beri zaman geçirmek için saatlerce metro ile şehri bir oraya bir buraya dolaşıp durdu.."*¹⁷¹ ifadesinde belirgindir.

Ancak B. ile D.nin buluşma anları günlerden daha ziyade saatler olarak düşünüldüğünde B.nin davranışı tamamiyle değişken hale gelir. Sabırsız bir şekilde B.

*"Öğleden sonra Hamburg'a uçtu ve Stuttgart'a giden bir makinaya bindi. Uzun telefon görüşmelerinden sonra Wüttemberg'de bir motorlu taşıt fabrikası ona ertesi gün sıraya muhattap olmadan bir spor araba satacağına söz verdi"*¹⁷²

B.nin asıl amacı hızlı bir şekilde direkt Berlin'e geri gitmek değil, önce Hamburg'dan Berlin'e geçerek *"Havaalanından D. onun arabasına binmek zorundaydı."*¹⁷³ cümlesi D. ile birlikte tekrar Hamburg'a dönmek istediğini anlatır. B. sürekli olarak bara telefon açar fakat bardaki kadın sürekli görüşmeyi reddeder. B. de bu durumda neredeyse tamamen bozulmuş aracıyla bütün gece Hamburg'a gitmeye çalışır. *"uyumaya çalışıyordu, istediği arabayı düşünüyor, duvardaki saatin ilerleyişinin sesini dinliyordu.."*¹⁷⁴ Bir bakıma D.nin sessizliği yabancı bir şehrin gürültülü sessizliğinin bir başka versiyonudur. D. o kadar yorgun ve tükenmiştir ki sonunda Hamburg'dan Berlin'e kaçış sırasında uyur. B.nin içine düştüğü durum korkunç komedi sahnesi D. ile buluşması beklenen yer olan bara girişidir. *"Meyhanenin üst sokağındaki yol ayrımında kırmızı ışıktan geçerken iri bir hayvanın üzerinden geçti ve onu daha sonra köşeyi dönerken gördü. Düşerken çok mutluydu. O kadar durgundu ki sanki kendisi düşmüş gibiydi."*¹⁷⁵, neyse ki kaza ölümle değil sadece hafif bir beyin sarsıntısıyla sonuçlanmıştır. B.nin maceraları trajik olmaktan ziyade komiktir. Sonunda perişan bir durumda olan B. trafik kazasının bir kurbanı değil yazınsal, anlatısal bir şakanın

¹⁷⁰ Johnson, Zwei Ansichten, s.176-77.

¹⁷¹ Johnson, Zwei Ansichten, s.177.

¹⁷² Johnson, Zwei Ansichten, s.178.

¹⁷³ Johnson, Zwei Ansichten, s.238.

¹⁷⁴ Johnson, Zwei Ansichten, s.239

¹⁷⁵ Johnson, Zwei Ansichten, s.239.

kurbanıdır. Edebi, olarak “yıpranmış, şaşkın”¹⁷⁶ olarak anlatılabilir. B.nin macerası sonunda B. kafası karışan tek kişi değildir. Bunun için hikayenin ikinci kısmı olan D.nin hikayesine bakmak gerekir.

Kitapta 5 bölüm hemşire D.nin portresini ortaya koymaktadır. Bu bölümlerde, umutsuz bahtsız B.nin aksi bir izlenim vardır. Yazarın B.ye olan tavrı yerici bir ironi olarak tanımlanırken D.ye olan duyguları ironik sevgi ve sempatiden oluşur.¹⁷⁷ D. en başından itibaren mütevazı, sorumlulukları olan, dürüst, vicdan sahibi, bir bakıma gerçekten de hastalarına, mesleğine, ailesine, ülkesine karşı yükümlüklerinin bilincinde olan biri olarak tanımlanır. D. B. ile ilgili kısımların arasında okuyucuların sempatisini kazanır. D. neredeyse 21 yaşında Doğu Alman vatandaşıdır. Bireyle otoriter sistem arasındaki ilişkiyi dramatiza eden bir konumda bulunmaktadır.¹⁷⁸

“Hasta bakıcı D. Doğu Berlin’de henüz büyük bir klinikte işe girmişti ki, birkaç sanayi kurumunun tek idare altında birleşmesi (Kombine) durumunda oluşan bir kuruluş ona bir iş teklifinde bulundu. Yeşil bahçe lambası çalışma masasının arkasındaki adamın yüzünü silik ve karanlık gösteriyordu. İki yataklı bir odada onun bulunduğu yer büyük bir ayrıcalık olarak görünüyordu.”¹⁷⁹

Her ne kadar bu teklif acımasız sistemin bir parçası olsa da, D ortak bir oda istemez.. İzin almak için küçük bir hukuksuzluğa başvuran D. şehirde mobilyalı, çok köhne bir oda kiralar. Bu oda D.nin hayatında önemli bir yere sahiptir, *“bedeutete für sie den ersten Versuch, nach Elternhaus und Schule allein zu leben”¹⁸⁰*. Yalnız kalacağı özel bir oda istemesinin asıl sebeplerinden birtanesi *“brauchte die Adresse auch für die Briefe eines jungen Westdeutschen, mit dem sie etwas angefangen hatte im Januar, eine Liebschaft, eine Bändelei, eine Woche, ein Verhältnis, einen Anfang, sie wußte das Wort nicht und nicht warum”¹⁸¹*. D. için yaşadığı tarifsiz ilişkinin hayati bir değeri pek yoktur. Odası onun için kendini bulabileceği yer olarak hazine kadar değerlidir. Sahip olduğu

¹⁷⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s.155.

¹⁷⁷ Patrick O’Neill, The System in Question: Story and Discourse in Uwe Johnson’s Zwei Ansichten, German Quartely, 64:4, 1991, s.535.

¹⁷⁸ O’Neill, s.535.

¹⁷⁹ Johnson, Zwei Ansichten, s.11.

¹⁸⁰ Johnson, Zwei Ansichten, s.12,13.

¹⁸¹ Johnson, Zwei Ansichten, s.13

en özel şeydir. B. için parlak kırmızı spor araba ne ise D. içinde odası odur. " Kendisinin beklenilmediği bir yerde kapıyı kapatmış ve orada adeta kendisiyle gurur duyuyordu. Savunulacak bir şeyi vardı ve kendini başarılı bir şekilde savunmuştu."¹⁸² .

B.nin yaşama karşı tutumu genellikle agrasif ve avcı rolündedir. B.nin asıl açgözlülüğü aslında aşağılık kompleksinden kaynaklanır. D. ise hiçbir zaman aşağılık kompleksine sahip değildir. Örneğin devletin sistemi onun okumasına izin vermediğinde, üniversiteye gidenlerle birlikte olabiliyor ve duygularını kontrol altında tutabiliyordu.Yaşama karşı tutumunu ise korumacılık olarak karakterize edilebiliyor. Batı Berlin'in bundan böyle yasak bölge ilan edildiği kader gününde sistem içerisinde kaybetmediği güveni son bulmuştur. " Ertesi sabah Doğu Alman gazeteleri batı Berlin'in sınırlarının güvende olduğunu bildirdi ve yasaklı şehrin radyo haberlerini tercüme etti. Haberler, Doğu Berlin ve Doğu Almanya'nın bütün halkına yönelikti."¹⁸³ Burada siyasi teorilerin gerekliliklerinden daha ziyade et ve patates gerçeğinden hareketle bu karardan derin bir şekilde etkilenen canlı bireyler arasındaki tezat vardır. Yani, Batı Berlin için güvenli bölgede olmaları bir yandayken basitçe yasakların içinde olma durumu aslında D.nin içinde bulduğu ikileminde merkezidir. İkilem güvenebilirliğe bağlıdır: ekonomik ve sosyal yetersizliği bürokratik acımasızlığı ve ahmaklığı göz ardı edebilirdi hatta hukuki yetersizliği de " Dünyanın hapsolmasıyla onun beynine soğuk bir öfke hücum etti. Aynı çocukluk zamanında hain bir sözünü tutmama gibi..."¹⁸⁴ .

D.nin kaçıp kaçmamaya dair kararı tamamiyle özel ve tüzel karışımı bir nedene dayalıdır. Örneğin Batı Berlin'den birisinin onun için sahte kimlik belgeleri getirmesi, "Kimliği geri verdi. Durumu iyi değildi. B. İle birlikte masum değillerdi. En küçük kardeşi ortada yoktu. Fakat o hastanedeki nöbetini terk edemeyeceğine karar verdi."¹⁸⁵ . Önemli kararı verdiği zaman doğudaki yaşama duygusunun az olmasındansa, asıl olan batıdaki umut veya coşkunun kendisidir. An azından Onun kaçma fikrinin idealizm veya ideolojiden daha ziyade kişisel nedenlerle alakalı olduğunu çıkartabiliriz. Her ne olursa olsun ev evdir ve duvarın diğer tarafı ise meçhuliyet diğer bir ifade ile farklılığın tehtididir.

¹⁸² Johnson, Zwei Ansichten, s.13.

¹⁸³ Johnson, Zwei Ansichten, s.45.

¹⁸⁴ Johnson, Zwei Ansichten, s.184.

¹⁸⁵ Johnson, Zwei Ansichten, s.63.

Bir yandan belirsizlik, kayıp düzen ve istikrar peşinde koşma diğer yandan D.nin bizzat kendisine ait bir oda hikayede sürüp gider. Doğu Berlin'deki bu yasak, kanunsuz sistemin bizzat kendisinden gelen baskıcı sisteme karşı odası güveni, küçük fakat kişisel yaşamı temsil eder. *"başarılı bir şekilde karşı koymak ister"*¹⁸⁶ bu bireysellik sembolü çok sürmeden kaybolur. D. nin genç erkek kardeşinin açıkca bir direnç gösterip Batı Almanya'ya kaçması ve daha sonra D.nin bulunduğu yeri boşaltmasına sebep olan gayri ihtiyarı bir telefon görüşmesi yapmasıyla D.nin sırrına ihanet ettiğinde, duvarın diğer tarafındaki B.nin kaybına benzer bir şekilde bireyselliğin kişisel sembolü kaybolur.¹⁸⁷ D. batıya kaçma adımını attıktan sonra genç B.nin evlenme teklifini ikinci kez düşünmek zorunda kalmaz çünkü teklifi kabul etmek Berlin'den ayrılmak anlamına geliyordu ki onun böyle bir niyeti yoktur. Eserin son cümlesinde D. çok sık bir şekilde gazeteye bakar *"orada kalacak bir oda bulmaya çalışır."*¹⁸⁸

Onun kişisel durağanlığını gerçekçi bir şekilde yeniden tanımlayan 4 duvarın benzerliğini araştırırken D. siyasi farklılıkları dramatik bir şekilde belirleyen tek bir duvara karşı mücadele etme olanaklarını bulabiliyor.¹⁸⁹ D. daha iki şehrin farklılıklarındansa daha çok benzerliklerinden etkilenir, batının ve doğunun *"şaşılacak şekilde benzerliği", eserde de geçtiği gibi, "bu nedenle ayrımları kabullenememekte"*¹⁹⁰. İronik bir şekilde, doğu alman mülteci D. den daha ziyade istediği zaman girip çıkan batı alman turisti B. sistemin benzerliklerini ve farklılıklarını anlayamayan, yabancı şehrin inceliklerine uyum sağlayamayandır.

Okuyucu açısından bakıldığı zaman olaylara Zwei Ansichten örneğinin B.nin hikayesine odaklanmış bölümlerde okuyucu ile eser arasında bir tür iletişim yönü vermeye çalışır. Ana hikayeye ironik paralel durumlar ortaya çıkar. B.nin duvarın her iki tarafındaki Berlin ile yakınlığı genç köylü çocuktan şöyle bir istekte bulunmasına sebep olur *" Bir dahaki ziyarette doğu Berlin'deki bir kız için mektup getirdi."*Daha sonra, *" Kızdan ayrılmaya dayanamamıştı."*¹⁹¹ Daha sonra B. *"B. nişanlısını Berlin'in doğu bölgesinden almak isteyen genç bir adamdan güney Almanya'nın bir şehrinde bariyerin*

¹⁸⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s.13.

¹⁸⁷ O'Neill, s.536.

¹⁸⁸ Johnson, Zwei Ansichten, s.243.

¹⁸⁹ O'Neill, s.536.

¹⁹⁰ Johnson, Zwei Ansichten,s.39.

¹⁹¹ Johnson, Zwei Ansichten, s.67.

*altında hızını arttırarak çıkan arabasını geri aldı. Hem de boş yere."*¹⁹² olduğunu keşfeder.

Nihayetinde D. nin kaçışını planladığı Berlin'deki barda ve saatlerce dardaki kıza bakarak çok fazla zaman harcar. Bu bardaki kızın büyük şehirden gelmesinin yanı sıra insanı rahatlatan bir havası vardır. *"Onu düşüncesizce boş gözlerle seyrediyordu. Birdenbire bakışlarını geri çevirdi. Kadehe bakmadan ona dokundu. Büyük yudumlar aldı ve kolayca tam tersi olan profile doğru soluklarını D. İçin aldı..."*¹⁹³

Her iki kahramanı karakterize eden sıradanlık Johnson için bir sonuçtur. Özellikle de tarihin akışında siyasi bir olay kılığında sıradan insanlara vurgu yaparken;

*"Bizim zamanımızdaki yaşam koşulları hakkında önemli örnekler veren "basit insanlar" beni hasta ediyor. Sadece büyük bir çoğunluğu oluşturduklarından veya milli gelir dağılımında birilerine haksızlık ettiklerinden değil, özellikle durum kötüleştiğinde acımasızca başkasının suçunu çekmek zorunda kaldığımız için..."*¹⁹⁴

Bu yüzden 2. Dünya savaşı sonrası siyasi gerilimlerden sorumlu olmayan B. ve D.nin buluşmalarını oldukça önemli bir siyasi olay ışığında düşünmek gerekir. Aşklarını daha da körükleyen "Berlin Duvarı"nın inşa edilmesidir. B. iki Alman devleti arasındaki uyuşmazlığa ilgi duymazken Doğu Almanya'nın yalnızlaştırmasından faydalanarak meslek edinir. O dönemde durumu vahim Doğu Berlin'in fotoğrafları çeker, satar. Bu girişimci fotoğrafçılık aynı zamanda siyasi olayların aşkına kısıtlamalar getirmesi önemsizliğinin ortaya çıkmasına neden olur. B. duvarın inşa edilmesini gurur kırıcı bir davranış olarak da düşünemez. B. için D. ile bir araya gelme umudu ile Alman siyaseti açısından iki Almanya'nın birleşme umudu aynı öneme sahiptir. Batı Almanyalı olarak B. Doğu Almanların tutsak olarak tutulmaları sıradanlığı fikrini paylaşır. D. ise siyasi olarak daha ileri seviyedir. Bir çok yazarın belirttiği gibi Johnson'ın ortaya çıkarttığı eserindeki D. portresi aslında gerçek kahramanın portresidir. Örneğin Durzak'ın ifade ettiği gibi;

¹⁹² Johnson, Zwei Ansichten, s.83.

¹⁹³ Johnson, Zwei Ansichten, s.149.

¹⁹⁴ Johnson, Auskünfte und Abreden zu Zwei Ansichten, s.221.

“Kuşkusuz D., Johnson için en önemli kahramandır. Öyle ki B.’nin karakteristiğinin arka planında en pozitif karakter olarak da o gözükiyor. Romanın sonunda da Johnson B.’nin D.’nin yardımı olmadan Batı Berlin ve Batı Almanya da yolunu bulamayacağına da kuşku bırakmamıştır.”¹⁹⁵

Johnson bir çok eserinde olduğu gibi karakterlerin mesleğini kişiliklerini oluşturma da kullanır. Örneğin B.nin işi veya D.nin görevi insanlığa aittir. Hemşire olarak D. aktif bir şekilde insanların acılarını dindirmeye çalışır, hatta siyasi konulara girmeksizin. B. gibi esasen siyasete bulaşmasa da D. ulusları birbirinden ayıran bölücülükten ziyade faksiyonalizmle ve aile içindeki partizanlıkla daha çok ilgilenmesine rağmen Federal Almanya Cumhuriyeti ile ilgili olarak B.den daha çok ülkesindeki siyasi durumun farkındadır.¹⁹⁶ Hatta Doğu Alman hükümetinin çalışan vatandaşlarının yararına olduğu iddasını kabul eder. Ama D. sosyalist devlette bireyselliğe yer olmadığından devletin bireyselliğe göstermiş olduğu baskıcı tepkiyi yaşadktan sonra sosyalist devlete olan bağlılığından vazgeçmeye başlar. Ancak duvarın inşa edilmesinden 1 gün önce ve Doğu Berlin’den ayrıldığı sırada Batı Berlin’e gitme fırsatını yakalar. Ancak vatani olarak düşündüğü yeni ve ümitvar Almanya’ya geri dönmeyi seçer.

Bu eserde iki hikayeyi anlatırken Johnson bölünmüş bir millette yaşayan insanların bugün bile geçerli ahlaki ve şüphesiz siyasi ikilemini tarif etmek üzere yola çıkmıştır. Doğu Almanlar Berlin Duvar ile ülkelerinden mülteci akımını özellikle eğitimli ve yetenekli insanların kaçışını engellemek için mücadele ettikleri için bu konuda vatandaşlarına hapis uygulayacak kadar aşırı hassastır. Tüm bunların olduğu sırada yaşadığı tecrübeyi ve siyasi durumu kurgusal olarak vermeye çalışan Johnson Zwei Ansichten romanında Birleşik Almanya umuduyla duvarın inşasını ve onun olumsuz etkisini anlatmaya çalışır. Karakterler vasıtasıyla Almanyanın tarihi olarak bölünmesini anlatır. Batı Almanya’yı tamamiyle içine kapanık olarak tanımlarken Johnson B. le ilgili olarak duvarın inşasının D.ile onun çalınmış arabasını yeniden bulma umudu arasındaki ilişki olarak tanımlar.Yani arabasını bulma umudu ile B ve D arasındaki ilişkinin umutsuzluğudur. B. duvara karşı kızgınlık duyar, çünkü bir gecelik ilişki olarak adlandırabileceğimiz D. ile olan sıradan ilişkisine bir engel olarak görür.

¹⁹⁵ Manfred Durzak, Politische Bestandaufnahme: Zwei Ansichten. R. Gerlach, & M. Richter içinde, Uwe Johnson, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.1984.s.235

¹⁹⁶ Kurt Fickert, Two Characters in Search of an Autor: Johnson’s Zwei Ansichten, University of Wisconsin Press: Madison,1995, s.188-189.

Hikayenin doruk noktası D.nin durumunu incelemeye başladığımızda ortaya çıkar. Özellikle vatanını terk etmeye karar verip duvarın arkasına kaçmaya çalıştığında bu olur. Onun sahte bir pasaportla yola çıkıp sınırdan Danimarka'ya geçişini sağlayan B.ye olan özlemi ve aşkı değildir. Ve B. ona ddefalarca yazı yazıp onunla telefonla görüşmeye çalıştığında D.onun hayatına girmesini hoş karşılamaz. Doğal olarak önemli siyasi kararını verirken kişisel davranır ve öncelikle ailesiyle olan ilişkisini düşünür. Annesi ve ağabeyi ile olan ilişkisinde duygusuz nerdeyse ilgisiz olan D. küçük erkek kardeşine gelince neredeyse annelik duygusuna sahiptir. Johnson D.nin ailevi durumunu tanımalarken kendi ailesine atıfta bulunur. D.nin babası Hitlerin ordusunda bir general olduğundan dolayı ölmüş babasından uzaklaşması ile Johnson kendi Nazi partisi üyesi olan babasını¹⁹⁷ reddetmesini yansıtır.

Johnson'ın sürgün edilen annesi Doğu Almanya'yı terk ederken ihanet etmiş ve Johnson küçük kız kardeşi ile geride kalmıştır. Romanda D.nin erkek kardeşi duvar inşa edildiği zaman kaçtığında geriye kız kardeşini bırakmıştır.¹⁹⁸ Doğu Almanya'yı terk etme adına haklı tarafları uzun vadede ağır basar ancak Bundesrepublik de yaşamak istemez. Batı Berlin'in tarafsız topraklarına vardığında ilkin hayal kırıklığına uğrar, fakat daha sonra Stuttgart'a yeni bir araba almak için giden B.nin onu beklemediğini görünce rahatlar. D. bölünmüş bir ülkede yaşama problemine çözümünü kendisi bulur.

Johnson *Zwei Ansichten* eserini yazdığı zaman kurgularında doğru olmaya amaçlamış okuyucuya Doğu ve Batı Almanya arasındaki çatlağın nedenini buldurmaya çalışmıştır. Onun için Berlin Duvarı Almanya'nın daimi bölünmesini temsil ettiğinden dolayı iki önemli bakış açısıyla probleme bakma zorunluluğu hisseder. Birincisi edebi olarak kendini karakterlerin yerine koyar, ikincisi ise duvarın bizzat kendisidir. Kendine iki rol biçerken Johnson orta sınıf ve alt sınıf vatandaşların yaşadığı Doğu ve Batı Almanya'daki yaşamı tarif etmeye çalışır. "Refah toplumundan" (Wohlstandgesellschaft) memnun olan B. Bundesrepublik de bulunan akranları için duvar sadece gecikmiş bir fırsatı temsil eder. Kuşatılmış Alman komşularını kendi kanatları altına almaya çalışan orduyu niteler.¹⁹⁹ Aynı şekilde o dönemde doğu ve batı Berlin'in vatandaşlarını bir araya getirme uğruna ateş altında kalıp ölmeyi veya hapse

¹⁹⁷ Sven Hanuschek, Uwe Johnson, Berlin: Morgenbuch, 1994. s.11

¹⁹⁸ Fickert, *Two Characters in Search of an Autor: Johnson's Zwei Ansichten*, s.191.

¹⁹⁹ Fickert, *Two Characters in Search of an Autor: Johnson's Zwei Ansichten*, s.198.

atılmayı göze alan “Fluchthilforganisation” (kaçanlara yardım örgütü) tarafından B.nin tam olarak hafızasında kalmamış kız arkadaşının kurtarılması vuku bulur. B. bizzat kendisi tehlikede değildir. D. evini terk etmeye çalışırken çok tehlikeli bir duruma atılır. D.nin kaçma nedeni duvarın inşasıyla bölünmüş Almanya’nın yeniden birleşmesi umudunun ölmesidir. D.nin iki devletin sorununa getirdiği çözüm kaçış ve hiç kimseye ait olmayan bir yerde yaşamaktır. Bu Johnson’ın hayatıdır. Hikayenin Batı Berlin’de iki eski aşğın karşılaşmasını ele alan hikayenin gelişme bölümü ben olarak yazarın ortaya çıktığı bölümdür. Böyle bir durumda eser geleneksel roman formatına girer. B. nin hikayesinin sonunda böyle bir anlatı karşımıza çıkar. Son kısma gelince yazar D.ye daha da fazla yaklaşır. En azından birbirleriyle konuşulabiliyorlar. " *Kibarca, biraz da utanarak doğu Berlin’i anlatıyordu. Daha sonra benden bir söz aldı. Fakat bütün bu yazdıklarınızı siz ortaya çıkarmalısınız! Dedi. Sözleri doğru değildi.*"²⁰⁰

Zwei Ansichten eseri soğuk savaş anlatılarına bir katkı olarak görülebilir. Zira B. yani BRD için düşünülürken D. DDR için düşünülmekte ve B. kötü niyetli bir karakter, dar görüşlü, takıntılı, prensipsiz ve materyalisttir. Halbuki D. dürüst, zeki, gözlemci ve prensiplidir. Bazı yazarlar B.nin Batı Almanya, D.nin Doğu Almanya olduğunu yorumlarken buna ısrarla karşı çıkar ve bireylerin bir devletin karmaşık durumunu temsil etmediğini belirtir.²⁰¹ Ayrıca Johnson Begleitumstände eserinde kahramanların tek harf olan isimlerine bir harf daha ekler, yani DB ve BD olur kahramanlar.²⁰²

4.2.1. Roman Işığında Almanya’nın Bölünmesinin Hayata Yansımaları

Bay B.nin lükse düşkün, rahatı seven biri olması Batı kısımdaki halkın genel durumunun da bu şekilde olduğunu anlatır. O dönemde Batı da bulunan geniş yollar, trafik işaretleri, cadde üzerindeki yollar, lüks mağazalar ilk bölümde Batı Almanya’nın durumunu resmetmektedir. Batı kısmında insanlar belli konuları aşmış sanata yönelmiş olduklarından B.nin yapmış olduğu resimleri satın alma durumuna gelmişler.Batıdaki hayatta insanların temel ihtiyaçlarını çoktan sağlayıp ikincil ihtiyaçlara yöneldiğini gösteriyor.Bu durumdandır ki Bayan D. annesini ziyarete gelen erkek kardeşleri ile B.yi karşılaştırırken onun bir fotoğrafçı olarak bu ülkede çalışamayacağını düşünüyor. Doğu ile Batı arasında bir sınıf farkının da olduğunu düşünerek acaba o da elektrikçi ile çöp

²⁰⁰ Johnson, Zwei Ansichten, s.114

²⁰¹ Karl Migner, Uwe Johnson, Deutsche Literatur seit 1945, 3. Baskı, Stuttgart: Kroner, 1976, s.570.

²⁰² Uwe Johnson, Begleitumstände, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1980.

arabası şoförüyle kart oynarmıydı gibi düşüncelerle karşılaştırma yapmakta. Yani B.yi daha üst sınıf bir kişi olarak görmektedir.

Bayan D.nin çalıştığı hastanenin yakınında iki yataklı bir odada yatması imtiyaz sahibi olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum Doğu Almanya'da insanların daha çok kalabalık bir ortamda kaldığını ve başka insanlarla belli şeyleri paylaşıldığından ortak bir yaşam alanı oluştuğunu göstermekte. Doğu Almanya'da bireysel bir yaşamdan ziyade toplu bir yaşamın olduğunu anlatır. Hem ekonomik düzeyin düşük olmasından hem de toplu yaşamın sıradanlaşmasından doğu halkı seyahatlerinde bireysel araçları yada uçakları değil trenleri tercih etmektedir. Bay B. ise başlangıçta sınırı kendi arabasıyla geçmesi de bireysel bir yaşamın Batı'da hakim olduğunu göstermektedir. Arabasının Doğu Almanya'da çalınması orada bir suç oranından bahsedilebileceğini anlatır. Bay B. bireyselci ve lükse düşkün olduğundan Doğu'ya geçtiğinde hep taksiye binerken bazen araba kiralar. Taksi şoföründen sigara istediğinde şoförün vermemesi insanların maddi sıkıntı yaşamasındandır. Bay B.nin dört elektrik akımından bahsetmesi elektrikle çalışan eşyalara olan ilgiyi gösterir. Arabasını çaldığı aksam meyhanede anahtarını masanın üzerinde bırakarak ordaki insanlara güvenmektedir. Ama arabası çalındığında insanların sözüne güvenerek arabasını onlara sorduğunda kendisine yalan söylenilmesi güvene dayalı bir ilişkinin olmadığını, hayatın güvensizlik içinde yaşandığını göstermektedir. O anahtarı bir başkasının alması onun doğu Berlin'deki insanlara güven duyduğunu ayrıca gösterişe meraklı olduğunu belirtmektedir. Doğu berline geçerken duvarın önünde duran askerlerle karşılaşması ve kendine güvenerek hiçbir sorguya maruz kalmadan geçmesi ayrıca bir süre yürürmek zorunda kalması alışkın olmadığı bir durumdur.

Bayan D.nin ile Bay B. ile arasındaki ilişki için adını bile bilememesi aslında toprakları bir, tek bir ülke iken içinde ikiye bölünen, Doğu-Batı olarak taraf olan bu ülkeler arasındaki ilişki de tam da adı konulamaz durumdadır.

Bay B.nin sık sık Batı Almanya'dan Doğu Almanya'ya geçmesi, sınırların batıdan gelenler için daha kolay geçilebildiğini gösterir. Ayrıca Batı Almanya vatandaşlarının herhangi bir kimlik belgesi taşımalarına gerek yokken B. Doğu Almanya'da bir otele

kalmak için gittiğinde sorun yaşar, çünkü Doğu Almanya'da kimlik en önemli belgedir. Bu durum Doğu da bürokrasinin fazla olduğunu göstermektedir²⁰³.

Doğu Berlin için D.nin Berlin'i olarak bahseder. Hatta Doğu Berlin'de yalnız kalan B. kendini hapsedilmiş hissediyor, yasak bölgelere, mayın tarlalarına, gözetleme ışıklarına, duvardaki pencerelere, nöbetçilere, engel direklerine, hendeklere, öldürme emirlerine ve geçmeye çalışanlar için ceza tehditlerine karşı öfke duyuyor²⁰⁴. Aslında Batı'da rahat, lüks içinde bir hayat yaşanırken yine de duvara karşı bir nefret vardır.

Bay B. Bayan D. için Doğu Almanya'da bulunamayan eşyalardan oluşan bir paket göndermek istediğinde paketin içine yada üzerine bir not yazılmasını hususunda devletin koyduğu bazı sınırlamalar kurallar söz konusudur.

Bayan D. bir Batı ziyaretinde dışarıda gezerken dükkanların dış görünüşlerinin doğudakilerden bir farkı olmadığına şaşırıyor ama dükkanlardaki ürün çeşitliliğini görünce farklılıklar arasında kayboluyor. Ayrıca Bay B. ile birlikte olduğu zamanlarda mecburen devletiyle aynı dili konuşmak zorunda kalıyor. Doğu Almanya'da belli bir yaşam tarzı içinde insanların belli bir davranış tarzı, jest ve mimikleri, soru sorma tarzı, kılık kıyafetlerinin aynı tarzda olması gerekiyor. Romanda bahsi geçen bu durum komünist sistemin bütünlükten yana olan, çeşitliliklere ise karşı olan anlayışıyla örtüşür.

4.3. Yazarın Üslubu

Johnson'ın edebi üslubu sıklıkla ve haklı olarak da Döblin, Faulkner ve Dos Passos üsluplarıyla bağdaştırılır. Johnson'ın üslubunun üç özelliği ise diyalektik, günlük konuşma içinde profesyonel jargon ve nihayetinde de poetik diksiyonudur.²⁰⁵ Aslında roman, novel ya da anlatı olarak genel bir tanım yapılamayan bu eser 10 bölümden oluşmakta ve iki karakter üzerine yoğunlaşmaktadır. Birisi Batı Almanyalı fotoğrafçı B, diğeri âşık olduğu Doğu Alman hemşiresi D.dir.

Romanın başlangıcından da anlaşılacağı üzere B.nin yaşadığı orta büyüklükte Holstein şehriyle "mittelgroßen Landstadt Holsteins"²⁰⁶ anlatılan mekânların özellikle Berlin'de

²⁰³ Johnson, Zwei Ansichten, s.21

²⁰⁴ Johnson, Zwei Ansichten, s.25

²⁰⁵ Fickert, Two Characters in Search of an Autor: Johnson's Zwei Ansichten, s.106.

²⁰⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s.7

olmasıyla “Zwei Ansichten” açıktır ki bir Berlin metnidir.²⁰⁷ Kavuşamayan iki sevgili konusu itibariyle demode olarak görülebilen sıradan bir hikâyedir.²⁰⁸ Bu konuya örnek olarak bu kitap sınırın kapanmasıyla Doğu Almanya Cumhuriyeti’nden olan genç hemşire ile Batı Almanya Cumhuriyeti vatandaşı genç fotoğrafçı arasında geçen ayrılığı anlatmaktadır. Johnson çocukların bir araya gelmesini engelleyen ailevi düşmanlıkların yerine ülkelerin vatandaşlarına göstermek istediği düşmanlıkları anlatarak bu sıradan eski temaya modernlik yerleştirilir. Hans Robert Jauss’un edebiyat eserlerini değerlendirme ölçütleri dikkata alındığında bu roman yazıldığı dönemin beklentilerini karşılamakla yetindiğinden, zamanına ya da “modaya uygun” olarak nitelendirilebilir.²⁰⁹ Büyük bir kısmındaki duygu kıvılcıklarının tasvir edilişiyle geleneksel yöntemlere oldukça uygundur.

Johnson daha önceki birçok eserlerinde olduğu gibi bu romanında da kahramanlarını toplumsal gerçeklikler içerisinde anlatmıştır. “Bölünmüş Almanya Problemi” deyişini karakterize etmiş roman kahramanları ile gerçekteki politik gelişmelerin her defasında romanın merkezindeki politik olaylara ana unsur olduğu karşılaştırmalı çalışma ortaya koymuştur.

Johnson “Zwei Ansichten” romanını planlarken, kendisinin “In Diesem Land” olarak çevirdiği John Knowles romanı “A Separate Peace” ve Ernest Hemingway’in Türkçe’ye “Silahlara Veda” olarak çevrilen romanı “A Farewell to Arms” romanındaki “I was going to forget the war. I had made a separate Peace.”²¹⁰ cümlesinden etkilenmiştir.²¹¹

Hemingway’in romanıyla benzerlikler göze çarpmaktadır. Örneğin her iki kitapta da aşk, kadınlar, genç, çekici, hemşire ve bu kadınların sevgililerine olan aşklarının erkeklerin aşklarından daha tutarlı olmasıdır.

“Zwei Ansichten” kesinlikle 1960’ların başlarında Berlin’deki siyasi durumlar hakkındadır.²¹² Bir anlamda da Uwe Johnson’ın kendi biyografisini yansıtır. “Zwei Ansichten” her birinin birbirini yansıttığı 3 anlatının birarada olduğu bir eserdir. Bu

²⁰⁷ Giannia Leonie Widmer, Über die Mauer und das Loch mitten in Berlin. (Yayınlanmış Tez), Basel, 2010, s.18

²⁰⁸ Uwe Johnson, Auskünfte und Abreden zu Zwei Ansichten, s.219

²⁰⁹ Moran, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, s.247.

²¹⁰ Hemingway, E., 2011, Silahlara Veda, Çev. Mehmet Harmancı, Sakarya: Bilgi Kitabevi, “Savaşı unutamadım. Ayrı bir barış yapmıştım.” s.215

²¹¹ Kurt J. Fickert, The Theme of a Separate Peace in Uwe Johnson's Zwei Ansichten. The International Fiction Review, 1983, s.104.

²¹² O’Neill, s.541.

anlatıların birbirleriyle olan ilişkisi göze çarpar bir yapı sunar. Tipolojik tarzda birbirleriyle olan bağlantısı romanın realist, modernist ve postmodernist özelliğini yansıtır. Modern romanın kapsadığı realist romancılar insanı sadece olduğu gibi incelemekle kalmayıp olması lazım geldiği gibi de görmüş ve bu ideallerini roman dünyasına yansıtmışlardır. D.nin hikayesi gerçek bir kişinin hayatını gerçek problemleriyle yansıttığı için realist bir bakış açısı sunarken B. nin hikayesi realist bir bakış açısından tarihi modernist bir bakış açısı sunar. Çünkü burada söz konusu olan bilginin yorumlanamayışdır. Üçüncü bir anlatı ise okuyucunun bakış açısını yansıtır. Burada betimlenen anlatı stratejileri ne realisti ne de modernizmi yansıtır, fakat tamamen postmodernizmi vurgular. Buradaki sorun metinsellik ve yorumbilimsel olduğu için kaçışın yorumlanabilirliği ve diğer 2 konuda olduğu gibi okucunun bunu anlayabilmesi postmodernizme dayanır. Diğer bir ifadeyle ZA. eserini okuyan bir okuyucu eserle parodik olarak karşı karşıya kalır ve tamamiyle postmodern metakurgusal bir durumda hisseder.²¹³

Yazar “*Zwei Ansichten*” romanında daha önce yayınlamış olduğu “*Mutmaßungen Über Jakob*” ve “*Das dritte Buch über Achim*” romanlarındaki anlatış tarzını karakterize eden karmaşayı ifade ederken şöyle der;

*“Ancak, burada esas olan 2 insanın iki farklı bakış açısıdır (Zwei Ansichten), onların yaşadıkları mekanlar, eylemleri, fikirleri ve kararları kesin olarak birbirinden ayrılır. Yani bu basit bir hikayedir. Hatta çoğunlukla geleneksel tecrübeye uygun ve duyguları harekete geçirme gelişimini tasvir eder.”*²¹⁴

Johnson kahrmanlarını kasten sıradan insanlar olarak verip onlara isim bile vermeyi reddeder. Genç erkek için Batı Almanya’yı temsilen “Bundesrepublik” olarak tanımlanan B. harfini ve Doğu Almanya’ya yani Deutsche Demokratische Republik ait olduğunu göstermek için genç bayana da D. harfini verir. Fakat ingilizceye çevrilen bu romanında karakterlerin tam ismini vermektedir. “Two Views” olarak çevrilen eseri ilk bölümde B. için ; “Young Herr Dietbert managed to lay hold of a large sum, and bought

²¹³ O’Neill, s.541.

²¹⁴ Johnson, *Auskünfte und Abreden zu Zwei Ansichten*, s.221.

a sports car.”²¹⁵ D. ile ilgili ilk bölüm de şu cümleyle başlar; “After Nurse Beate had been working in a large hospital in East Berlin for some time ”²¹⁶ Okuyucu için kahramanları tek bir harfle değilde isimleriyle tanımak daha anlaşılır olmaktadır.

4.3.1. Yabancılaştırılmış Dil

Yazar romanlarında bazen daha kısa ama etkili mesajlar vermek için bazen de politik süslemeli ifadeleri anlatmak için adeta kelimelerle oynar. Yazarın *Das dritte Buch über Achim* romanında da dilsel değişimlere rastlanmaktadır. Örneğin romanın 116. sayfasında “Grenze (sınır)” kelimesini iki Alman ülkesindeki sınırdan ziyade uzak bir geçmişte yaşanan olay gibi dile getirmektedir.

“Sade ve ciddi bir şekilde düşünmeye başlamıştım ki onu aradı, bir noktalama işaretini içinde tuttu ve sonra doğal olarak ekledi: sınırın üzerinde şaşırasın ve anlamaya inanasın diye... Korkak bir şekilde (aslında çoğunlukla başlangıçta güvensizlik göstermem) 50’li yılların Almanya’sında bir şehir sınırı olduğunu başka türlü ekleyemezdim. İkinci cümlemin birinci cümlemin yanında ne kadar rahatsız durduğunu görüyorsunuz.”²¹⁷

Daha sonra ise yazar “Grenze” kelimesini anlatırken hem onun varlığını protesto ederken hem de bu değişmeyecek gerçeğe karşı üzüntüsünü ifade etmektedir. Bu durumun benzerini bölünen Almanya ve bölünen Berlin konularını anlatan *Zwei Ansichten* romanında da görmekteyiz. Romanda Bundesrepublik ya da DDR’den hiç bahsedilmezken yerine *Ostdeutschen* ve *Westdeutschen* kelimeleri almıştır²¹⁸. Aynı zamanda politik bir merciden yada kurumdan bahsedilmezken *Staatsmacht* (devlet iktidarı) ya da *Behörden* (resmi kurumlar) kelimeleri kullanılır²¹⁹ Bonn şehrinden bahsederken “*Stadt der westdeutschen Regierung*” (batı alman hükümetinin başkenti) Sosyalist Birlik Partisi (SED; Sozialistische Einheitspartei Deutschlands) yerine devlet partisi “*staatliche Partei*”²²⁰, DDR’nin kurulduğu günü sembolize eden 7 Kasım *Tag der Republik* olarak adlandırılıyor, fakat yazar bu günden romanında “*Jahrestag der*

²¹⁵ Johnson, Two Views, s.9

²¹⁶ Johnson, Two Views, s.12

²¹⁷ Johnson, Zwei Ansichten, s.116

²¹⁸ Johnson, Zwei Ansichten, s.43,124

²¹⁹ Johnson, Zwei Ansichten, s.160,175

²²⁰ Johnson, Zwei Ansichten, s.54

Staates” (ülkenin yıldönümü) kelimesiyle anlatır²²¹ . Doğu ve Batı Almanya sınırının Doğu tarafında kaçmaya teşebbüs edenleri öldürme ya da yaralama amacıyla sınır siperindeki tel örgülere yerleştirilen Otomatik ateşleme tesisi “*selbstanschußanlagen*” yerine “*mashinelles Erschießen*” makinalı tüfekle öldürme alanından bahseder²²² Almanya’da 7 Kasım 1950 yılında kurulan o dönemde özellikle her iki tarafta vuku bulabilecek Neo-Nazizm, komünist ihtilal hareketleri ve casusluğa karşı kurulan Federal Güvenlik Bürosu anlamına gelen Staatsicherheitsdienst yerine yazar soruşturma bürosu anlamına gelecek “*Büro für Befragungswesen*”²²³ ifadesini tercih etmiştir.

Doğu Almanya’dan yürütülen Stasi olarak bilinen yani Devlet Güvenlik Örgütü Staatssicherheitsdienst yerine “*geheime Polizei*” gizli polis demektir²²⁴. Yazar romanında herhangi bir politikacının ya da herhangi bir kişinin, kurumun adını vermemiştir. Ve hatta yazar kendi kahramanlarının bile isimlerini sadece bir harfle belirtmiştir. Yine politik gerçeklerin de adeta cümlelerin arasında gizlenerek anlatıldığı göze çarpmaktadır. D. nin geçişlerin serbest olduğu dönemde giriş çıkışlarda kimliği sorgulanırken kullanılan kelimeler, sorular, armalar ve üniformalarla tarif edilen görevliler ülkenin gücü ve iktidarındaki insanları anlatmaktadır. D. gücün sahibiyle direk ya da bir kutlama da tanışmaktan ziyade konuşma kürsüsünde yarısını fark ederek ya da operanın balkonunun parmaklarının siper edildiği yerde tanışır²²⁵

Romanın anlatılış tarzında bazen satirik, yergisel bir bakış açısı da söz konusur. Örneğin B. nin D.nin kaçışını organize etme konusunda isteksiz bir şekilde hazırlık yaptığı dönemi “*den zehnten Teil der Summe, die damals einen mittleren Wagen wert war*”²²⁶ olarak düşünülür. B. bir başka yerde “*mit aller Miene einer der solidarischen Westdeutschen, die zu jeder Hilfe bereit sind, gründlich erleichtert, daß Hilfe nicht anging*”²²⁷ gibi tanımlanır. Bu durum B.nin D.nin gözlerinin rengini sahte evraklarda unuttuğu sırada da aynıdır. Siyasi olarak bakış açısına sahip okuyucular Johnson’ın Batı

²²¹ Johnson, Zwei Ansichten, s.183

²²² Johnson, Zwei Ansichten, s.196

²²³ Johnson, Zwei Ansichten, s.84

²²⁴ Johnson, Zwei Ansichten, s.206

²²⁵ Johnson, Zwei Ansichten, s.40,46

²²⁶ Johnson, Zwei Ansichten, s.173

²²⁷ Johnson, Zwei Ansichten, s.81.

kapitalizmine özellikle Batı Almanya'ya yönelik eleştirilerinin ipuçlarını görmeye sıkıntı yaşamazlar²²⁸.

Romanın bir diğer özelliği de bir kronolojiyi takip etmesidir. Önce B. sonra D. arasında harflerin gidip gelmesidir. Fakat son bölümde kahramanlarının her birinin hikayesiyle ilgili olarak "ben" zamiriyle tanımlar ve karakterlerle iletişime geçer. B. için *"Ich habe ihn aufheben helfen und bin mit dem heulenden Krankenwagen zur Unfallstation gefahren"*²²⁹. Bir bölüm sonrasında ise D. ile ilgili: *"Daha sonra benden bir söz aldı. Fakat bütün bu yazdıklarınızı siz ortaya çıkarmalısınız! Dedi. Sözleri doğru değildi."*²³⁰

4.4. Romanda Almanya'nın Bölünmesinin Sosyolojik ve Psikolojik Etkileri

Batı alman fotoğrafçısı B.nin 1961 yılının başlarında Doğu Almanya'daki hemşire D. ile birkaç günlük ilişkisi vardı. 1961 ağustosunda sınır kapatıldıktan sonra B. D.yi onun yanına gelmesi için iknaya çalışır. Nihayetinde D. hukuksuz bir şekilde DDRyi terk eder. Roman 10 bölümden oluşur B. ve D.nin gözünden anlatılır. 1960ların bazı Batı Alman okuyucuları bu iki karakterde eski kapitalist Alman devletinin materyalizminden tiksinişmiş eski Doğu Alman vatandaşının tepkisini göremeyebilirler. Johnson 1959'da Doğu Almanya Cumhuriyeti'nden Batı berline kaçmıştır. Johnson batıya geldikten hemen sonra antikomünist bir propagandanın kurbanı olmuştur. Johnson'ın çalışmaları eserleri boykot edilsin diye propagandalar yapılmıştır. Johnson açısından biraz sert olsa da ZA romanı Doğu Almanya için Fedaral Cumhuriyetten yakınma olarak görülmesi basit ve hatta yanlış algılanabilir.

Birçok prensipli, cömert kişilerle iletişimde olan B. bir çok olumsuz bir karaktere sahiptir. Halbuki D. olumlu bir karaktere sahip olup sınırın kapatılmasından dolayı hayal kırıklığına hatta ihanete uğramış hisseder. Dahası doğunun ekonomik açıdan dezavantajlı yaşamı batının düzensiz acımasız materyalizmi gibidir. Johnson'ın üzerinde durduğu şey insanların sınırı geçme sebepleridir. B.nin Doğu Berlin'e ziyaretleri ve hemşire D.nin batıya geçme kararı gibi. Romanın odak noktası iki sistemin göze çarpar değerleri değil fakat birleştikleri noktadır. Örneğin; iki devlet

²²⁸ O'Neill, s.538.

²²⁹ Johnson, Zwei Ansichten, s.239.

²³⁰ Johnson, Zwei Ansichten, s.242.

arasındaki gerçek sınır anlamında sınır bölgesinden ziyade daha çok bir Alman devletinin vatandaşlarının diğer vatandaşları aramaya çıktığı süreç üzerine odaklanır.

Johnson özellikle sistematik olarak bir ekonomik ve siyasi sistemin diğeri için tehlikeli şartları arasında her şekilde romantik olduğu fikriyle ilgilenir. Yazar bu dönemde batıda temsil edilen karakterleri seçmiştir. İdeolojik bölünmeden dolayı karşılıklı mutluluktan ayrılan iki aşkın hikayesi gibi. Kendisini çok az tanıyan B. 1961 ağustosundan sonra ortaya çıkan örgütlerden bir tanesini kullanarak D.yi kaçırmayı plandığında D.ye aşık olmuş gibi kendini ikna etmeye çalışır. Fakat okuyucuya göre B. sadece egosunu tatmin edip pahalı gösterişli spor arabayla Doğu Berlin'e gitme rüyasını gerçekleştirmekle ilgilenir. Hayalinde D.ye hayranlığı ve korkuyla dolu saygısı vardır. Açıkcası Fedaral Cumhuriyette yaygın olan Doğu Almanya imajının kurbanı olmuştur ve D.nin maddi başarının sembolü olan mal varlığına direnç gösteremeyeceğini düşünür. Aslında D. sosyalist görüşe sahip olup doğu yönetiminin ideolojik amaçlara hizmet edemediğini düşünür. Yine de Doğu Alman Devletini reddetmez. Batıya gitme sebebi B.ye olan aşkı değildir. İdeolojik hatta ekonomik sebeplerden daha ziyade ailesinin parçalanması, sınırın kapatılmasıyla oluşan kişisel ilişkiler hayatı tahammül edilmez kıldığı için ayrılmaya karar verir. Batıya gitmek için olumlu karşılamaada ona sunulan fırsatı değerlendirir.

D. olumlu kararı bir kenara bırak bu konu hakkında düşünmeyi bile istemez. Zihinsel olarak bu konuyu düşünmemek için kendinin fiziki çalışmaya verir, bu konuyu hatırlatacak herhangi bir düşünceyi veya anıyı bastırmaya çalışır. *“Şimdi, aslında hiç geri adım atmaması gereken düşünceleri aklımdan silmeye çalışıyordu. Bir çıkış yolundan korkuyordu. Zihnindeki o bölgeyi kararttı, geri çekildi ve kendini en iyi sayfaya attı.”*²³¹

Olayları akışına bırakmaya çalışır kendisi bizzat müdahil olmaz. Bay B. aynı tarzda tepkiler gösterir,sadece karakterine uygun olarak aklını alkolle yatıştırmaya çalışır. Kanunsuz sınır geçişinde başarısız olma planlarından kafası karışmıştır. Böyle konuları unutmaya çalışır *“Er möchte sich nicht erinnern”*²³². B. bunu yaparken genellikle başarılı olmuştur, çünkü çeşitli durumlarda içki sofralarını onu yarı bilinçli bir çok

²³¹ Johnson, Zwei Ansichten, s.108-109.

²³² Johnson, Zwei Ansichten, s.90.

durumda da konudan kopuk bırakmıştır. Aslında B. unutmada o kadar başarılı olmuştur ki sahte pasaportu çıkarırken D.nin göz rengini yanlış vermiştir; “*B:Göz rengi gri yeşil. Evet , gri yeşil.*” ve “*Diğeri onun tereddütlü oluşuna bekledi, gri yeşil kelimesini yazarak tekrarladı, B. tekrar etti tek tek gri yeşil.*”²³³ Böylece tutuklanma ve ağır hapis cezalarına maruz kalması ihtimalini arttırmıştır. D.nin batıya kaçıışı heyecanlı olmasına rağmen sayısız romantik eser, film, kitapla alakası yoktur. Johnson’ın bu eserinde iki kişi tarihi olayların yardımı muhtaç kurbanlarıdır. Onlara ne olduğu konusunda hiçbir fikre sahip değiller ve dünya politikasının gündelik yaşamlarına müdahil olmasına tepki gösterecek nedenleri yoktur. Totaliter komunizmin karşısında kahramansı bireysellik bu hikayede geçmez. Bu karakterler tarihle mücadele ederler ve sadece rastlantısal bir şekilde romantik durum ortaya çıkar. Dahası bu karakterler kendi dünyalarıyla çok farklı bir şekilde ilgilenirler. *Zwei Ansichten* romanında çaresizliklerinin dışında “*zwei ansichten*” “iki bakış”ın birbirleriyle ortak yanı yoktur. Roman anonim olarak anlatılmış gözükür, yani romanı anlatan kişi belirsizmiş gibi görünür. Romanın sonunda D ile buluşmak için Batı Berlin’e varan B.ye araba çarpar ve burada ilk ağızdan anlatıcı ortaya çıkar, anlatıcıya nasıl eşlik ettiği ve D. ile nasıl tanıştıkları ortaya çıkar.

ZA da kendileri istemedikleri halde kahramanlar olayların içine yönlendirilir. Yani iki kahraman olayların istenmeyen kurbanlarıdır. ZA.da aslında B. ve D. birbirlerine güvenmezler. B. kendi egosunu tatmin etmek için Doğu Alman hemşiresini kullanmaya niyetlidir, D. ise B.ye karşı gizli bir aşağılama duygusuna sahiptir. D.nin B.ye güvenmemesi onun göz rengini unutmasıyla pekişir. Doğu ile batı arasındaki ilişkinin karşılıklı derin şüphe ile belirlendiği dünya budur. Ancak hiçbir karakter bu ilişki durumunu tanımlamak yada meydan okumak konumunda değildir. Ne de yazar problemi aydınlatmak için uğraşır.

Doğu Almanya Cumhuriyeti’nden kaçıştaki yardımda yapılanların gerçekliğe uygunluğuyla bu romanı tarihsel açıdan görmemize sağlar. 1961 de Doğu Berlin’de bulunan hemşirenin durumu da tarihseldir, hazırlanan acı düzen, körü körüne sadece şehirden kaçmayı istemek, hiçbir şeyi sınır olarak görmemek, ağır içsel kalp kırgınlıklarında olduğu gibi davranışlar ve Doğu Berlin’de tutsak duygularla vazgeçmeden durumu kabullenmeye doğru ilerleyen tutsak davranışlar içinde yaşayan,

²³³ Johnson, *Zwei Ansichten*, s.172.

yabancı bir pasaportla artık hiç yakalanmayan, bir aşk uğruna hayatının 3 yılını riske atmayan, ve Batı Markının geçerli olduğu bölgede bir hayattan başka hiçbir şey istemiyor.

Federal Cumhuriyet kendini savaş sonrası avrupa gerçeğini önünde boyun eğmek zorunda kalır, tarihi zorunluluk yüzünden çaresizliğini kabul etmek zorunda kalır. Bu durum Johnson'ın ZA romanında yansır. Yine burada karakterler siyasi gerçeklerden dolayı güçsüzdürler. Kendi eylemlerinin içgüdüsel tepkilerden daha çok kaynaklandığını kabul etmek zorunda kalırlar. Bu ZA romanının iki ülke arasındaki ilişkileri bireysel olarak sembolize ettiği anlamına gelmez, fakat 1960'ların başlarında Federal Cumhuriyetin siyasi gerçeğin, iki kahraman ile anlatsal durum karşısındaki ilişkiyi belirleyen varsayımlara yansıdığını gösterir. Toparlamak gerekirse iki kahraman arasındaki ilişkiyi belirleyen Federal Cumhuriyetin siyasi gerçeğidir.

SONUÇ

Alman edebiyatının 40'lı yıllarında sürgün edebiyatının ve savaş sonrası edebiyatın yazarlarından Bertolt Brecht, Ernst Wichert, Arno Schmidt, Anna Seghers, Stefan Hemy, Wolfgang Borchert ön plandadır. Nazi dönemini, toplama kamplarını, zorunlu olarak ülkelerini terk edişlerini eserlerinde eleştirmiş, aydın gözüyle bizlere aktarmışlardır. 50'li yıllarda ise artık bölünmüş bir Almanya vardır. Batı Alman edebiyatı yeni kurulan BDR'nin meseleleri ile uğraşırken Doğu Almanya'da yazarların eserlerini yayınlaması imkansızdır. Uwe Johnson'da Doğu Almanya'nın günlük yaşantısı içindeki karışıklığı betimlemeye çalıştığı romanlarından *Mutmaßungen über Jakob*, Doğu Almanya'da yazılmış ama 1959'da Batı Almanya'da yayınlanmıştır. 1950-1990 yılları arasında artık tek bir Alman Edebiyatından ziyade Doğu ve Batı Alman Edebiyatından bahsedilmiştir. Günter Grass, Christa Wolf, Heiner Müller, Jureck Becker gibi yazarlar politik eleştirilerin merkezde olduğu toplumsal eleştirinin yanı sıra betimleme niteliğinde eserler verilmiştir.

Almanya'nın bölünmesi teması Uwe Johnson'ın ilk romanı *Mutmaßungen über Jakob*'dan itibaren diğer eserlerinde daha da ön plana çıkarak ele alınmıştır. Uwe Johnson'ın incelediğimiz 'Zwei Ansichten' romanı bizlere tarihsel gerçeklikleri satır aralarında sunmuştur. Romanda 'Duvar' olarak tanımlanan şey nedir, diğer taraf, ülkedeki sınır nedir açıkça ortaya konulmuştur. Çoşkulu bir şekilde, duygusal ve ip uçları ile yoğunlaşmış bir anlatımla bunların yanı sıra politik söylemlerin ışığında bölünmüş ülkenin konusuna daha da yaklaşmıştır. Romanda ayrıca duvarın aralarına girerek ayrılmasına sebep olduğu iki kişi arasındaki bir aşk hikayesi göze çarpar. Romeo-Jüliet trajedisini konu alan bir çok eserde olduğu gibi burada aşkları politik bir duvarın taşları altında kalmasıyla ayrılmak zorunda kalan sevgililerin durumu anlatılıyor. Uwe Johnson romanında ana konu olarak sevgililerin ayrılmasını ele alarak aslında bölünen Almanya'yı işaret etmektedir. Berlin'de tanışıp birkaç geceyi birlikte geçiren, yanlış anlatılan ya da yanlış anlaşılan mektuplar ve araya giren duvarla ayrılan iki kişinin hikayesidir bu. Ülkenin her iki tarafının diğer taraftan nasıl göründükleri ile bize anlatılmaktadır. Bay B. Holstein'da fotoğrafçı iken aslen Potsdamlı Bayan D. Doğu Berlin'de hemşirelik yapmaktadır. Aralarında anlamsız , neredeyse değersiz bir hikaye varken duvarın ayırmasıyla trajediye dönmüş ve önem kazanmıştır.

Batı Almanya'nın lükse düşkün, bireysel yaşamın ön planda olduğu, hayatın daha kolay görüldüğü bir yaşantıyı Bay B.nin hayatından çıkarırken Doğu Almanya'nın sosyalist yaşantısı, çoğulculuğu ve imkanların kısıtlı olduğu yaşantısını Bayan D. de gözlemlemekteyiz. Çalışmamızda Doğu kesimdeki Bayan D.nin gözünden Batı Almanya'yı, Batılı Bay B.nin gözünden de Doğu Almanya hakkında fikir sahibi olup çalışmamızın amacı olan ipuçlarını, tarihsel ve sosyolojik açıdan elde etmiş bulunmaktayız. *Zwei Ansichten* romanı duvarın yıkılma ihtimalinin bile söz konusu olmadığı dönemde yazılığın karamsar bir hava hakimdir. Yazar bize siyasi hayatın bir portresini çizmiş, romanın karakterleri arasındaki ilişki bundan etkilenmiş, karakterler arasında telefon etme ve mektuplaşma sınırlarının olması sonucu iletişimsizlik, iki ülke arasındaki ilişkiyle doğrudan bağlantılı verilmiştir.

Roman ilk bakışta basit yada sıradan bir konu üzerine kurulmuş gibi görünebilir. Alman edebiyatında çok az örneklerinin olduğu özellikle 1960lı yıllarda Almanya'nın bölünmesi özellikle cumhuriyetten kaçış konuları bu eser üzerine dikkatleri çekmektedir. Doğu Almanya'da bu durum ilk bakışta o kadar da açıkça ortaya konulmamıştı, yani gerçeğe uygun anlatı, çekip giden kayıplar, ayrılanlar, hainlerden bahsedilmemiştir. Bu açıdan 20. yüzyılın siyasi çatışmalarında, çıkarlarında yazarın seçimi takdire şayan denilebilir.

Çalışmamızdan yola çıkarak Berlin Duvarının ülkenin kendi meselesi gibi görülmeyip edebiyatın yaşanılan alanın dışavurumu olması açısından dönemin yapıtlarını anlamak için gelecek çalışmalara rehberlik edecek niteliktedir. Almanya'nın iş gücü yetersizliği sebebiyle 60lı yıllarda Türkiye'den büyük göçler olmuştur. Para kazanma umuduyla giden Türkler siyasi karışıklıkların içinde bir ülke ile karşılaşmışlar. Bu yüzden çalışmamızda göçmen edebiyatından sunulan iki roman örneği ile Almanya'da yaşayan Türklerin gözünden de İki Almanya olgusunu incelemiş bulunmaktayız.

KAYNAKÇA

- AHL, H. (1962). *Literarische Portraits*. München: Georg Müller Verlag.
- ALEXİOVA, M. (2009). Das Theme der Grenze in der Literatur und in anderen Fachdisziplinen.
- ANDRLOVÁ, V. (2011). Unterschiedliche Welten, unterschiedliche Seiten entlang.
- ARMAOĞLU, F. (2010). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım.
- AYDIN, Y. (2010). Christa Wolfs Medea-Bearbeitung unter besonderer Berücksichtigung von Umbruchserfahrungen. *XI. Türkischer Internationaler Germanistik Kongress* (s. 234-243;). İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- AYDIN, Y. (2012). Eleştirilerin Odağında Bir Yazar: Christa Wolf, (s.125-132).İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- AYTAÇ, G. (1990). *Çağdaş Alman Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- BAUMANN B.,Oberle B. (1985).Deutsche Literatur in Epochen, München: Max Hueber Verlag.
- BAYTEKİN, B. (2007). *Alman Edebiyatında İki Almanya'nın Birleşmesi Olgusu*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- BLECH, K. (1995) Germany Between East and West, SAIS Review (15), Special Issue,s.23-38
- BROCKMANN, S. (1999) Literature and German Reunification. Cambridge University Press. England.
- BUCK, T. (2002). Verhinderte Innovation.Die in der DDR ungedruckt gebliebenen Bücher von Uwe Johnson und Hans Joachim Schädlich. H.-C. Stillmark içinde, *Ruckblicke auf die Literatur der DDR* (s. 11-44). The Netherlands: Rodopi B.V.
- DAHN, D. (2003). *Wir Bleiben Hier oder Wem gehört der Osten*. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- DURZAK, M. (1984). Politische Bestandaufnahme: Zwei Ansichten. R. Gerlach, & M. Richter içinde, *Uwe Johnson* (s. 223-237). Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- DURZAK, M. (2002). Die Deutsche Kurzgeschichte der Gegenwart. 3. Baskı.Würzburg: Verlag Königshausen&Neumann GmbH
- ERKİNER, E. (2005). *1989 Berlin Duvarı*. Ankara: İmge Kitabevi.

- FİCKERT, K. (1987). *Autobiography as Fiction: Uwe Johnson's Skizze eines Verunglückten*. The International Fiction Review, s. 63-67.
- FİCKERT, K. (1995). *Two Characters in Search of an Autor: Johnson's Zwei Ansichten*. Monatshefte, 87(2), s. 187-202.
- FİCKERT, K. J. (1983). *The Theme of a Separate Peace in Uwe Johnson's Zwei Ansichten*. The International Fiction Review, 10(2), s. 104-107.
- FLEMMING T. (2008). *Berlin im Kalten Krieg, Der Kampf um die geteilte Stadt.*, Brandenburg : Berlin Edition
- FLİNİK, J. (2009). Den Norden erleben. Die literarischen Konstruktionen einer Ostseelandschaft in der deutschen Literatur. *Stockholmer Germanistische Forschungen*(74), s. 345-354.
- FRANZ, C., & Strohm, L. H. (2009). *Deutsche Literatur von den Anfängen bis zur Gegenwart*. China: Parragon.
- FÜLBERTH,G., (1999). Berlin – Bonn – Berlin. Deutsche Geschichte seit 1945. Köln: Papyrossa.
- GADDİS, J. L. (2008). *Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek*. (D. Cençiler, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GEİSSLER, C. (2008). Uwe Johnsons "Zwei Ansichten"; Eine Kränkung, die man nicht erwidern kann. *Berliner Zeitung*.
- GRANGE, W. (2009). Historical Dictionary of Postwar German Literature. The Scarecrow Press. Plymouth. UK
- HANUSCHEK, S. (1994). *Uwe Johnson*. Berlin: Morgenbuch Verlag.
- HEMINGWAY,E.(2011), Silahlara Veda, (M. Harmançı,Çev.) Sakarya: Bilgi Kitabevi
- HEMY, S. Cold War:The Wall. (CNN, Röportaj Yapan) Aktaran <http://www.hdg.de>.
- HİTLER, A.(2005). Kavgam.(Y. Karadağ, Çev.) Ankara: Nitelik Yayınları
- JOHNSON, U. (1965). *Zwei Ansichten*. Berlin: Suhrkamp.
- JOHNSON, U. (1971). *Two Views*. Great Britain: Penguin Books
- JOHNSON, U. (1980). *Begleitumstände*, Frankfurt am Main: Suhrkamp
- JOHNSON, U. (1984). Auskünfte und Abreden zu Zwei Ansichten (auf Fragen von Mike S. Schoelman). R. Gerlach, & M. Richter içinde, *Uwe Johnson* (s. 219-222). Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

- JOHNSON, U. (1992). *Das dritte Buch über Achim*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- JOHNSON, U. (1992). *Mutmassungen über Jakob*. Frankfurt am Main : Suhrkamp.
- JOHNSON, U. (2008). *Jahrestage; Aus dem Leben von Gesine Cresspahl*. Berlin: Suhrkamp.
- KARA, Y. (2004). *Selam Berlin*. (N. Ermiş, Çev.) İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- KARAKUŞ, M. (2010). Identitätssuche: Der Prozess oder das Ziel? Yade Karas Roman „Selam Berlin“. XI. *Türkischer Internationaler Germanistik Kongress* (s. 52-59). İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- KARASU, A. Ö. (2002). Berlin Duvarının Yükselişi ve Yıkılışı. *Popüler Tarih Sayı.24*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, s.69-77.
- KARGI, B. (2009), Wolfdietrich Schnurre'nin 'Karşı Çıkmak Gerekliyordu' Kitabını Oluşturan Kısa Hikâyelerin Savaş Sonrası Alman Edebiyatında Rolü, Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi: *Journal of Arts and Sciences*, Sayı: 11, s.23-48
- KAYĞIN, Ş.(2007), Günter Grass'ın Yengeç Yürüyüşü Adlı Nuvelinin Teknik ve Tematik Açısından İncelenmesi, (Yayınlanmış Tez),Erzurum.
- KONUK, K. (2007). Taking on German and Turkish History: Emine Sevgi Özdamar's *Seltsame Sterne*. S. K. Paul Michaler Lützelers içinde, *Gegenwartsliteratur 6* (s. 232-256). Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- KÖTTER, M. (1945): *Deutschland besiegt oder befreit?*, aktaran <http://www.kollektives-gedaechtnis.de/texte/nach45/mkoetter.html>
- KUNZE, K., & Oblänger, H. (1976). *Grundwissen Deutsche Literatur*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag.
- LEPPER, K. (1968). Dichter im geteilten Deutschland: Bemerkungen zu Uwe Johnsons Erzählung "Eine Kneipe geht verloren". *Monatshefte*, s. 23-34. Madison:University of Wisconsin Press
- LEUCHTENBERGER, K. (2003). *Wer erzählt, muß an alles denken*. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht.
- MAJOR, P. (2010). *Behind the Berlin Wall: East Germany and the frontiers of power*. Oxford: Oxford University Press.
- MARÍO, F. (2009). *Walter Ulbricht: Eine Deutsche Biographie*, Berlin: Siedler Verlag.
- MARX K.,Engels F. (1979), Seçme Yapıtlar, Ankara: Sol Yayınları, cilt.3,

- MCNEİLL, W.H. (1953) *America, Britain and Russia: Their Co-operation and Conflict, 1941-1946*. New York: Oxford University Press.
- MİGNER, K. (1976). *Uwe Johnson, Deutsche Literatur seit 1945*, 3. Baskı, Stuttgart: Kroner, s.563-583
- MORAN, B. (2009). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- NOSSACK H. E. (1976), *Der Untergang*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- O'NEİLL, P. (1991). *The System in Question: Story and Discourse in Uwe Johnson's Zwei Ansichten*. *German Quartely*, 64(4), s. 531-543.
- OSTERLE, H. D. (1975). *Uwe Johnson, "Jahrestage": Das Bild der U.S.A.* *The German Quarterly*, 48(4), 505-518.
- ÖNSÖZ, M. (2012). *Berlin'de Neler Oluyor? İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi Sayı.174*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, s. 8-13.
- ÖZDAMAR, E. S. (2012). *Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyorlar Gözlerini Kırpmadan*. (F. Doğan, Çev.) İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- PUBLIC Papers of the Presidents of the United States: John F. Kennedy*. (1964). Washington: Government Printing Office.
- PRINZ, K. (2010). *Anhalter Bahnhof – Studentenbewegung – Geschichtsdurchquerung*. *Der Geschichtsraum Berlin und historische Darstellungsverfahren in Die Brücke vom Goldenen Horn von Emine Sevgi Özdamar*. XI. *Türkischer Internationaler Germanistik Kongress* (s. 181-192;184). İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- SANDER, O. (1993). *Siyasi Tarih:1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi
- SCHMITZ, W. (1984). *Uwe Johnson*. München: C.H. Beck Verlag.
- SCHULTE, B., & Schweikart, J. (2012). *Synthese von GIS und Fernerkennung- Die Berliner Mauer als historischer Raumzustand*. *AGIT 2012 – Symposium und Fachmesse Angewandte Geoinformatik* (s. 348-357). Salzburg: Herbert Wichmann Verlag.
- SCHÜTZ, E., & Vogt, J. (1980). *Grundkurs Literaturgeschichte* (Cilt 3). Opladen: "1"12"Westdeutscher Verlag.
- SESLİ, H. (1970), *Wolfgang Borchert*,Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi, No:71/4.
- TAYLOR, F. (2008). *The Berlin Wall: A world divided, 1961-1989*. Harper Collins E-Books.
- TURGUT, M. (1967). *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*. 63'ncü *Birleşim*, 14, 467-468.

- UĞURLU, A. S. (2009). Türk Romancısının Gözüyle II. Dünya Savaşı. *Turkish Studies; International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol.4, s. 1739-1764.
- WAGENBACH, K., Stephan, W., & Krüger, M. (1980). *Vaterland, Muttersprache*. Berlin: Verlag Klaus Wagenbach.
- WETTIG, G. (1986). *Das Freizügigkeitsproblem im geteilten Deutschland 1945-1986*. Köln: Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien.
- WIDMER, G. L. (2010). Über die Mauer und das Loch mitten in Berlin.(Yayınlanmış Tez), Basel.
- WILDEMANN, B. M. (1998). Grenzüberschreitungen, Kommunikation als Erzählproblem in Uwe Johnsons Romanen „Das dritte Buch über Achim" und „Zwei Ansichten". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Berlin.
- YIKILKAN, B. (2012). Anna Seghers'in Transit Romanına Pozitivist Bir Bakış. A. Akbarov, & V. Cook içinde, *Contemporary Foreign Language Education: Linking Theory into Practice* (s. 119-128). Sarajevo: IBU Publications.
- ZENGİN, D. (2011). *Alman Edebiyatı 19. Yüzyıldan Günümüze Kadar*. Ankara: Pelikan Yayıncılık.

Internet Kaynakları

www.chronikdermauer.de

<http://www.kollektives-gedaechtnis.de/index.htm>

<http://www.literaturwelt.com/epochen/nachkrieg.html>

<http://www.npq.com.tr/icindekiler/arsiv/cilt/2/sayi/4/duvardan-10-yil-sonra-nato-hukum-suruyor>

<http://www.nthuleen.com/papers/636Mutmassungen.html>

http://de.wikipedia.org/wiki/Thomas_Mann.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Berlin_Duvarı

http://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Todesopfer_an_der_Berliner_Mauer

<https://www.youtube.com/watch?v=IcewxywRV1Y>

<http://www.wilsoncenter.org/publication/new-evidence-the-building-the-berlin-wall>

ÖZGEÇMİŞ

Bilge GÜLMEZ, 26 Eylül 1986'da Kayseri/Bünyan'da doğdu. Burhaniye Yabancı Dil Ağırlıklı Lise'den mezun olduktan sonra 2005-2010 yıllarında Atatürk Üniversitesi Alman Dili ve Eğitimi bölümünde okudu. 2010 yılında Ulusal Ajansın Hayat Boyu Öğrenme Programı kapsamında yer alan Comenius Asistanlığı programı ile Almanya/Stralsund'da dil asistanlığı yaptı. 2011 yılından beri Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir. Şubat 2011 yılında Erzincan Üniversitesi Alman Dili Eğitimi bölümünde Araştırma Görevlisi olarak göreve başlamış ve halen aynı görevde çalışmaktadır.